

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hasan DARCAN**28. 05. 2008**

ÖNSÖZ

“Bir Osmanlı Mühtedisi Olarak Abdülahad Davud” adlı Yüksek Lisans Bitirme çalışmamızda Abdülahad Davud’un hayatı ve görüşleri üzerinde durmaya çalıştık.

Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Abdülahad Davud’un hayatı ve eserleri üzerinde durduk. İkinci bölümde onun Hz. Peygamberin Tevrat ve İncilde müjdelendiğini söylediği deliller üzerinde durduk. Bu delilleri Hz. Peygamberin ismen ve sıfatlarıyla müjdelendiği deliller şeklinde ikiye tasnif ederek inceledik. Üçüncü bölümde ise, Abdülahad Davud’un Hıristiyanlık hakkındaki görüşlerine yer verdik. Bu bölümde ayrıca, Abdülahad Davud’a bir reddiye yazan Muallim Ohannis Kirkoryan’ın görüşlerine de ilgili başlıklar altında belirttik.

İslam reddiye geleneğinde çok önemli bir yere sahip olan böyle bir zatın yüksek lisans tezi olarak çalışılmasının tarafıma nasip olmasından dolayı bahtiyarım. Bu çalışmanın hazırlanmasında benden yardımlarını esirgemeyen çok kıymetli hocam Doç. Dr. Fuat Aydın’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca bu günlere ulaşmamda bana her zaman yardımcı olan aileme ve diğer büyüklerime de şükranlarımı sunarım.

Hasan DARCAN

28. 05. 2008

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: HAYATI VE ESERLERİ.....	3
1.1. Hayatı	3
1.2. Eserleri	9
1.2.1. Müslüman Olmadan Önceki Eserleri	9
1.2.2. Müslüman Olduktan Sonraki Eserleri	10
BÖLÜM II: TEBŞİRÂT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	14
2.1. İslam Reddiye Geleneği	14
2.2. Kullandığı Metodun Bazı Örneklerle İncelenmesi.....	21
2.3. Hz. Peygamberin İsmen Zikredildiği Yerler	24
2.3.1. <i>Haggay</i> 'da Geçen “Ahmed” İfadesi.....	24
2.3.2. Grekçe Metinlerdeki “Eudokia” ifadesi	26
2.3.3. “Peraclete” Kelimesinin İşareti	30
2.4. Hz. Peygamberin Sıfatlarıyla Zikredildiği Yerler.....	34
2.4.1. <i>Tekvin</i> 'de Geçen “Şilo” İfadesi	34
2.4.2. Daniel'in Rüyasındaki “Barnaşa”nın (İnsanoğlu) İşareti.....	39
2.4.3. Hz. Davud'un “Efendim” Hitabının İşareti.....	44
2.4.4. Malaki Kitabının İşareti.....	47
2.4.5. Hz. Yahya'nın Müjdelediği Peygamber.....	48

BÖLÜM III: HİRİSTİYANLIK HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	53
3.1. İnanç Anlayışları Hakkındaki Eleştirisi	53
3.1.1. Teslis	53
3.1.2. Çarmıh	58
3.1.3. Yeni Ahit Koleksiyonu ve Oluşumu	59
3.1.4. Şefaath	64
3.1.5. Günah, Şeriat ve Aslı Günah	67
3.1.6. Papanın Yanılmazlığı ve Yetkisi	70
3.1.7. Pavlus'un konumu	72
3.1.8. Melekûtullah.....	73
3.2. İbadet Anlayışları Hakkındaki Eleştirisi	77
3.2.1. Vaftiz	77
3.2.2. İstavroz	81
3.3. Kiliselerin İttifakının Mümkün Olmaması.....	81
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKLAR	86
ÖZGEÇMİŞ.....	95

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.s. : Aleyhisselâm
- b. : bin (oğlu)
- bk. : Bakınız
- CODCC* : *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*
- çev. : Çeviren
- DİA* : *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*
- Ed. : Editör
- EJR* : *The Encyclopedia of the Jewish Religion*
- EJd* : *Encyclopaedia of Judaica*
- ERE* : *Encyclopedia of Religion and Ethics*
- hz. : Hazreti
- krş. : Karşılaştırınız
- NDC* : *Nelson's Dictionary of Christianity*
- M. Ö. : Milattan önce
- M. S. : Milattan sonra
- NIB* : *The New Interpreter's Bible*
- ö. : Ölüm
- pbu : peace be upon him
- s. : Sayfa
- SABC* : *The Seventh-day Adventist Bible Commentary: the Holy Bible with Exegetical and Expository Comment*

ÖZET

SAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Bir Osmanlı Mühtedisi Olarak Abdülahad Davud	
Tez Yazarı: Hasan Darcan	Danışman: Doç. Dr. Fuat Aydın
Kabul Tarihi: 28. 05. 2008	Sayfa Sayısı: vii (ön metin) + 95 (ana metin)
Anabilimdalı: Felsefe ve Din Bilimleri Bilimdalı: Dinler Tarihi	
<p>Bu tez, Hıristiyan bir Papaz iken sonradan Müslüman olan Abdülahad Davud’u tanıtmayı, onun ve eserlerinden yola çıkarak görüşleri hakkında bilgi vermeyi amaçlamıştır.</p> <p>Bu çalışmada üzerinde durulan temel konular, Abdülahad Davud’un hayatı, eserleri ve Hz. Peygamber’in Kitab-ı Mukaddes’te müjdelenmesi (Tebşîrât Problemi) ve Hıristiyanlık hakkındaki görüşleridir.</p> <p>Bu çalışmayı yaparken yöntemimiz Abdülahad Davud’un eserlerinden yararlanarak görüşlerini belli başlıklar altında toplamak olmuştur. Onun görüşleri objektif bir şekilde alınmış, görüşleri hakkında tasdik edici ya da tekzip edici bir üslup kullanmayıp, sadece ilgili konuda ne düşündüğü ifade edilmiştir.</p> <p>Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Abdülahad Davud’un hayatı ve eserlerini incelenmiştir. İkinci bölümde, onun İncil ve Tevrat’ta Hz. Peygamberin müjdelenmesi hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Üçüncü Bölümde ise onun Hıristiyanlık hakkındaki görüşleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde Abdülahad Davud’a bir reddiye yazan Muallim Ohannis Kirkoryan’ın görüşlerine de yer verilmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Abdülahad Davud, Tebşîrât, Hıristiyanlık, Kitab-ı Mukaddes	

SUMMARY

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Abdülahad Davud as an Ottoman Muslim	
Author: Hasan Darcan	Supervisor: Associate Professor Fuat Aydın
Date: 28. 05. 2008	Nu. of Pages: vii (pre text) + 95 (main body)
Department: Philosophy and Religion Sciences Subfield: History of Religion	
<p>This thesis has been written to inform about Abdülahad Davud, who converted to Islam after working as a Christian priest, and his views on Islam and Christianity based on his works.</p> <p>The issues covered here are Abdülahad Davud's life, works and his views on Christianity and Muhammed (pbu) being heralded in the Bible.</p> <p>When doing this search, my method is to categorize Abdülahad Davud's ideas under some headings according to his Works. His ideas have been extracted objectively and expressed in a noncontradictory way.</p> <p>The thesis consists of three parts. In the first part are Abdülahad Davud's life and his works. In the second part are his views on Muhammed (pbu) being demonstrated in the Bible and the Torah. In the third part are his views on Christianity.</p>	
Key Words: Abdulahad Davud, Muhammed's (pbu) demonstrating in the Bible, Christianity, Bible	

GİRİŞ

Din'in kendisinin insanlık kadar eski olması gibi, dine mensup olan insanlar arasındaki tartışmalarda en az onun kadar eskidir. Din mensupları kendi inandıkları dinin haklılığını ve karşı tarafın da haksız olduğunu ortaya koymaya yönelik eserler kaleme almışlardır. Bu eserler, İslamî literatürde “Reddiyeler” diye bilinen türü oluştururlar.

İslam literatüründe öteki dinlere yönelik olarak kaleme alınmış olan reddiyeler, hem Müslüman bir kökene sahip olanlar hem de sonradan Müslüman olanlar tarafından yazılmışlardır. Sonradan Müslüman olanların kaleme aldıkları metinler, hicrî ikinci yüzyıldan başlamış içinde yaşadığımız yüzyıla kadar var olmaya devam etmişlerdir. Ancak bunlar içinde göz ardı edilemeyecek kişiler ve eserlerin sayısının çok fazla olduğu söylenemez. İşte bu göz ardı edilemeyecek kişilerden biri de 20. yüzyılın ilk yarısında vefat eden Abdülahad Davud'dur.

1867 İran doğumlu olan Abdülahad Davud, son dönem reddiyecilerindendir. Hıristiyan bir papaz iken İstanbul'da Müslüman olmuştur. İstanbul'da durduğu süre içerisinde Hıristiyanlığa karşı bir reddiye mahiyetini taşıyan “*İncil ve Salib*” kitabıyla; misyonerlerin iç yüzünü anlattığı, roman tarzı bir eser olan “*Esrâr-ı İseviye- Allah Bir midir, Üç müdür?*” kitabını yazmış ve *Sebülirreşad* dergisinde bazı makaleler yayınlamıştır. Amerika'da bulunduğu yıllarda, İngiltere'de çıkarılan “Islamic Review” adlı bir dergide Hz. Peygamberin Kitab-ı Mukaddes'te müjdelenmesine dair bir dizi makale yayınlamıştır. Büyük bir olasılıkla da 1930'larda Amerika'da vefat etmiştir.

Çalışmanın Konusu:

“Bir Osmanlı Mühtedisi Olarak Abdülahad Davud” adlı Yüksek Lisans Tez çalışmamızda Abdülahad Davud'un hayatını, eserlerini ve onun Tebşîrât ve Hıristiyan inançları hakkındaki görüşlerini ortaya koymaya çalıştık.

Çalışmanın Önemi:

Abdülahad Davud'un ortaya koyduğu eserleri Hıristiyanlık ve tebşîrât hakkında önemli bilgiler içerdiği için, İslam reddiye geleneğinde çok önemli bir yere sahiptir. Zira kendisi sıradan bir reddiye yazarı değil, üst düzey papaz olarak Roma'da ve İngiltere'de görev yaptıktan sonra Müslüman olmuş bir kişidir. Dolayısıyla

Hıristiyanlığın hemen tüm meselelerini en ince ayrıntısına kadar bilmektedir. Onun bu durumu da Hıristiyanlık hakkında dikkate değer bilgiler ve eleştiriler sunmasına imkân sağlamıştır.

Çalışmanın Yöntemi:

Tezimizde Abdülahad Davud'un yukarıda zikredilen iki konudaki –tebşirât ve Hıristiyan inançları- görüşlerini ortaya koymak için, önce anlama ve tasvir metodu kullanılmıştır. Tasviri çalışmanın bir gereği olarak da, onun ilgili görüşleri verilirken bu görüşlerin doğruluğu veya yanlışlığı hakkında yorum yapılmamıştır. Ancak Hıristiyanların ve Yahudilerin bazı konular hakkındaki düşüncelerine değindiğimiz yerlerde, bu düşüncelerin bizzat Hıristiyan ve Yahudi kaynaklarında nasıl geçtiği dipnotlarda işaret edilmiştir.

BÖLÜM I: HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Doğumu ve İran'daki İlk Hayatı

David Benjamin Keldani 1867'de (1282) İran'ın, *Urmiye*¹ şehri *Diagala* köyünde bir Asûrî vatandaşı olarak dünyaya geldi. İlk eğitimini buradaki Amerikan Kolejinde tamamladıktan sonra Urmiye'deki *Asûrî*² Hıristiyanlarla meşgul olan *Canterbury Misyonu* Başpiskoposunun öğretim kadrosunda 1886–1889 yılları arasında üç yıl boyunca görev yaptı.³

Roma'ya Gidişi ve Roma'daki Hayatı

David Benjamin 1892 yılında Kardinal *Vaughan* tarafından Roma'ya gönderildi. Roma'da *Propaganda Fide College*⁴de felsefe ve ilahiyat araştırmaları derslerini

¹ “Urumiye” olarak da bilinir. İran'da Batı Azerbaycan ilinin merkezi kentidir. Şehir, Urmiye gölünün batısında yer alır. *Ana Britannica* “Urmiye”, Ana Yayıncılık, İstanbul 1990, XXI, 423.

² Genellikle Nasturîler olarak isimlendirilen Hıristiyanlardır.. Bu isim, altıncı yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar kendileri ve onları tanımlayanlar tarafından da kullanılmıştır. Nestorius'un öğretilerinin kurucusu ya da ilk ortaya koyucusu kendileri olduğunu hatırlatır gibi görüldüğü için, son üç nesildir kendilerini “Nasturîler” olarak isimlendirmişler, eski Asurîlerin soyundan geldikleri tezini kabul ettikten sonra ise, “Asurîler” olarak isimlendirilmeyi tercih etmişlerdir. Edward Every, “Âsuriler”, çev. Sami Kılıç, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, X, 97.

³ Abdülahad Davud, *Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed (as)*, Çev. Nusret Çam, Nil Yayınları, İstanbul 1980, s.1.

⁴ *Propaganda Fide Colloge* veya *congregation* olarak kullanılır. Gregory XV tarafından Hıristiyanlık inancını yaymak için 1622 yılında Roma'da kurulmuş kardinaller heyetidir. 1988 yılında “*Congregation for the Evangelization of the Nations*” ismini almıştır. Bk. E.A. Livingstone, “Propaganda Fide” *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church (CODCC)*, Oxford University Press, New York 2006, s. 479; *Dictionary of Christianity* (Ed. J. C. Cooper) “Propaganda Fide”, Fitzroy Dearborn Publisher, Chicago 1997, s. 221.

takip etti. Bu arada bazı dergilerde makaleler¹ neşretti. Roma’da gösterdiği başarılarından dolayı 1895 yılında rahip oldu.²

Tekrar İran’a dönüşü ve Buradaki Faaliyetleri

Rahip olduğu aynı yıl İran’a döndü. Gelirken İstanbul’a uğradı ve burada *The Levant Herald*³ adlı günlük çıkan bir gazetede makaleler yazdı. *Urmiye*’de Fransız Lazarist Misyonuna⁴ katıldı. 1897’de Kardinal *Perraud* başkanlığında Fransa’daki Paray-le-Monial’de toplanan Evharistiya Kongresi’nde Doğu Katoliklerini temsil etmek üzere, *Urmiye* ve *Selmas*⁵ Doğu-Keldânî (Uniate Chaldean) başpiskoposlukları tarafından delege seçildi. Bu resmi davette okuduğu tebliğ, o yılın “*Le Pellerin*” adlı *Aşai Rabbani* meclisinin vakayinamesinde yayınlandı. Keldânî başpapazı David Benjamin, bu yazısında Nesturîler arasında bulunan eğitim hususundaki hoşnutsuzluğunu dile getirerek *Urmiye*’de Rus papazların görünebileceğini belirtmişti.⁶

Buradaki görevinden bir yıl sonra 1898 de tekrar İran’a döndü ve *Urmiye*’ye 1,6 km. kadar uzaklıkta bulunan kendi köyü *Diagala*’da ücretsiz bir okul açtı. Aynı yıl Doğu Kiliseleri Başpiskoposu *Hudabaş* İle *Lazarist* pederler arasında çıkan ihtilafın büyümesi üzerine *Selmas* bölgesinin idaresini ele alması için oraya gönderildi. Oradakileri Katolik, Anglikan ve Amerikan misyonlarının Süryânî- Keldânî cemaatine

¹ Bu makaleler “Eserleri” bölümünde ele alınacaktır

² *Tevrat ve İncil*, s. 1.

³ İstanbul’da İngilizler tarafından Fransızca ve İngilizce olarak neşredilen bir gazetedir. Günlük ve haftalık olmak üzere iki şekilde basılmıştır. “Doğu Akdeniz Sahilleri Habercisi” anlamına gelmektedir.

⁴ Dinî yeminler altında yaşayan seküler papazlar topluluğu, ‘Misyon Cemaati’ ne verilen popüler bir isim. 1625’te Aziz Vincent de Paul tarafından kurulmuştur. Lazarist ismi, Paris’te Vincent’in karargâhının bulunduğu “Aziz Lazare” manastırından gelmektedir. *CODCC*, “Lazarists” s. 343. Bu misyon *Urmiye*’ye 1840 senesinde gelmişler ve yine o sene Katolik bir rahip tayin etmişlerdir. <http://www.angelfire.com/or3/etnografya/depo1/minurmiye.htm>. 23.01.2008, 13:03.

⁵ İran’ın Batı Azerbaycan eyaletinde, Türkiye’nin Van-Hakkâri bölümüne komşu bir yöredir. Eskiden bu adı taşıyan önemli bir şehir vardı. Bugün idare merkezi ise *Diman*’dır. *Meydan Larousse*, “*Selmas*”, *Meydan Yayınevi*, İstanbul 1973, XI, 161.

⁶ *Tevrat ve İncil*, s. 2.

karşı olan tehlikeli durumları hakkında uyarılarda bulundu.¹ Nitekim o tarihte Selmas'da bulunan mevcut misyonlara 1899 yılında Rus misyonu da eklenmiş, böylece o zamandaki beş büyük kilise olan Amerikan, Fransız, Anglikan, Alman ve Rus kiliseleri arasında yaklaşık yüz bin civarında olan Süryânî- Keldânî'yi Nesturîlikten koparıp kendi kiliselerine katma yarışı iyice hız kazanmıştı. Tüm bunlar olurken David Benjamin'in aklına Hıristiyanlık hakkında bazı soru işaretleri takılmaya başladı ve bu soru işaretleri onu, Hıristiyan kutsal kitaplarını, orijinal metinlerinden okumaya ve karşılaştırmalar yapmaya sevk etti.²

1900 senesinin ilk günlerinde Peter Benjamin, Selmas St. George *Katedralinde*³ Katolik olmayan birçok Ermeni'ye ve başkalarının da olduğu bir topluluğa son hutbesini okudu. Hutbenin mevzusu "Yeniçağ ve Yeni İnsan"dı. İslam'ın doğuşundan önce Nesturî Misyonerlerinin İncil'i tüm Asya'ya tebliğ ettiklerini, Hindistan'da (özellikle Malabar sahilinde), Tataristan'da, Çin'de, Moğolistan'da birçok müesseseye sahip olduklarını, İncil'i Uygur Türkçesine ve diğer dillere çevirdiklerini, Amerikan ve Anglikan Misyonlarının ilköğretim yoluyla Süryânî-Keldânî kavmine sağladıkları az bir faydaya mukabil, bu kavmi İran'da, Kürdistan'da, Mezopotamya'da sayısız düşman mezheplere böldüklerini ve tüm bunların nihai bir inkırazın sebebine mukadder olduğunu anlatmıştır. Sonuç olarak yerli halka, bir insan gibi kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için bazı fedakârlıklar yapmaları gerektiği ve yabancı misyonlara karşı direnmeleri tavsiyesinde bulundu.⁴

Peder Benjamin'in vaazı prensip itibariyle tamamen doğrudu; fakat görüşleri misyonerlerinin menfaatlerine tamamen tersti. Bundan dolayı bu vaaz misyonerlerin dikkatlerini çekmemiştir. Fakat bu vaaz karşısında kayıtsız kalmayanlar da vardı. Bunlardan biri olan Papa'nın temsilcisi Monsenyör Lésné, alelacele Urmiye'den

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 2.

² Ömer Faruk Harman, "Abdülhad Dâvûd", *DİA*, I, 177-178.

³ Bir bölgeyi idare eden piskoposun, içinde tahtının bulunduğu kiliseye verilen addır. Katedraller, çoğunlukla büyük ve görkemlidirler. Katedral'in ihtiyaçları Piskopos ya da Piskoposun hizmetçileri tarafından karşılanırken sonraları bu vazife ruhban sınıfı tarafından paylaşılmaya başlanmıştır. *CODCC*, "Catedral", s. 105.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 2-3. Abdülhad Davud, *Muhammed in the Bible*, A Publications of Presidency, Doha 1980, s.8.

Selmas'a geldi. Peder Benjamin'in fikirlerine katıldı ve sonuna kadar onun arkadaşı olarak kaldı. İkisi beraber Urmiye'ye döndüler. O yıllarda ise Urmiye 1899'dan bu yana kadar teşkil etmiş olan Rus Misyonunun tesiri altındaydı ve Rus Çar'ının "kutsal" dinini şevkle kabulleniyorlardı.¹

Peder Benjamin'in zihnini uzun zamandır meşgul eden konu yavaş yavaş vuzuha kavuşmaya başlıyordu. Hıristiyanlık, tüm bu çok sayıda tefsirleriyle, sahte ve tahrip edilmiş kitabıyla Allah'ın hak dini olabilir miydi? Nitekim bu sorulardan sonra 1900 yılının yazında Diagala köyündeki Çalı Boğalı Çeşmesi yanında bulunan evinde inzivaya çekildi. Buradaki bir ayını ibadetle, tefekkürle ve Kitab-ı Mukaddes metinlerini okuyarak geçirdi. Bu tefekkür sonucunda da, Urmiye Doğu Kilisesi başpiskoposluğuna istifa dilekçesi gönderdi ve papazlık görevinden ayrıldı. Kilise otoritelerinin onu kararından vazgeçirmeye yönelik çabaları bir sonuç vermedi. Tebriz'de Belçikalıların yönetimindeki İran Posta ve Gümrük İdaresi'nde birkaç ay müfettiş olarak çalıştıktan sonra Veliaht Prens Muhammed Ali Mirza'nın hizmetinde mütercim ve öğretmen olarak görev yaptı.²

İngiltere Hayatı

1903 yılına kadar mütercimlik ve öğretmenlik görevinde bulunan David Benjamin, o tarihte tekrar İngiltere'ye gitti. Bu sefer ki gidişinde *Unitarian Cemiyetine*³ katıldı. Bu cemiyet içersinde oldukça iyi bir konuma geldiğinden 1904 yılında cemiyetin bir alt birimi olan *British and Foreign Unitarian Association* tarafından İran'daki kendi cemaatini eğitmek üzere görevlendirildi. Bu görev için İran'a giderken İstanbul'a uğradı.⁴

İstanbul'a Gelişi ve Müslüman Oluşu

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 3.

² *Tevrat ve İncil*, s. 4-5.

³ Hıristiyanlık içersinde 16. Yüzyılda ortaya çıkan ve teslisi reddeden bir akımdır. Tek tanrıya inanırlar. *Servetus* ve *Reuchlin* gibi reformasyon dönemi bilim adamları ve hümanistlerce geliştirildiği söylenir. 16. ve 17. yy'larda bu akım Polonya, Macaristan ve İngiltere'de örgütlenir. 18. yy'da ise birçok İngiliz Presbiteryeni bu görüşü benimsemiştir. Şinasi Gündüz, "Uniteryanizm", *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s. 376.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 5.

David Benjamin ikinci kez uğradığı İstanbul’da *Şeyhülislam Cemaleddin Efendi*¹ ve diğer âlimlerle yaptığı görüşmeler sonucunda Müslüman oldu ve teslisi reddettiğinin ve Allah’ın birliğini kabul ettiğinin sembolik bir ifadesi olarak “Abdulahad Davud” adını aldı.²

Abdulahad Davud, Müslüman olmasında tesiri olduğunu söylediği Hıristiyanların şefaat anlayışlarının kendisini şaşırttığını ve böylece Hıristiyanlığın doğruluğundan şüphe duymaya başladığını bundan dolayı da dinlerin esaslarını serbestçe incelemeye çalıştığını söyler.³

Müslüman olması ile ilgili olarak kendi gözlerini açtığını ifade etmek üzere Luka, 2/13-14’de Hz. Mesih’in doğduğu gece, geceyi kırlarda geçiren çobanların yanında beliren meleklerle birlikte gözükken gök ordularından bir topluluğun terennüm ettikleri: “*En yücelerde ki Tanrı’ya yücelik olsun, Yeryüzünde O’nun hoşnut kaldığı insanlara Esenlik olsun!*” ilahisinin olduğunu ifade eder. Bu ilahi, İncilin kapalı kalmış hazinelerinin anahtarlarını ortaya çıkarmış ve diğer dinleri tekrar araştırma hususunda kendisine bir rehber olmuştur.⁴

¹ Cemaleddin Efendi (31 Mart 1848- 5 Nisan 1919), İstanbul’da doğmuştur. İstanbul’da eğitimini tamamladıktan sonra çeşitli vazifelerde bulunmuş ve 1891 yılında Şeyhülislamlık makamına yükselmiştir. Bu vazifesini 18 seneye yakın bir süre sürdürmüştür. Bab-ı Ali baskını sonucu siyasetten ve Şeyhülislamlık vazifesinden çekilmiştir. İstanbul’u kendisi ve ailesi için tehlikeli görerek Mısır’a gitmiş ve 1919 tarihinde 72 yaşındayken orada vefat etmiştir. Şeyhülislam Cemaleddin Efendi, *Siyasi Hatıralar (1903- 1913)*, Sadeleştiren. Ziyâeddin Engin, Tercüman 1001 Eser, İstanbul 1978, s. 9–12.

² Abdürrahim Zapsu, *Büyük İslam Tarihi*, M. Sıralar matbaası, İstanbul 1955, I, 60.

³ Abdulahad Davud, *İncil ve Salib*, Yayına Hazırlayan, Kudret Büyükcoşkun, İnkılâb Yayınları, İstanbul 1999, s. 139.

⁴ *İncil ve Salib* s. 48.

Abdülahad Davud, 19 Eylül 1905'te *Darüşşafaka*¹ muallim ve mubassırlığına tayin edildi; ancak bu görevinden 14 Ekim 1906 yılında ayrıldı. Bir ara *Maarif Teftiş Encümensinde* bulundu. 16 Mayıs 1914'te *Fetvahâne Mektûbî Kalemine* girdi. Aynı yılın 30 Ağustosundan itibaren *Cerîde-i İlmiye* dergisinin yazı işleri müdürlüğüne² tayin edildi. İstanbul'daki hayatı sıkıntılarla geçen Abdülahad Davud, Aralık 1914'te hem *Darüşşafaka*'daki işinden hem de *Cerîde-i İlmiye*'deki işinden ayrılarak³ Amerika'daki evli kızının yanına gitti.⁴

İstanbul'da kaldığı yıllarda bir takım olumsuzluklarla karşılaşmış, fakat maruz kaldığı bu olumsuzluklar onu hiçbir zaman yeni girdiği İslam dininden ve onun için gayret göstermekten alıkoymamıştır. Vazifesine büyük bir sükûnet içerisinde devam etmiştir.⁵

Amerika'daki Hayatı ve Vefatı

Amerika hayatı hakkında yeterli bilginin olmadığı Abdülahad Davud, din değiştirip Müslüman olduğu için akrabaları tarafından pek hoş karşılanmadığı ve öz kızı tarafından kendisine yeterli ilgi gösterilmediğinden yaşlılar yurduna sığındı ve orada vefat etti. Vefat yeri Amerika olabileceği gibi İran'da vefat ettiği de söylenmektedir.⁶ Vefat tarihi tam olarak bilinmemektedir. 1926–1930 yılları arasında *Islamic Review*'de

¹ Darüşşafaka 1873 yılında Cemiyet-i Tedrisiye-i İslâmiye tarafından kurulmuştur. Doğrudan doğruya halkın himmetiyle idare edilmiş, bir devlet müessesesinden ziyade amme hizmeti gören bir halk müessesesi haline gelmiştir. Mezunları birçok devlet kurumunda iş bulmuştur. *Darüşşafaka Türkiye'de İlk Halk Okulu*, İsmail Akgün Matbası, İstanbul 1948, s. 14. Okula alınan öğrencilere birinci sınıfta, “Elifba, Esmâ-i Türkiye, Kur'an-ı Kerim, Okuma ve Yazma, Hüsn-ü Hat” dersleri, ikinci sene ise “Muhtasar ilm-i hal, Medhal-i Kavâid, Lugât-ı Selâse, Talîm-i Fârisî, Kur'an, Hesab, Hüsn-ü Hat” dersleri gösterilmiştir. Mehmed İzzet, Mehmed Esad, Osman Nuri, Ali Kâmi, *Darüşşafaka Türkiye'de İlk Halk Mektebi*, Yay. Haz. Mehmet Kanar, İstanbul 2000, s. 5.

² 1914 yılı Eylül-Aralık dönemi arası yaklaşık dört ay boyunca bu görevde kalmıştır.

³ Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması*, Medrese Yayınevi, İstanbul 1980, I, 54.

⁴ Ömer Faruk Harman, “Abdülahad Dâvûd”, *DİA*, I, 177–178.

⁵ *İncil ve Salîb* s. 16.

⁶ Bk. http://www.eslam.de/begriffe/d/david_benjamin_keldani.htm 05.03.2008, 09:42.

neşrettiği bazı yazılarından anlaşıldığı kadarıyla 1930’lu yıllarda hala hayattadır.¹ Bu yüzden 1940’larda vefat ettiği söylenmektedir.²

1.2. Eserleri

Kitab-ı Mukaddes hususunda son derece mütebahhir bir zat olup³ ayrıca İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Latince, Yunanca, Farsça, Süryanice, İbrânice, Arapça, Kürtçe ve Osmanlıca⁴ olmak üzere on bir adet dil bilen Abdülahad Davud’un eserleri Müslüman olmadan önceki ve Müslüman olduktan sonrakiler olmak üzere ikiye ayrılabilir.

1.2.1. Müslüman Olmadan Önceki Eserleri

Abdülahad Davud’un Müslüman olmadan önce bazı dergilerde makaleleri yayınlanmıştır.⁵

1. *The Tablet*⁶ adlı dergide yazdığı makaleler. Bu dergide Abdülahad Davud Roma’da bulunduğu sıralarda, “Asur, Roma, Canterbury” üzerine bir seri makale yayımlamıştır.⁷

2. *Irish Record* adlı dergide yazdığı makaleler. Bu makaleler yine Roma’da bulunduğu sıralarda “Tevrat’ın Sıhhati” üzerine yazdığı makaleleridir.⁸

3. *The Levant Herald* adlı İstanbul’da yayınlanan günlük bir gazetede 1895 yılında “Doğu Kiliseleri” üzerine İngilizce ve Fransızca olarak uzun bir makale yayımlamıştır.¹

¹ Ömer Faruk Harman, “Abdülahad Dâvûd”, *DİA*, I, 177–178.

² Bk. <http://www.zoominfo.com/people/level2page20766.aspx> 16.03.2008, 17:00.

³ İbrahim el-Kattan (Mukaddime), Abdülahad Davud, *Muhammed fi’l Kitâbi’l Mukaddesi*, Çev. Fehmi Şemma, Dâru’z Ziya, Katar 1985, s. 18; Abdülahad Davud, *Muhammed fi’l Kitâbi’l Mukaddesi*, Çev. Fehmi Şemma, Dâru’z Ziya, Katar 1985, s. 22.

⁴ Ömer Faruk Harman, “Abdülahad Dâvûd”, *DİA*, I, 177–178; Abdürrahim Zapsu, s. 60.

⁵ Aşağıda verilecek bu makalelere ulaşma imkanımız olmamıştır.

⁶ 1840 yılında Frederic Lucas tarafından İngiltere’de kurulmuştur. Katolik cemaatince, haftalık olarak çıkartılır. <http://www.thetablet.co.uk/pages/history/> , 16.03.2008, 18:24.

⁷ *Tevrat ve İncil*, s. 1.

⁸ *Tevrat ve İncil*, s. 1.

4. *Kuala-la-Shara* adlı bir dergiyi İstanbul'dan İran'a döndükten sonra katıldığı Fransız Lazarist Misyonu içerisinde çıkarmıştır. “Hakikatin Sesi” diye Türkçeye çevrilebilecek bu dergiyi Süryânice olarak yayımlamıştır.²

5. Tercümeleeri: Eldeki bilgilere göre yine Roma'da kaldığı dönemde *Ave Maria* adlı dergiden çeşitli yıllarda yaptığı tercümeleeri *Illustrated Catholic Mission*'da yayınlanmıştır.³

1.2.2. Müslüman Olduktan Sonraki Eserleri

Abdülahad Davud, Müslüman olduktan sonra başlıca iki kitap yazmış ve iki farklı dergide de makaleleri yayınlanmıştır.

1. *İncil ve Salib*: Abdülahad Davud bu eserini 1913 yılında İstanbul'da yazmış ve eserini tek bir kitap olarak bir seferde değil, forma forma neşretmiştir.⁴ Eserin üzerinde yer alan “Birinci Cilt” ifadesi ve sonunda bulunan “*bu hususta vaad ettiğimiz diğer konuları yakında yayımlayacağımız İncil Hakkında önemli açıklamalar adlı eserimizde ayrıntılı anlatacağız*”⁵sözlerinden Abdülahad Davud'un, eserini iki cilt olarak düşündüğünü gösterir. Ancak, muhtemelen yaşadığı sıkıntılar⁶ vaat ettiği bu cildi tamamlamasına imkân vermemiştir.

Osmanlıca olarak kaleme alınmış olan eser, Kudret Büyükcoşkun tarafından 1999 yılında sadeleştirilerek yayınlanmıştır. Kudret Büyükcoşkun'a göre bu eser, “*Türkçe bakımından zayıf olup, birtakım ifade bozuklukları vs. taşımaktaysa da İbrânice, Süryânice, Arapça, Latince ve Grekçe arasında filolojik ve etimolojik tartışmalara dayanan daha geniş araştırmalara yer vermesi*” bakımından önemli bir eserdir.⁷

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 1.

² *Tevrat ve İncil*, s. 1.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 2.

⁴ *Sebilürreşad Dergisi*, “İncil ve Salib”, sayı 271, 1329/1913–1924, XI, 167–168.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 224.

⁶ Beyazid Cami-i Şerîfi Dersiamlarından Şerafettin, “İncil ve Salib”, *Sebilürreşad Dergisi*, sayı 279, 1329/1913–1914, XI, 296.

⁷ Kudret Büyükcoşkun, “İncil ve Salib”, *Kitap Dergisi*, sayı 63–64–65, Mayıs-Haziran-Temmuz, 1992, s. 41.

İncil ve Salib'in Osmanlıca nüshaları Beyazıt Devlet Kütüphanesinde, Hakkı Tarık Us Kütüphanesinde, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesinde, Boğaziçi Kütüphanesinde¹ ve İsam Kütüphanesinde, bulunmaktadır.

Bu eserle ilgili *Muallim Ohannis Kirkoryan* tarafından “*İzhâr-ı Hakikat*”² adında reddiye tarzı bir eser yazılmıştır. Kirkoryan, bu eserinde Abdülahad Davud'un “Melekûtullah, İncil ve Şeriat” hakkında yaptığı yorumları eleştirmektedir. Bu eleştiriler Abdülahad Davud'un ilgili başlıklarda yaptığı açıklamaların sonunda ele alınacaktır.

2. *Esrâr-ı İseviye- Allah Bir midir, Üç müdür?*: Abdülahad Davud'un müstakil olarak 1332/1916 yılında İstanbul'da yazdığı ikinci eseridir. Eserinde Hıristiyan bir misyonerin Müslüman oluşunu anlatırken, misyonerlerin iç yüzlerini sergilemekte, buldukları ülkelerde ne gibi faaliyetlerde bulduklarını ve bu faaliyetlerinin ne gibi olumsuz tesirler meydana getirdiğini belirtmektedir.

Bu eser, M. Şevket Eygi tarafından sadeleştirilerek 1966 yılında bazı ilavelerle birlikte “*İslamiyetin Zaferi*” adıyla yayınlanmıştır.

3. *Sebîlürreşad*'da yayınlanmış makaleler: Abdülahad Davud, İstanbul'da bulunduğu dönemlerde *Sebîlürreşad*'da 1330–1335/1914–1919 yılları arasında aşağıdaki makaleleri yayımlamıştır.

A. “Anglikan ile Ortodoks Kiliselerinin İttihadı Mümkün müdür?”³

B. “Hıristiyanlık Filistin'de Bir Yahudi Hükümetinin Teşekkülüne Müsait midir?”⁴

C. “Katolik ve Ortodoks Kiliselerinin İttihadı Mümkün müdür?”⁵

D. “Kiliselerin İttihadı Mümkün müdür?”¹

¹ Kudret Büyükcoşkun, “İncil ve Salib”, *Kitap Dergisi*, s. 44.

² Bu eserin İSAM'daki künyesi şu şekildedir: GNL. 092787 İzah-ı hakikat: *İncil ve Salib* nam esere cevap / Ohannis Kirkoryan. 1330/1914. (İstanbul Keşişyan Matbaası) 30 s. ; 18 cm.

³ *Sebîlürreşad*, cilt 16, sayı 498–499, 1335/1919, Nisan, s. 171–173.

⁴ *Sebîlürreşad*, cilt 16, sayı 400–401, 1335/1919, Mart, s. 103–105.

⁵ *Sebîlürreşad*, cilt 16, sayı 404–405, 1335/1919, Nisan, s. 133–135.

E. “Kiliselerin Tevhidine Neden Lüzum Görünüyor?”²

F. “Mühim Bir Eser-i Dini Hakkında.”³

G. “Kırk İki Bin Katolik Misyoner Cemiyeti (Elvah-ı İntibah)”⁴

H. “İngiltere’de Din-i İslam’ın İntişarı. (Hayat-ı Akvam-ı İslamiye)”⁵

İ. “Makalat”⁶

4. Abdülahad Davud Amerika’ya gittikten sonra İngiltere’de yayımlanan *Islamic Review*⁷ adlı bir dergide Hz. Peygamber’in Eski ve Yeni Ahit’te tebşîrâtı üzerine makaleler yazmıştır. Bu makalelerini Ekim 1926-Ağustos 1931 tarihleri arasında kaleme almıştır. Burada yayınlanmış makaleleri *Muhammad in the Bible* adı altında vefatından sonra neşredilmiştir⁸. Bu eser Nusret Çam tarafından *Tevrat ve İncil’e göre Hz. Muhammed (a.s.)* adıyla tercüme edilerek yayımlanmıştır.⁹

Muhammad in the Bible’ın Arapça Tercümesinin takdiminde, bu kitabın son derece güvenilir, alanında önemli bir yere sahip, en temel ve sabit hakikatlerden müteşekkil ve okuyucuda meydana getirecek uyaracak ve onda kitaba karşı büyük bir ikbal ve

¹ *Sebülürreşad*, cilt 16, sayı 398, 1335/1919, Mart, s. 88–90.

² *Sebülürreşad*, cilt 16, sayı 412–413, 1335/1919, Mayıs, s. 208–211.

³ *Sebülürreşad*, cilt 16, sayı 406–407, 1335/1919, Nisan, s. 155–158.

⁴ *Sebülürreşad*, cilt 12, sayı 292, 1330/1914, Nisan, s. 103–105.

⁵ *Sebülürreşad*, cilt 12, sayı 305, 1330/1914, Mayıs, s. 334–335.

⁶ *Sebülürreşad*, cilt 12, sayı 305, 1330/1914, Mayıs, s. 355–356.

⁷ Bu dergi, Şubat1913’te yayına başlamış, ilk serisi 1948 yılına kadar devam etmiştir. 1949 yılından 1971’e kadarsa ikinci seri yayımlanmıştır. Zaman içerisinde bazı farklı isimler almıştır. <http://www.wokingmuslim.org/work/islamic-review/index.htm>. 23.01.2008, 09:30.

⁸ Abdülahad Davud’un bu dergide yazdığı halde bu kitaba dâhil olmayan bir makalesi daha bulunmaktadır. Bu makalesine diğer makalelere göre daha erken bir tarihte (Ekim, 1926) yazmıştır. (Bu kitaba dâhil olan makaleler Ekim 1927-Ağustos 1931 tarihleri arasında yayınlanmıştır). Bu makalesinin ismi “*Why the Devil is Called “Iblis” in the Qur’an*” (Şeytan Kur’an’da Neden “İblis” Olarak İsimlendirilir?) şeklindedir.

⁹ Bu kitabın tam künyesi: Abdülahad Davud, *Tevrat ve İncil’e Göre Hz. Muhammed*, Çev., Nusret Çam, Nil A.Ş. Yayınları, İzmir, 1988.

tefehüm arzusu uyandıracak nadide bir eser olduğu belirtilmiştir.¹ Yine burada böyle bir eseri meydana getirecek olan zatta; büyük bir ilmî gayret, dinî kaynaklara inmede vukûfiyet, -ki bu kaynakların başında sırasıyla Kur'an, İncil, Tevrat gelir- dil tarihine ittıla gibi önemli donanımların bulunması gerektiği vurgulanmıştır.²

Ayrıca Abdülahad Davud, Kur'an'ın İngilizce bir tefsirine başlamış, Bakara sûresine kadar gelmiş, fakat böyle büyük bir işi başaramayacağından dolayı çalışmasına son vermiştir.³

¹ İbrahim el-Kattan (Mukaddime), Abdülahad Davud, *Muhammed fi'l Kitâbi'l Mukaddesi*, s. 21.

² *Muhammed fi'l Kitâbi'l Mukaddesi*, s. 23.

³ *İncil ve Salîb*, s. 219. Bu eseri hakkında da elimize ulaşmış bir metin bulunmamaktadır.

BÖLÜM II: TEBŞİRÂT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Abdülahad Davud'un kaleme aldığı eserler, "Reddiye" tarzı eserlerdir. Bundan dolayı onun kitaplarında yer verdiği görüşlerine geçmeden önce İslam Reddiye geleneği üzerinde biraz durmak gerekecektir. Çünkü bu, onun eserlerinin devamı olduğu gelenek içindeki yerini görmemizi sağlayacaktır.

2.1. İslam Reddiye Geleneği

Terminolojik olarak reddiye, bir fikri çürütmek maksadıyla muhalif görüşlere verilen cevap¹, onu reddetmek için yazılan yazı,² savunma yolu olarak kaleme alınan makale, kitap,³ gibi anlamlarına gelir. İslam âlimleri tarafından yazılan reddiyeler ise, fikirlerini çürütmek amacıyla muhalif kişiye verilen cevabı ifade etmektedir.⁴

İslam reddiye geleneğinin başlangıcı Kur'an'a kadar götürülebilir.⁵ Çünkü Kur'an'da Yahudilik ve Hıristiyanlık üzerinde durulmakta, Hanîflik, Sabîlik⁶, Mecusilik ve Putperestlikten bahsedilmektedir.⁷

Tez konumuz olan Abdülahad Davud, Hıristiyan kökenli olduğundan ve yazdığı eserlerinde daha çok Hıristiyanlık ile ilgili bilgiler verdiğinden dolayı İslam reddiye geleneğinin gelişmesinde ağırlıklı olarak üzerinde durulacak konu, İslam-Hıristiyanlık

¹ D. Gimaret, "Radd", *Encyclopedia of Islam* (Ed. C.E. Bosworth-E. Van Donzel- W.P. Heinrich-G. Lecomte) E. J. Brill, Leiden 1995, VIII, 362.

² Meydan Larousse, "Reddiye", X, 493; Orhan Hançerlioğlu, "Reddiye", *Felsefe Ansiklopedisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, V, 308.

³ Seyit Kemal Karaalioğlu, "Reddiye", *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü*, Okat Yayınevi, İstanbul, 1962, s. 123.

⁴ Niyazi Kahveci, (İbn Hallikân'dan aktaran), "Şia ve Mutezilenin Reddiye Literatürü Üzerine Çalışma", *Dini Araştırmalar*, sayı 23, 2005, VIII, 73.

⁵ Ignaz Goldziher, "Ehl-i Kitaba Karşı İslam Polemiği", *İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, çev. Cihad Tunç, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1980, IV, 154.

⁶ Sabîiler hakkında daha fazla bilgi için bk. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Akçağ, Ankara 1995, III, 231–246.

⁷ Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayıncılık, Ankara 1993, s. 18.

ilişkilerinin tarihi gelişimi ve bu ilişki neticesinde reddiyelerin ortaya çıkışları olacaktır.

Kur'an'ın Hıristiyanlara Bakışı ve Eleştirileri

Kur'an, farklı itikat anlayışlarına eleştirilerde bulunmuştur.¹ Hıristiyanlık hakkında Kur'an, onların itikat ettikleri gibi Hz. İsa'nın, Allah'ın oğlu olmayıp², sadece onun bir kulu olduğunu³ söyleyerek onlardaki teslis inancına; Hz. İsa'nın asılmayıp, ona benzer birini astıklarını⁴ söyleyerek onlardaki çarmıh anlayışına; kendilerine verilen kutsal kitabı tahrif ettiklerini⁵ söyleyerek onlardaki İncil anlayışına karşı çıkmıştır.⁶ Kur'an'ın bu şekilde yaptığı eleştiriler Müslümanların kaleme aldığı reddiyelerin temel mevzularını teşkil etmesi bakımından önemlidir.

Hz. Peygamber Dönemi Hıristiyanlarla İlişkiler

Müslüman-Hıristiyan ilişkileri Hz. Peygamber zamanında başlamıştır. Bu ilişkilerden bazıları onlarla sadece görüşme ve dini tebliğ etme şeklinde⁷ olduğu halde bir kısmı da onlarla tartışmalar şeklinde olmuş ve bu tartışmalar İslam reddiye geleneğinin oluşmasında Kur'an'dan sonra ikinci kaynaklık etme vazifesi görmüştür. Örneğin Hz. Peygamberin *Zağatur* Piskoposuna yazdığı bir mektupta İslam'ın, Hıristiyan itikat

¹ Bu itikat anlayışlarını ve Kur'an'daki yerleri şunlardır. Putperestlik hakkında: Tevbe 9/28, 113; En'am 6/136, 137, 138; Kasas 28/62, 63, 64, 74. Sabiilik hakkında: Bakara 2/62; Mâide 5/69; Hac 22/17. Hanîflik hakkında: Âl-i İmran 67, 95; En'am 79,161; Nahl 120; Rûm 30. Yahudilik hakkındaki ayetlerden bazıları ise: Bakara 2/40-61, 67, 73, 88, 101; Âl-i İmran 3/72, 112; Nisa 4/46, 160-161; Mâide 5/15, 41; Araf 7/166; Cuma 62/5 vs.

² Maide 5/72.

³ Meryem 19/30.

⁴ Nisa 4/157.

⁵ Bakara 75,79, 85; Al-i İmran 78.

⁶ Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, s. 9-15.

⁷ Hz. Peygamberin Necaşi'ye, Herakliyus'a mektup göndermesi için bk. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, İrfan Yayıncılık, İstanbul 2003, I, 308, 343.

noktalarına bakışını belirlemesi, onun kendinden önceki semavi dinler hakkında ne düşündüğünü bildirmesi¹ bu duruma örnek teşkil eder.

Bu hususta Hz. Peygamberin Necran heyeti ile yaptıkları konuşmalar da örnek olarak söylenebilir. Nitekim Hz. Peygamber Necran Hıristiyanlarına bir mektup yazarak, onları Allah'a iman etmeye davet etmiştir, aksi takdirde cizye ile mükellef kılınacaklarını, bunu da kabul etmezlerse kendilerine savaş açılacağını duyurmuştur. Bu mektup üzerine Medine'ye gelen Necranlı bir grup ile Hz. Peygamber arasındaki konuşmalar netice vermeyince mübâhale (lanetleşme) ayeti² nazil olmuş, bu durumu kabul etmeyen Necranlılar Hz. Peygamberin yapacakları anlaşmaya razı olacaklarını belirtmişlerdir.³

Hz. Peygamber Sonrası Hıristiyan İlişkileri ve Reddiyelerin Yazılmaya Başlanması

Hz. Peygamber sonrasında da Müslümanların Hıristiyanlarla ilişkileri devam etmiştir. Dört halife, Emeviler ve Abbasiler döneminde Hıristiyanlara karşı oldukça müsamahalı davranılmış, Hıristiyanlar uzun müddet devlet idaresinde görev almışlardır. Hatta Emevi halifesi Abdülmelik b. Mervan'ın döneminde sarayda bir memur olarak çalışan ve İslam hakkında bilgi edinen Dımeşkî, (ö. 760) Müslümanlarla nasıl tartışılacağına dair eserler yazmıştır. Dımeşkî'nin gösterdiği bu metottan etkilenen *Theodore Ebu Kurra* (740–820) onun görüşlerini geliştirmiş ve sonraki dönemlerde meydana gelecek İslam-Hıristiyan tartışmalarında, Dımeşkî ile beraber Hıristiyanlar için birer kaynak olmuşlardır.⁴

İslam'ın müsamaha anlayışı temelde değişmemek kaydıyla, sonraki dönemlerde Hıristiyanlara bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Ömer b. Abdülaziz (707–720), Harun er-Reşid (786–809), el-Mütevekkil (847–861) dönemlerinde Hıristiyanlara karşı önceki dönemlerden daha farklı uygulamalar yapılmıştır. Müsamaha anlayışı içinde tartışma

¹ Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiler ve Tartışma Konuları*, s. 22.

² Ali-i İmran 61.

³ *İslam Peygamberi*, 618–624.

⁴ Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiler ve Tartışma Konuları*, s. 26–29.

imkânı bulan Hıristiyanlar, bu sert idareler sonunda sinmek zorunda kalmışlardır. Böylece ilk dönemde yazdıkları eserler ve ikinci dönemde halifelerin sert tutumlarını destekler mahiyette kaleme aldıkları ağır ifadelerle dolu eserler¹, bu devrin Hıristiyan tartışmalarını meydana getirmiştir.²

Hıristiyan dünyasında sekizinci yüzyıldan itibaren bu tarz eserlerin hız kazanması başta Mutezilî olmak üzere birçok İslam âlimini harekete geçirmiş, Hıristiyanların yaptıkları eleştirileri cevaplamaya, başka dinlerde bulunan yanlış akideleri söyleyip bunların İslam'ın benimsediği ilkelere, akla ve tarihî gerçeklere uymadığını ortaya koymaya çalışmışlardır.³

Goldziher'e (1850–1921) göre, Müslümanların yazdıkları reddiyelerin kuvvet bulması ise onların mühtedi zatlar ile yaptıkları görüşmelerden sonra ve Kitab-ı Mukaddesi incelemeleri neticesinde olmuştur.⁴ Bu gibi hadiselerden sonra Kitab-ı Mukaddes hakkında bilgisi az olan Müslüman reddiyeciler nadiren görülmüştür.⁵

Netice olarak denilebilir ki; batıl inançlara karşı Kur'an ve Hz. Peygamberin ortaya koyduğu reddiyelerden kaynağını alan Müslümanlar da özellikle Hıristiyanlara karşı reddiyeler yazmaya başlamışlardır. Yazılan bu reddiyeler belli bir minval üzerine seyretmiş olup, genellikle teslis, çarmıh, İncil, tebşîrât ve kefarete üzerinde durulmuştur.⁶ Kur'an'ın başlattığı bu yaklaşım Müslümanlar arasında bir gelenek halini alarak İslam'ın bir parçası olmuş ve günümüze kadar devam etmiştir.⁷

¹ *Büyük Larousse*, “Reddiye”, Gelişim Yayınları, İstanbul 1986, XVI, 9736.

² Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, s. 29–30.

³ *Büyük Larousse*, “Reddiye”, 9735.

⁴ Ignaz Goldziher, 158–165.

⁵ Hava Lazarus Yafeh, “İslam-Hıristiyan Polemiği Üzerine Bir İnceleme” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev. Mehmet Aydın, Ankara Üniversitesi Basımevi, sayı II, Ankara 2004, XLV, s. 269.

⁶ Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, s. 113–229.

⁷ David Thomas, “Anti-Christian Polemic in Early Islam, Abü'İsa al-Warrak's “Against The Trinity”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev ve Ed. Fuat Aydın, Sakarya Üniversitesi Rektörlük Basımevi, Sakarya 2003, VIII, 199.

İslam reddiye geleneğinin nasıl bir zemine oturduğu hakkında bu bilgiler verildikten sonra bu gelenekten bazı yazarlar ve eserleri hakkında bilgi verilecektir. Çünkü bu şekilde Abdülahad Davud'un eserlerinde kullandığı yöntem daha rahat görülecektir.

İslam Âlimleri Tarafından Yazılan Bazı Reddiyeler ve Abdülahad Davud

Ele alınacak ilk isim Ali b. Rabben et-Taberî'dir (ö. 247/861'den sonra).¹ Ünlü bir hekim olan ve dinler üzerine yaptığı mukayeseli çalışmalarıyla bilinen Taberî'nin üzerinde bahsedilecek eseri *er-Red ale'n Nasara*'dır. Taberî, kitabında hedefine üç safhada ve üç metotla ulaşmaya çalışmıştır. İlkinde Allah ile insan arasında birbirine indirgenmesi mümkün olmayan farkların olduğunu Tevrat ve İncil metinlerinden örnekler vererek göstermeye çalışmıştır. Bu bölümde soru-cevap şeklinde bir metot kullanır. İkinci safhada ise Hıristiyan amentüsünde çelişkilerin olduğunu göstermeye çalışmıştır. Burada kullandığı metot ise akla ve onun çelişmezlik ilkesine dayanır. Üçüncü safhada ise Hz. İsa'nın ulûhiyetine delil olarak kullanılan "Mesih, ilah, rab, baba, oğul" gibi kavramları tahlil etmiştir. Burada kullandığı metot ise ele aldığı delillerini aklî muhakeme ile desteklenmiş semantik bir tahlili olmakla birlikte, yine Tevrat ve İncillerden kendi görüşünü destekleyecek delillerde kullanır.² Dolayısıyla Taberî, etimolojik tahliller yapsa da aklî muhakemeye dayanan delil getirme yönü daha ağır basmaktadır.

Bu çerçevede üzerinde durulacak diğer bir isim Katolik bir Hıristiyan iken Müslüman olan Abdullah b. Tercüman'dır (ö. 823/1420). Hıristiyanlık hakkındaki görüşlerini ele aldığı eseri olan *Tuhfetü'l Erîb Fi'r Reddi 'Ala Ehli's Sal'ib* adlı kitabında ağırlıklı olarak tahrif, tebşîrât ve Hıristiyan iman ilkeleri üzerinde durmuştur.³ Abdullah Tercüman, dokuz bölümden oluşan eserinin üçüncü bölümünde⁴ diğer pek çok reddiye yazarında olduğu gibi mantikî deliller üzerinden Hz. Peygamberin Tevrat ve İncil'de müjdelendiğini ortaya koymuş ancak etimolojik tahlillere girmemiştir.

¹ Necip Taylan, "Ali b. Rabben et-Taberî", *DİA*, II, 434.

² Fuat Aydın, *Ali b. Rabben et-Taberî ve Eseri er-Red ale'n Nasârâ*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1994, 58–59.

³ Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, s. 69–71.

⁴ Abdullah Tercüman, *Tuhfetü'l Erîb Fi'r Reddi 'Ala Ehli's Sal'ib*, çev. Hacı Mehmed Zihni Efendi, Bedir Yayınevi, İstanbul 1990, s. 58–128.

Bu bağlamda zikredilebilecek isimlerden birisi de ilk Türk matbaasının kurucusu ve Osmanlı devlet adamı olan İbrahim Müteferrika'da (ö. 1160/1747) diğer bir reddiye yazarıdır. Kendisi mühtedi bir zat olan İbrahim Müteferrika, yazdığı *Risâle-i İslamiye*'sinde Tebşirat konusuna değinmiştir. Öteden beri yanlış bir biçimde Hıristiyanlığa karşı İslamiyet'in müdafaası diye tanıtılan kitabında¹ kendisinin İslam'a geliş sebebini açıklamış, İslamiyetin haklılığını Tevrat ve İncil'den deliller getirerek göstermiş, Kitab-ı Mukaddes'te var olduğunu düşündüğü tahrifat üzerinde durmuştur.² Gerek bu mevzularda gerekse Tebşirat ile ilgili ele aldığı mevzularda etimolojik tahlillere girmemiş, sadece mantıkî delillerle açıklamalarda bulunmuştur.

İslam-Hıristiyan reddiye tarihinde XIX. asrın en dikkat çeken İslam âlimi Hintli bilgin Rahmetûllah Efendi (ö. 1306/1888)³ dir. Rahmetûllah Efendi, Hıristiyan ilahiyatının delillerini içinde toplayan bir eser yazan Dr. C. G. Pfander'in *Mizânü'l-Hakk* adlı eserine karşı *İzhârü'l-Hakikât* adlı eseri yazmıştır. Bu eser ile Rahmetûllah Efendi kendinden önce yazılan eserlerin eksik yönlerini tamamen izale etmiştir.⁴ Eserinde en çok üzerinde durduğu hususlar, tahrif, nesh, teslis, Kur'an ve Hz. Peygamberin risaleti olmuştur.⁵

Ortaya koyduğu müjdelerde mantıksal çıkarımlar yaparak Hz. Peygamberin geleceğine deliller getirmiştir. Bu delillerinde etimolojik tahlilleri yok denecek kadar azdır.⁶ Fakat mantıksal çıkarımlar yolu ile ortaya koyduğu delilleri çok kuvvetlidir.

Burada bakılacak son bir isim, yazdığı reddiyesinde Hz. Peygamberin kutsal kitaplarda müjdelenmesi üzerine yoğunlaşan Suriyeli din âlimi Hüseyin Cisrî Efendi'dir (1845–1909).⁷ Hüseyin Cisrî, Hz. Peygamberin müjdelenmesini yüz delil ile ispat ettiği ve

¹ Erhan Afyoncu, "İbrahim Müteferrika" *DİA*, XXI, 324.

² Halil Necatioğlu, *Matbaacı İbrahim Müteferrika ve Risâle-i İslâmiye: Tenkidli Metin*, Elif Matbaacılık, Ankara 1982, s. 37–38.

³ Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, 72.

⁴ Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, s. 86–87.

⁵ Rahmetûllah El-Hindî, *İzhar-ul Hakk Tercümesi*, Çev., Ömer Fehmi Efendi-Nüzhet Efendi, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1972, s. 10.

⁶ Rahmetûllah el-Hindî, s. 677.

⁷ İlyas Çelebi, "Hüseyin el-Cisr", *DİA*, XVIII, 537.

yazıldığı dönemde II. Abdülhamit tarafından ödüllendirilen eseri¹ *Risâle-yi Hamidiye*'sinde, delillere uzun izahlar getirmemiş, Kitab-ı Mukaddes'te bulunan ifadelerin Hz. Peygambere hangi cihetlerle işaret ettiğini göstermekle yetinmiştir.² Ortaya koyduğu delillerde çok yorumda bulunmasa da bu deliller kendinden sonra gelecek olan araştırmacılar için birer nüve teşkil etmesi bakımından önemlidir.

Abdülahad Davud, yukarıda kısaca izahlarda bulunulan İslam âlimleri gibi tebşîrât ve üzerine eserler kaleme almıştır. Onun en önemli özelliği ise değindiği konuların birçoğunda etimolojik tahliller yaparak delilleri ortaya koymasındır. Zira kendisi Tevrat ve İncilin en eski nüshalarının yazılış dili olan, Yunancayı³, bununla birlikte bu kitapların ilk dili olan İbrâniceyi ve Ârâmiceyi⁴, ayrıca Kur'an lisanı olan Arapçayı çok iyi bilmektedir. Dolayısıyla etimolojik tahlillerde bulunması kendisi için kaçınılmaz olmuştur. Yukarıda hakkında açıklamada bulunulan bazı yazarlar da etimolojik tahlillerde bulunsalar da Abdülahad Davud'un, bu metodu merkeze koyarak açıklamalarda bulunması onu farklı kılan bir özelliğidir. Bu özellikleriyle kendisine kadar yapılan çalışmalara farklı bir boyut kazandırabilmeyi başarmıştır. Tabii bunun yanında diğer reddiye yazarlarında olduğu gibi kendisinde mantıksal çıkarımlar üzerinde oldukça durmuş, delillerinin birçoğunu da bu şekilde izah etmiştir.

Müslümanlarca yazılan reddiyeler arasında mühtedi olanların yazdıkları reddiyeler, diğer İslam âlimlerinin yazdıkları reddiyelere nazaran ayrı bir ehemmiyeti haizdir. Çünkü onlar, Hıristiyanlık ile ilgili olarak birçok müslümanın bilemeyeceği bilgilere sahip olan kimselerdir.⁵ Onların kaleme aldıkları reddiye tarzı eserlerle birlikte İslam reddiyeleri daha da etkili hale gelmişlerdir.⁶ Abdülahad Davud da bu guruba mensup¹

¹ İlyas Çelebi, "Hüseyin el-Cisr", *DİA*, XVIII, 539.

² Hüseyin el-Cisrî, s. 52-97.

³ Hikmet Tanyu, "Ahd-i Cedîd", *DİA*, I, 501.

⁴ Abdülahad Davud, "Kiliselere İttihadı Mümkün Müdür", *Sebilürreşad*, sayı, 398, İstanbul 1335/1919, XVI, 89.

⁵ Ömer Faruk Harman, "Abdülahad Davud", *İlim ve Sanat Dergisi*, sayı 32, İstanbul, 1992, s. 76.

⁶ Fuat Aydın, "Ali b. Rabben et-Taberî'nin *Kitâbu'd-Dîn ve'd-Devle* Adlı Eseri ve İsbat-ı Nübüvve", *Usûl İslam Araştırmaları*, sayı 6, Temmuz-Aralık 2006, s. 28.

bir reddiyeci olması itibariyle diğer pek çok Müslüman reddiye yazarından farklı bir yönü vardır.

Abdülahad Davud'un diğer bir hususiyeti de anlatmak istediği hakikati verdikten sonra Hıristiyanların ve Yahudilerin o konularda nasıl düşündüklerini ve bu düşüncelerinde neden yanlış olduklarını vermektir. Böylece muhatabın aklında hiçbir soru işareti bırakmamayı amaçlamıştır.

2.2. Kullandığı Metodun Bazı Örneklerle İncelenmesi

Abdülahad Davud'un görüşlerine geçmeden önce onun kullandığı metod, yine onun eserinden bazı örneklerle ele alınacaktır.

“Mispa” Kelimesi

Abdülahad Davud, görüşlerini izah ederken hermönötik² ve etimolojik tahliller yapmaktadır. Örneğin Tevrat'ta geçen “mispa”³(misfa) kelimesini Abdülahad Davud, etimolojik olarak hangi manalara geldiğini inceler ve akabinde bu kelime hakkında yorumda bulunarak işaret ettiği bazı hakikatlerin olduğunu göstermeye çalışır.

Abdülahad Davud'a göre mispa, göçebe hayatı süren bazı peygamberlerin ibadet maksadıyla kutsal gördüklere yerlere diktikleri taşlara verilen isimdir. Bu taşların bulunduğu yerler özellikle Yahudi kavmi için önemli bir ibadet yeri olmuştur. Hatta buralar Süleyman mabedi yapıldıktan sonra bile önemini yitirmemiştir.⁴

Abdülahad Davud'un mispa kelimesi üzerinde durmasının sebebi, bu kelimedden Hz. Peygamberin müjdelenmesine bazı işaretler çıkaracak olmasıdır. Abdülahad Davud, bu kelimenin genellikle *gözetleme kulesi* şeklinde tercüme edildiğini söyler. Ona göre;

¹Hıristiyanken Müslüman olan ve reddiye yazarları arasında “Tuhfetü'l-erfîb Fî'r-Reddi alâ Ehl-i Salîb” yazarı *Abdullah et-Tercüman*,”Risâle-i İslamiye” yazarı *İbrahim Müteferrika*, “Kitâbu'd-Dîn ve'd-Devle” ve “er-Red ale'n-Nasara” yazarı Ali b. Et-Taberî söylenebilir.

² Hermenötik, “yorum bilgisi” demektir. Eski Yunancada “dile getirme, açıklama, çevirme, yorumlama” gibi anlamlar taşıyan *hermeneuein* sözcüğünden türetilmiştir. Sarp Erk Ulaş, “Hermenötik” *Felsefe Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2002.

³ Tekvin 31/45–55.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 46 – 47.

misfa, taş manasına gelen *safa*¹ kelimesinden türemiş, “bir yer” ya da “bir bina” adıdır. Taş kelimesinin İbrânicedeki karşılığı *iben*, Arapçada *hacer*, Süryânicede ise *kipadır*. “Safa” ise belirli nesnelere veya şahıslar taş olarak isimlendirildiğinde kullanılır. Bu yüzden *misfanın* gerçek manası (ism-i mekân olması hasebiyle) bir *safa*’nın, yani bir taşın yerleştirildiği veya konulduğu yer ve mekândır.²

Hiz. İsa’nın ilk havarisi Simon’a “taş” manasına gelen “Petrus” lakabını vermesinde³ bazı işaretlerin olduğunu söyleyen Abdülhad Davud, Simon’un, taş manasına gelirse, bunun üzerine kurulan kilisenin ismi de (ism-i mekân olacağından dolayı) *misfa* olması gerektiğini savunur. Yani Hiz. İsa, Simon’u *safa*’ya benzetirken, kiliseyi de *misfa*’ya (gözetleme kulesine) benzetmiştir.⁴

Abdülhad Davud’a göre, bu mispalarda son peygamberin gelmesi beklenmiştir. Hiz. İsa, peygamber olarak geldiği zaman onun son peygamber olduğu mispalarda kalanlarca tahmin edilmiş, ancak onun son peygamber olmadığı anlaşılmıştır. Bu durumda Abdülhad Davud’a göre eğer Hiz. İsa, beklenen son peygamber olsaydı, ilk havarisi Simon’a “safa”, kilisesine de “mispa” demesinin anlamı olmazdı.⁵

Dolayısıyla Abdülhad Davud, bu mispalarda beklenen son peygamberin Hiz. Peygamber olduğunu kanaatindedir. Görüldüğü gibi Abdülhad Davud, ortaya koyacağı delilini kuvvetlendirmek için “mispa” kelimesinin etimolojik tahlilde bulunmuş, buradan elde ettiği sonuçları da yorumlayarak bu kelimedeki Hiz. Peygamberin müjdelendiğini gösteren bir işaretin olduğunu söylemiştir.

Mispa kelimesinden sonra Abdülhad Davud’un metodunu anlamak için “İslam” kelimesi hakkındaki açıklamalarına bakılabilir.

¹ Kökü Süryanice olan bu kelime Petrus’un lakabı olup, “taş” manasına gelmektedir. Luwis Maluf, *El-müncid*, Ferhan Yayınları, Tahran 1996, s. 429.

² *Tevrat ve İncil*, s. 48

³ Matta 16/18.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 48–50.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 49–59.

“İslam” Kelimesi

Abdülahad Davud, Luka, 2/14’de¹ geçen ve “*selamet*” olarak Türkçeye çevrilen *eirene* üzerinde durarak bu kelimedede bazı hakikatlerin gizlenmiş olduğunu belirtir.² Ona göre bu kelime “*selamet, müsalem, selam*” gibi farklı manalarla Türkçeye çevrilmiştir. *Eirene*, Süryânicede “*şloma*”, İbrânicede “*Şalom*” kelimeleri ile ifade edilir. Latin diline bağlı Batı dillerinde ise “*paix, pace, peace, pax*” olarak kullanılır.³

Abdülahad Davud, İslam kelimesinin sözlük anlamlarının Tevrat’ta kullanıldığını söyler ve birkaç örnek getirir. Örneğin İslam kelimesi, “tamamlamak, yerine getirmek, eksiklerini gidermek”⁴, “bitirmek, sona erdirmek”⁵, “kendisi ile barıştırmak, karşılıklı barış yapmak”⁶, “barış antlaşması yapmak, teslim olmak”⁷ gibi manalarda kullanılmıştır. Bu durumda İslam, geçmiş dinlerin tamamlayıcısı ve bütünleyicisi, Yahudilik ve Hıristiyanlık arasındaki düşmanlık ve ihtilafları çözücüsü ve Yahudi ve Hıristiyanların Allah’a teslim olarak Müslüman olmalarından ibarettir.⁸

Abdülahad Davud, meleklerin söylediği bu ilahide selametten bahsetmelerini, barış içinde bir dünyanın olacağından ya da tüm insanların kiliseye girip esrâr-ı seb’anın⁹ hizmetinde olan ruhbanlar kadrosunun yönetimi altında emniyet ve asayiş içinde bulunacaklarından ibaret düşünülemeyeceğini belirtir. Çünkü din adı altında zulüm ve vahşet işlemekte en fazla ün kazanmış yerin kilise olduğu kanaatinde. Ayrıca Hz.

¹ En yücelerden Allah’a hamd, Yeryüzünde selâmet, Âdemlerde hüsn-i rıza (Bible Society tercümesi)

² Bu mevzu üzerinde ileride uzunca durulacaktır. Fakat Abdülahad Davud’un kullandığı üslubu anlama açısından faydası olacağı kanaatinde olduğumuzdan dolayı burada kısa bir biçimde değinilecektir.

³ *İncil ve Salib*, s. 51.

⁴ İşaya 44/26–28.

⁵ İşaya 38/12.

⁶ Süleymanın Meseleleri 16/7.

⁷ Yeşu 10/1–4.

⁸ *İncil ve Salib*, s. 57.

⁹ Esrâr-ı seb’a, Hıristiyanlıktaki yedi sakrement demektir. Bunlar: vaftiz, Evharistiya, konfirmasyon, tövbe, evlilik, rahip takdisi ve hastaların yağlanmasıdır. Bu yedi sakrement Katolik ve Ortodoks mezhebine göredir. Protestan ve Anglikan mezheplerine göre ise sakrementler sadece vaftiz ve Evharistiya olmak üzere iki tanedir. Ali Erbaş, *Hıristiyan Ayinleri (Sakrementler)*, Nün Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 36–37; Ali Erbaş, *Hıristiyanlıkta İbadet, Ayışığı Kitapları*, İstanbul 2003, s.81–82.

İsa (a.s.) *selam* ve *silm*'i getirmediğini kendisi söylemektedir.¹ Dolayısıyla Abdülahad Davud, Meleklerin, bahsi geçen ilahide “*Cenâb-ı Hakk yeryüzünde İslam adında bir din kuracaktır*”² demek istedikleri kanaatine varır.³

Burada da görüldüğü gibi Abdülahad Davud, mispa kelimesinde olduğu gibi “Eirene” kelimesi üzerinde de bazı etimolojik açıklamalarda bulunur. Bu açıklamalarını da yorum ve muhakeme ile destekler. Böylece anlatmak istediği hakikati hem bilimsel bir temel üzerine oturtur hem de daha anlaşılır ve kuvvetli bir hale getirdikten sonra söyler.

Bu iki örnekten sonra Abdülahad Davud’un Hz. Peygamberin Kitab-ı Mukaddeste ismen zikredildiğini söylediği müjdelere bakılabilir.

2.3. Hz. Peygamberin İsmen Zikredildiği Yerler

Bu başlık altında, Abdülahad Davud’un Hz. Peygamberin Tevrat ve İncil’de ismen zikredildiğini söylediği cümlelere (ayetlere) bakılacak, onun bu cümleleri nasıl anladığı ve bunları tebşîrât hususunda nasıl birer delil olarak kullandığı incelenecektir.

2.3.1. Haggay’da Geçen “Ahmed” İfadesi

Abdülahad Davud’a göre Hagay, 2/7–9 cümlesinde Hz. Peygambere dair işaretler bulunmaktadır. Bu cümle “*Ve bütün milletleri sarsacağım ve bütün milletlerin Himada’sı gelecek ve bu mabedi şanla şerefle dolduracağım, der. Orduların Efendisi, benimki gümüş, benimki altın der, orduların efendisi. Benim bu son evimin şöhreti, ilkinden daha yüksek olacak, der İnsanların efendisi; bu yerde selam (Şalom) vereceğim der, Orduların Efendisi*”⁴ şeklindedir. Abdülahad Davud bu cümleyi

¹ Matta 10/34.

² İncil ve Salib, s. 55.

³ İncil ve Salib, s. 55.

⁴ Hagay’ın bu tercümesini Abdülahad Davud kendisi Süryanice bir kitaptan yapmıştır. *Tevrat ve İncil*, s. 22–23. Bu babın günümüz Türkçesine ise “*Bütün ulusları sarsacağım, değerli eşyalarını buraya getirecekler. Ben de bu tapınağı görkemle dolduracağım*” böyle diyor Her Şeye Egemen RAB. “*Gümüş de, altın da benim*” diyor Her Şeye Egemen RAB. “*Yeni tapınağın görkemi, öncekinden daha büyük olacak. Buraya esenlik vereceğim.*” böyle diyor Her Şeye Egemen RAB” şeklinde tercüme edilmektedir. Hagay 2/7–9. Ancak biz Abdülahad Davud’un tercümesini kullanmanın daha uygun kanaatindeyiz. Bu yüzden metin içersinde kendi tercümesini kullandık.

Süryânice bir kitaptan kendisi tercüme etmiştir. Ona göre; Haggay kitabındaki bu ifade de geçen *Himda* ve *Şalom* gibi iki İbrânice asıllı kelime İngilizceye ancak *Himda* için “desire” (şiddetli arzu, istek), *Şalom* içinse “peace” (barış, huzur) şeklinde tercüme edebilir.¹ Abdülahad Davud’un bu manaları vermesinin sebebi, bu kelimelerin farklı dillerde nasıl ifade edilebileceğinin bilinmesini istemesidir.

Abdülahad Davud, bu cümlede geçen Rabbin vereceği şeyden Yahudi ve Hıristiyanların *Mesih* anlamını çıkardıklarını söyler. Verilecek olan bu şeye kehanet diyen Abdülahad Davud, bu kehanetin dört kere üzerine yemin edilmiş çok büyük bir kehanet olduğunu belirtir. Ona göre, eğer bu kehanet, *Himda* ve *Şalom* kelimelerinin mücerret manasıyla, yani soyut bir “arzu ve barış” olarak düşünülecek olursa o takdirde anlaşılabilir olacaktır. *Himda* ve *Şalom* kelimelerinin *hal* değil de canlı aktif bir güç ve tamamen müesses bir din olarak anlaşılması gerektiğini vurgulayan Abdülahad Davud’a göre bu kehanet, Hz. Peygamberin şahsında ve İslam’ın tesisiyle doğrulanmış ve gerçekleşmiştir. Çünkü *Himda* Ahmed, *Şalom*’da İslam kelimeleri ile tamamen aynı manaya sahiptirler.²

***Himda* ve *Şalom* Kelimelerinin Etimolojisi**

Kısaca bu girişten sonra Abdülahad Davud, *himda* kelimesinin semantik olarak tahlilini yapmıştır. “*Bütün milletlerin Himda’sı gelecektir*” ibaresinin orijinal İbrânice metinde “*ve yavu Himdath kol haggoyim*” şeklinde geçtiğini söyler. Ona göre, Buradaki *Himdath* kelimesi Arâmicedeki -hmd- kökünden türetilmiştir. İbrânicede *hemed* “şiddetli arzu, imrenme, iştah ve şehvet duygusu” gibi manalarda kullanılır. Nitekim On Emir’in dokuzuncusu olan “*Lo tahmod ish reikha*” “komşunun karısını arzulamayacaksın”³ bu manada bir kullanıma örnektir. Aynı kökten gelen Arapçadaki *hemide* fiili ise “övmek, methetmek, hamd etmek vs.” manalara gelir. Abdülahad Davud, verdiği bu bilgilerden sonra *Himda* kelimesinin “şanı en yüce olan, en çok övülen” gibi manalara gelen *Ahmed* kelimesiyle aynı manada olduğunu söyler.⁴ Bu

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 23.

² *Tevrat ve İncil*, s. 23.

³ Çıkış 20/17.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 24.

durumda o, Hagay kitabında geçen ifadelerden Hz. Peygamberin anlaşılması gerektiği kanaatindedir.

Abdülahad Davud, Himda kelimesini bu şekilde izah ettikten sonra Hagay’da geçen bir diğer kelime olan *Şalom* kelimesi hakkında da semantik tahlilde bulunur. Bu kelimenin de yukarıda da ifade edildiği gibi “barış, teslim olma, tevekkül” gibi manalara geldiğini ve Arapçada “*selam, İslam*” kelimeleri ile ifade edildiğini aktaran Abdülahad Davud, bu kelime ile de anlatılmak istenen İslam dini olduğu kanaatindedir.¹

Yukarıda ki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Abdülahad Davud, Hagay’da geçen ve Hz. Peygamberi ve onun tesis ettiği din olan İslam’ı gösteren iki kelimenin semantik olarak tahlilini verdikten sonra *Himda* kelimesinin Hz. Peygambere, *Şalom* kelimesinin de İslam’a işaret ettiğini mantıksal delillerle de kuvvetlenmiştir.

2.3.2. Grekçe Metinlerdeki “Eudokia” ifadesi

Abdülahad Davud’un Kitab-ı Mukaddeste Hz. Peygamberin müjdelendiğini göstermek maksadıyla kullandığı delililerden birisi de Grekçe metinlerde geçen *Eudokia*² kelimesidir.

Abdülahad Davud, “*Gloria in excelsis Deo*” olarak da bilinen ve bütün *Sakerdotalist*³ kiliselerin dini törenlerinde söyledikleri “*En yücelerdeki Allah’a izzet ve yeryüzünde razı olduğu kimselerdir selamet*”⁴ ilahisinin sıhhatli bir şekilde tercüme edilmediği kanaatindedir. Ona göre günümüzdeki metinler, meleklerin söyleyip çobanların anlayarak dinledikleri ilahinin orijinal halini, yani İbrâncesini ihtiva etmemesi bakımından güvenilir bir kaynak değildir. Melekler bu semavi ilahiyi Grekçe değil İbrânice hatta büyük bir ihtimalle Arâmice söylemiş olmaları gerekmektedir.⁵ Yani

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 25.

² Luka 2/14.

³ *Sakerdotalist* kelimesi, Latince “birisine gizlice hediyeler sunan” manasına gelen *sacerdos*’tan türemiştir. Papazın Evharistiya ayini sırasında doğaüstü güçleri olduğuna inanılan bir iddiaya dayanır. <http://en.wikipedia.org/wiki/Sacerdotalism>. 28. 04. 2008, 14:35.

⁴ Luka 2/13–14.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 170–171.

Abdülahad Davud, bu ilahinin Sâmi dillerinden biriyle söylendiği halde bu şeklinin elimizde kalmadığını ve onun Grekçe tercümesi günümüze ulaşmıştır belirtir.

Abdülahad Davud'a göre bu ilahi de üç cümle bulunmaktadır. İlk cümlenin öznesi Âramcaya *Allaha*, Grekçeye *Theos* olarak çevrilmiştir. İkinci cümlenin öznesi Âramcaya *Şlama*, Grekçeye *Eiriny* olarak; üçüncü cümlenin öznesi ise *Vulgate*'de¹ *Bona voluntas*,(güzel ümitler, güzel temenniler) *Peşitte*'de² *sovra tava*,(hayır dua, güzel murad) Grekçede ise *Eudokia* olarak çevrilmiştir.³ Fakat Abdülahad Davud'a göre *Vulgate* ve *Peşitte*'de verilen manalar Grekçeye çevrilecek olunursa farklı anlamlar çıkmaktadır. *Güzel ümitler* ibaresi Grekçeye tam olarak çevrilirse karşılığı *Eudokia* olamayıp, *Euelpis* daha doğrusu *Euelpistia* olacaktır. Yine Latince'deki *güzel murad* ibaresi de Grekçedeki tam manası *Eudokia* değil *Euthelyma*'dır.⁴ Abdülahad Davud, bu örnekleri tercüme arasında bir ittifakın olmadığını göstermek için vermiştir.

¹ *Vulgate*, Eski Ahit'in Latince tercümesidir. IV. Asrın sonlarında Eski Ahit'in Latince tercümelerinin çokluğu ve farklılığı, cemaate okunmasında ve dine yeni girenlerine öğretilmesinde ciddi sakıncalar doğurmuştur. Bundan dolayı Latin Kiliselerinde kutsal metnin yeniden gözden geçirilmesini zaruri olmuştur. Jerome'de bu işin en iyi yolunun tercüme gözden geçirmek olmadığını anlamış ve Betlehem'e giderek Eski Ahit'in orijinal İbrânice metninden faydalanarak yeni bir tercüme yapmıştır. Ömer Faruk Harman, *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*, İstanbul 1988, s. 20. Son zamanlara kadar Roma Katolik ayinlerinde kullanılan tek metindir. *Encyclopedia Judaica (EJd.)* (Ed. Cecil Ruth), "Vulgate", Keter Publishing House, Israel, XVI, 232. Tercüme edildiği zamanda bu kitap, iletişimin evrensel dili olmuştur. Laurance Twadle, "Vulgate", *Making Sense of English in Religion*, Published by Chambers, Edinburgh 1992, s. 167.

² *Peşitte*, Tevrat'ın Süryânice tercümesidir. Bu bölgedeki Hıristiyanlar, Süryânice Tevrat'ın içine Yeni Ahit'i de Süryâniceye çevirerek eklemişlerdir. Ve bu kitaba da "basit, yaygın" anlamına gelen "Peshitta" ismini vermişlerdir. *Nelson's New Illustrated Bible Dictionary* (Ed. Ronald F. Youngblood), "Bible", Thomas Nelson Publisher, Nashville-Atlanta-London-Vancouver 1995, s. 183-210. İbraniceden ilk veya ikinci yüzyıllarda çevrilmeye başlanmasına rağmen üçüncü yüzyıldan itibaren sinagoglarda Yahudiler tarafından kullanmaya başlanılmıştır. *The Encyclopedia of the Jewish Religion (EJR)* (Ed. R.J. Zwi Werblowsky-Geoffrey Wigoder), "Peshitta", Adama Books, New York 1986, s. 298. Birçok yazar tarafından yazıldığına inanılan Peshitta'nın Editörlüğünü Edessa (şimdiki Urfa)'nın piskoposu Rabbula yapmıştır. *Nelson's Dictionary of Christianity (NDC)* (Ed. George Thomas Kurian), "Peshitta" Nashville 2005, s. 543.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 177.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 191.

Ona göre; kendilerinden sonra İncil tercümelerinin tamamını etkileyecek olan *Vulgate* ve *Peşitte*, *Eudokia* kelimesinin tercümesinde espriyi tam olarak yakalayamamışlardır. Yanlış değillerse de ruhsuz bir tercüme yapmışlardır. Latince yapılan tercümelerde en azından aslı Sâmice olan kelimeyi Yunancaya *Eudokia* diye çevirirken bu kelimenin birinci esas manası ve bir peygambere işaret etme özelliğini kaybettiğini belirtmeleri gerekirdi.¹

Abdülahad Davud'a göre, havariler zamanında Hıristiyanlar, içinde Hz. İsa'ya vahyedilen İncilin de bulunduğu İbrânice kayıtlara sahiptiler. Onun özü ise meleklerin ilahisinde dile getirilen *İslam* ve *Ahmediye* ile aynıydı. Allah, bu melekleri, Davud ailesinin soyundan birinin gelerek Yahudileri kurtaracak kişinin Mesih değil, ismi Ahmed olan ve İsmail oğullarından gelecek olan bir peygamber olduğu inancını yerleştirmek üzere görevlendirmişti.²

Abdülahad Davud, Arapçası “*El-hamdu lillâhi fi'l ûlâ, Ale'l ardi İslâm, ve linnâsi Ahmed*”³ olarak da tercüme edilen bu metnin orijinalinin olmamasını da oldukça eleştirmiştir. Örneğin bu cümle şayet: “*El-hamdu li'llâhi fi'l-ûla, Ale'l ardi levhun, ve li'n-nâsi bâbun*” yani “*en yücelerde Allah'a hamd, yer üzerinde levha, ve insanlara*

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 177.

² *Tevrat ve İncil*, s. 189.

³ Bu tercümenin alındığı yerler: Abdürrahim Zapsu, *Büyük İslam Tarihi*, I, 65. ; *İncil ve Salib*, s. 48. Konunun ehemmiyetine binaen diğer bazı Arapça, Osmanlıca ve Türkçe İncillerde de bu babın tercümesinin nasıl yapıldığını vermenin uygun olduğu kanaatindeyiz. Örneğin bu ibare;

1. “*El-mecdü lillâhi fi'l eâlî, ve ale'l ardi's-selâm, ve bi'n-nâsil'meserratü*” *el-Kitâbü'l-Mukaddes*, Dârü'l-Kitâbi'l-Mukaddes, 1358/1940, s. 92;

2. “*El-mecdü lillâhi fi'l âlî, ve ale'l ardi's-selâm, ve fi'n-nâsi'l-behçetü*” *Kitâb-ı Mukaddes: Kitâbü'l-Hayat*, Kahire, 1998, s. 84;

3. “*El-mecdü lillâhi fi'l ûlâ, ve ale'l ardi's-selâm, linnâsi'llezîne bihimi'l meserratü*” *Kitâb-ı Mukaddes: el-Ahdü'l-Atik, el-Ahdü'l-Cedid*, Cemiyatü'l-Kitâbi'l-Mukaddesü'l-Müttehe, Beyrut 1951, s. 98;

4. “*En yücelerde Allah'a hamd, yer üzerinde selamet, Âdemlerde hüsn-ü rıza*” *Kitâb-ı Mukaddes: Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedid*, İngiliz-Amerikan Matbaası, İstanbul 1910, s. 74;

5. “*En yücelerde Tanrı'ya yücelik olsun, yeryüzünde onun hoşnut kaldığı insanlara esenlik olsun*” *İncil*, Yeni Yaşam Yayınları, Zafer Matbaası, İstanbul 2000, s. 65.” şeklinde geçmektedir.

kaptı” olarak tercüme edilseydi hiçbir hak ve yetkinin bu tercümeyle red ve terk etmeyi sorgulayamayacağını söyler. Çünkü elde asıl metin bulunmamaktadır.¹

Eudokia'nın Etimolojik Tahlili ve Hz. Peygambere Olan İşareti

Abdülahad Davud, yukarıdaki açıklamaları yaptıktan sonra *Eudokia* kelimesini etimolojik olarak incelemiştir.² *Eu* sıfatımsı bir ön ektir ve “iyi, güzel, çok, en çok” gibi manalara gelir. Abdülahad Davud, *dokeo* kelimesinin manasını verirken bu kelimedenden türettiğini belirttiği *doxa* kelimesini kullanır. Ona göre *doxa* kelimesi, “sena, şan, şöhrat” gibi manalara gelmektedir.³ Dolayısıyla bu kelime “en çok sena sahibi, en güzel şöhrat sahibi, en iyi şan sahibi” gibi manalara gelmektedir.

Abdülahad Davud, *Eudokia* kelimesinin İbrânice Eski Ahit’te geçen bazı kelimelerle mutabakat içerisinde olduğunu belirtir. Bu görüşünü desteklemek için *Eudokio* kelimesinin İbrânice kaynaklarda geçen “*Hamad, Mehmed, Mahmut, Himda ve Hemed*” gibi kelimelerle aynı manada kullanıldığını söyleyen Abdülahad Davud, *Hamad* kelimesinin *hmd* kökünden geldiğini ve bu kelimenin Tivratta “gıpta etmek, âşık olmak, özlemek, zevk almak ve şiddetle arzulamak” gibi manalarda kullanıldığını belirtir. Ona göre *Mahmad, Mahamod* gibi isimlerde *Hamad* fiilinden türemiş olup “çok beğenilen, çok hoş, çok nefis, cazibeli, kıymetli, sevilen” gibi manalara gelir.⁴ Bu kelimelerin Arapça şekli ise MuhaMMeD olup, aynı kökten veya fiilden türeyen bu kelimeler arasında yazılış farklılıkları olsa bile mana itibarıyla aynı anlamlara geldiklerini savunur.⁵ Dolayısıyla Abdülahad Davud’a göre *Eudokia* kelimesinden anlaşılması gereken Hz. Peygamberdir.

Hıristiyanların *Eudokia*’dan Anladıkları

Bu başlıkta ele alınacak son husus Abdülahad Davud’un Hıristiyanların *Eudokia* kelimesine nasıl manalar verdikleri hakkındaki görüşleridir. Ona göre, meleklerin

¹ *İncil ve Salib*, s. 59.

² Burada verilecek örneklerden mefhum anlaşılacağından dolayı konuyu uzatmadık. Daha ayrıntılı bilgi için, “*İncil ve Salib*, s. 60–76” arasına bakılabilir.

³ *İncil ve Salib* s. 192–193.

⁴ Yeremyanın Mersiyeleri 1/7–10; 2/4.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 194–195.

ilahisinde geçen *Eudokia* ve *Eiriny* kelimelerine Hıristiyan mezhepleri farklı manalar vermişler,¹ farklı tefsir etmişlerdir.² Ona göre, Hıristiyanlar Luka'da ki bu cümleden³ “Hz. İsa'nın ilahlığına ve çarmıhta öldüğünden dolayı da insanlığı günahattan kurtardığına inanmak” gibi anlamlar çıkarmışlardır. Yine onların bu cümleden “Ruhulkudüs ile devamlı irtibatla bulduklarına inanmalarının kendilerine kalp huzuru verdiği”ne de inandıklarını belirtir.⁴

2.3.3. “Peraclete” Kelimesinin İşareti

Abdülahad Davud, Grekçe İncillerde geçen *Peraclete* kelimesinin Hz. Peygamberi haber verdiği kanaatindedir.⁵ Bu kelimenin Hz. Peygambere nasıl işaret ettiğine dair Abdülahad Davud'un yorumlarını incelenmeden önce onun Hıristiyanların bu kelimeye hangi manaları verdikleri hakkındaki düşüncelerine bakılacaktır. Zira kendisi de eserinde bu şekilde bir sıralama kullanmıştır. Onun bu şekilde bir yöntem kullanması, doğru manayı tam olarak oturtabilmek için önce yanlış anlamaları izale etmek istemesiyle açıklanabilir.

Peraclete Kelimesine Kilisenin Yüklediği Mana

Abdülahad Davud'a göre, *Peraklet* (Peraclete) kelimesi kilisece, ilk İncil nüshalarından yanlış manalar verilerek Yunancaya tercüme edilmiştir. Ona göre, kilise, ilk nüshalarda geçen ve Yunancaya *Peraclete* olarak tercüme edilen bu kelimeyi “yardım için çağrılan kimse, savunan ve şefaathçi” manalarını yükleyerek tercüme etmiştir. Fakat kilisenin vermiş olduğu bu manalarla orijinal İncilde geçen kelimenin, yanlış anlamlar verilerek tercüme edildiğini söyleyen Abdülahad Davud, kilisenin imla

¹ Verdikleri manalar için bk: Alexander Balmain Bruce, *The Expositor's Greek Testament* (Ed. W. Robertson Nicoll), Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, I, 472–473.

² Yapılan tefsirler için bk. *The New Interpreter's Bible (NIB)*, Abingdon Press, Nashville 1994 IX, 62–66.

³ Luka 2/13–14.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 177–178.

⁵ Abdülahad Davud, “Kiliselerin Tevhidine Neden Lüzum Görülüyor”, *Sebülürreşad*, sayı 412–413, Mayıs 1335/1919, XVI, 210.

olarak da bu kelimeyi yanlış yazdığını belirtir. Zira ona göre bu kelime, Yunancada *Peraclete* ile değil *Paraklytos* ile imla olunur.¹

Kilisenin *Peraclete* kelimesine verdiği anlamların da Grekçede başka kelimeler ile ifade edildiğini savunan Abdülhad Davud, bu tezini kuvvetlendirmek için bu kelimelerin Grekçedeki kullanışlarını delil getirir. Örneğin, kilisenin *Peraclete* kelimesine vermiş olduğu manalardan birisi olan “*teselli eden*” kelimesinin Yunancadaki karşılığı *Parakalon*’dur. Kilisenin *Peraclete* kelimesine yüklediği diğer manalar olan “*şefaathçi*” kelimesinin Yunancadaki karşılığı, *Meditéa*; “*müdafa etmek*” manasında kullanılan kelimenin karşılığı ise *sunegorus*’tur. Dolayısıyla kilise *Peraclete* kelimesini hatalı bir şekilde tercüme etmiştir.² Abdülhad Davud, *Peraclete* kelimesinin kilise tarafından verilen mananın doğru olduğunu düşünmekle birlikte kilisenin orijinal nüshada geçen kelimeyi doğru anladığını fakat bu kelimeye yanlış manalar vererek ve yanlış imlalayarak tercüme ettiklerini söyler.

Abdülhad Davud, *Peraclete*’nin etimolojik olarak “*Tesellici*” ve “*Savunucu*” manalarına gelemeyeceğini izah ettikten sonra *Peraclete*’ye böyle bir mana yüklemenin, Hıristiyanların fikrî ve dinî ahlak açısından da uygun olmadığını bazı delillerle izah etmiştir.

a. *Peraclete* kelimesine Hıristiyanların verdiği manalardan biri olan *teselliciye*, yine Hıristiyanların ihtiyacı yoktur. Çünkü Hz. İsa’nın çarmıha gerilerek aslı günahı ortadan kaldırmış olması ve Komünyon Ayini³ ile Hz. İsa’nın ruhunun, rahmetinin ve tecellisinin her zaman onlarla birlikte olduklarına olan inançları böyle bir *teselliciye*

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 278.

² *Tevrat ve İncil*, s. 279.

³ *Komünyon* (kutsal sofrası), Mesih’in havarileri ile yediği son akşam yemeğinin hatırasına kutlanmaktadır. Ayin sırasında verilen az bir miktar ile şarabın yenilip içilmesidir. Hıristiyanlar yenilen ekmeğin Hz. İsa’nın vücudu, içilen şarabın ise onun kanına dönüştüğüne böylece, Tanrı’nın varlığı ile birleştiklerine inanırlar. Suat Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, Işık Yayınları, İzmir, 1996, s. 226. Kiliselerce, bu yemekte havarilere ekmek ve şarabı verdiği için dolayı Tanrı’ya şükran hisleri sunulur. *Dictionary of Christianity*, “Eucharist”s. 87. Komünyon (Evharistiya), ayini yapılışı itibarıyla kiliseler arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bk. Gordon S. Wakefield, “Eucharist”, *The Westminster Dictionary of Christian Spirituality* (Ed. Gordon S. Wakefield), The Westminster Press, Philadelphia 1983, s. 137.

olan ihtiyacı ortadan kaldırıyor. Öte yandan eğer onlar böyle bir *teselliciye* muhtaçlarsa, bu, çarmıhın kutsallığı ile ilgili tüm Hıristiyan kuruntularının boşa çıkması manasına gelecektir.¹

b. Teselli; kaybolan ve bir daha da gelmeyecek olan bir durum karşısında anlam bulan bir değerdir. Hem teselli kaybolan bir şeyi geri getirmez. Fakat Hıristiyanlar, Hz. İsa'nın bir gün tekrar geleceğine inanırlar. Hz. İsa'nın dünyadan gitmesinden sonra Allah tarafından bir *tesellicinin* gönderileceğini vaat etmesi, başka rivayetlerde olan “*Allah'ın Saltanat'ının*” zaferine olan ümitlerin yıkılması manasına gelir ve bir tezat anlayışı ortaya çıkar.²

c. İnsanın Allah ile arasında *aracıya*, *teselliciye* gereksinim duyduğunu söylemek çürük bir iddiadır. Nitekim Hz. İsa, mahiyetindekilere küçük bir odaya girdikten sonra kapıyı kapamalarını ve gizli bir şekilde ibadet etmelerini söyler. Ancak bu şekilde *Semavî Baba*'nın kendilerini duyacağını belirtir. Cemaatine bu şekilde yapmalarını söyledikten sonra bir *aracı* vaat etmesi mümkün değildir.³

Abdülahad Davud, *Peraclete*'ye Hıristiyanların vermiş olduğu yanlış manaların, yine onlar tarafından kabul edilemez olduğunu anlattıktan sonra *Peraclete* kelimesinin geçtiği metinde var olduğunu belirttiği bazı hataları tespit eder. Bu duruma örnek olarak; *Peraclete* kelimesinin geçtiği ifadeler dikkatlice incelendiğinde sanki birden çok yardımcının olduğu ve Allah'ın bunlardan birini göndereceği gibi bir mananın var olduğunun anlaşılacağını söyler. Yine bu ifadelerde gelecek olan *Peraclete*'in Hz. İsa'nın ricası üzerine geleceği –ki bu durumda Hz. İsa'ya kibir isnat edilmiş olur- aksi takdirde gelmeyeceği gibi bir mana anlaşılacağını ve her iki durumda da mana bakımından bozuklukların olduğunu belirtir. Abdülahad Davud bunları söyledikten sonra, eğer bu cümlelerin gerçek manası öğrenilmek isteniyorsa, bu ibarenin: “*Ben Baba'ya gideceğim ve o size sizinle devamlı kalacak olan Periqltyos adında başka bir resul gönderecektir*” şekilde düzeltilmesiyle mümkün olacağını söyler.⁴

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 283.

² *Tevrat ve İncil*, s. 284.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 284–285.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 283.

Buraya kadar *Peraklet* kelimesine kilisenin yanlış tercüme ettikleri hakkındaki Abdülahad Davud'un yaptığı yorumlar üzerinde duruldu. Bundan sonrasında ise Abdülahad Davud'un *Paraklet*'in ne olduğu üzerinde yaptığı yorumlara yer verilecektir.

***Peraclete*'nin Kelimesinin Etimolojik Tahlili ve Hz. Peygambere Olan İşareti**

Abdülahad Davud, Yuhanna İncilinde geçen *Paraclete* kelimesinin aslının *Periqlytos* kelimesinin bozulmuş hali olduğunu söyler.¹

Abdülahad Davud'a göre *Periqlytos*, gerek etimolojik gerekse lügat manasıyla “*en meşhur, şâni yüce ve övülmeye lâyık olan kimse*” demektir. Bu duruma delil ise *Alexandre*'nin “*Dictionnaire Grec-Français*” sözlüğünü gösterir.²

Abdülahad Davud'a göre *Periqlytos*, “*peri*” ön eki ile “*övmek, hamdetmek*” kökünden türeyen “*kleotis*” kelimesinden oluşmaktadır. İngiliz telaffuzuna göre *Periqlytos* ya da *Perikleitos* şeklinde yazılması gereken bu kelime Arapçada “*en meşhur, en çok hamd eden ve şâni yüce olan*” manasına gelen *Ahmed* kelimesinin tam karşılığıdır.³

Bu bilgilerden sonra halledilmesi gereken tek meselenin Hz. İsa'nın bu kelime yerine İbrânice veya Arâmice hangi kelimeyi kullandığını bulmak olduğunu kaydeden Abdülahad Davud, bu durumla ilgili olarak aşağıdaki delilleri getirir.⁴

a. Abdülahad Davud'a göre, Kitab-ı Mukaddes'in Süryânice tercümesi *Peşitte*, *Periqlytos* kelimesinin karşılığı olarak *Paraqletia* kelimesini kullanmış, onun lügat manasına yer vermemiştir. *Vulgate* ise bu kelimeyi “*teselli eden, teselli edici*” manalarında kullanmıştır. Bu durumda bu kelimenin Arâmice karşılığı ise *Mhamada* yahut *Hamida* olup, Arapçadaki karşılığı *Muhammed*, *Ahmed*, Grekçe karşılığı ise *Periqlyte* olmaktadır.⁵

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 287.

² *Tevrat ve İncil*, s. 287.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 288.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 288.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 288.

b. Hıristiyanlarca zındık sayılan mezheplerden ve pek çok taraftarı olan birisinin, “*övmeye en çok layık olan kimse*” olduğunu iddia ederek *Perigletos* adını aldığını söyleyen Abdülahad Davud, bu sahte *Periqlytos* hareketinden de ilk devir Hıristiyanlarının, geleceği vaat edilen bu *hakikatin ruhu*'nu belli bir şahsiyet olarak anladıkları neticesine varılabileceğini ifade eder.¹ Yani gelecek olan *Peraclete* bir şahıs olmalıdır. Bu ise Hz. Peygamberdir.

c. Abdülahad Davud, Hz. Peygamberin, dünyada adalet ve fazilete çekidüzen vermiş olmasının, onun *Peraclete* olduğunun ayrı bir delili olduğu kannatindedir.²

Abdülahad Davud'un İncil metinlerinde geçen *Peraclete* kelimesinin Hz. Peygambere işaret ettiğine dair olan görüşleri yukarıda verildi. Böylece onun Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Peygamberin ismen müjdelediğini söylediği deliller tamamlanmış oldu. Bir sonraki bölümde ise Abdülahad Davud'un, Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Peygamberin sıfatları itibariyle müjdelendiğini söylediği delillere bakılacaktır.

2.4. Hz. Peygamberin Sıfatlarıyla Zikredildiği Yerler

2.4.1. *Tekvin*'de Geçen “Şilo” İfadesi

Abdülahad Davud, Hz. Peygamberin Tevrat'ta müjdelendiğini belirttiği ifadelerden biri de; “*Şilo gelinceye kadar Saltanat asası Yahuda'dan, Hükümranlık asası da ayaklarının arasından ayrılmayacaktır ve insanların itaati de O'na olacaktır*”³ cümlesidir.

Bu ifadeler günümüz Tevrat tercümelerinde *Şilo* kelimesi olmaksızın tercüme edilmektedirler. Ancak Abdülahad Davud'un *Sebülürreşad*' da yayınladığı bir makalesinden, *Şilo* kelimesinin 1886 *Babil Şirketleri* tercümesinde geçtiği

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 292.

² *Tevrat ve İncil*, s. 295.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 63. Bu ifade günümüz Tevrat tercümelerinde “*Sahibi gelene kadar Krallık asası Yahuda'nın elinden çıkmayacak, Yönetim hep onun soyunda kalacak, Uluslar onun sözünü dinleyecek.*” *Tekvin*, 49/10 şeklinde tercüme edilmiştir.

anlaşılmaktadır.¹ Bu ifadeye Abdülahad Davud, iki kelimenin kendisi için önemli olduğunu söyler. Bunlar; *Şilo* ve *yikha* ya da *yikhat*dır.²

Şilo'nun Etimolojik Tahlili ve Hz. Peygambere Olan İşareti

Şilo'nun İbrânice şekli *sin*, *yod*, *lâmed* ve *hi* olmak üzere dört harften meydana gelir. Abdülahad Davud bu bilgiyi vermektedir zira *Şilo* kelimesi üzerine bu bilgiler ışığında bazı açıklamalar yapacaktır. *Şilo* kelimesinin farklı manalarda da kullanıldığını aktaran Abdülahad Davud, Tekvin'de geçen *Şilo* kelimesinin bir yer, bir kasaba manalarının da olduğunu söyler. Fakat ona göre böyle bir kullanım, serlevha olarak verilen Tevrat cümlesi için düşünülemez. Abdülahad Davud, bu ismin her ne kadar I. Samuel kitabında³ bir kasaba ismi olarak zikredilse de orada yazılı olan *Şilo* kelimesinde *yod* harfinin bulunmadığı kanaatindedir. Aynı şekilde Tekvinde geçen *Şilo* isminden, üzerinde On Emir'in yazılı olduğu taş tabletlerin saklı bulunduğu veya mabedin yer aldığı kasabanın da anlaşılamayacağını söyleyen Abdülahad Davud; bunun sebebi olarak o zamana kadar *Saltanat* ve *Hükümranlık Âsasının* Yahuda kabilesinde bulunduğu görülmemesini söyler. Dolayısıyla Abdülahad Davud'a göre *Şilo* kelimesi bir yer adı olmayıp mutlaka bir şahsa ait olmalıdır.⁴

Abdülahad Davud'a göre; *Şilo* kelimesi, “sulh, sükûn, sessiz ve güvenilir” gibi manalara gelen *şalah* fiilinden türemiştir. Ona göre, büyük bir ihtimalle de bazı eski müstensih ve yazarlarının kalemlerinin sürçmesi sonucu *şalah* fiilinin sol tarafında bulunan *het* harfi, bölünerek *hi* harfine dönüştürülmüştür. Çünkü bu iki harf birbirlerine çok benzemekte olup aralarında ki tek fark sol kısımlarında bulunan bir çizgidir. Şayet böyle bir hata bilerek veya bilmeyerek yapılmış olsa bile, bu kelimenin ism-i fâili *şâluh* yani “gönderilmiş kimse, resul, haberci” demek olan *Şâlah* (göndermek, seçmek) fiilinden türemiş olduğunu söyleyen Abdülahad Davud, Tevratın

¹ Abdülahad Davud “Hıristiyanlık Filistin'de Bir Yahudi Devletin Kurulmasına Müsait Midir?” *Sebilürreşad*, sayı 400–401, Mart 1335/1919, XVI, 103–105.

² *Tevrat ve İncil*, s. 63. NOT: Abdülahad Davud, bu ifadelerde kendisi için iki kelimenin önemli olduğunu söylemesine rağmen ilk kelime olan *Şilo*'dan bahsetmekte ancak ikinci kelime olan *yikha*'dan bahsetmemektedir.

³ I. Samuel 1/3, 9, 24.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 64.

Yunanca tercümesi olan *Septuaginte*¹'e *Şilo* kelimesinin aynen aktarıldığı söyler. Bundan dolayı muhtemel tek değişikliğin, kasıt olmaksızın sondaki *het* sesinin *hi* sesi ile değiştirilmesinde olduğunu düşünür. Eğer böyle bir durum varsa o takdirde *Şilo* kelimesinin *şiluah* şeklini alacağını ve tamamıyla “Yah’ın Resulü” manasında, yani Müslümanların her zaman kullandığı “Allah Resulü” manasına denk geleceğini bildirir.²

Abdülhad Davud, *Şilo* kelimesinin sahip olduğu başka manaların da olduğunu söyler. Bunlardan “barış, kalp huzuru, sessizlik ve güven” gibi manaların da yukarıda verilen ilk mana kadar Hz. Peygambere işaret ettiğini söyler. Bu manaların ifade edilebileceği *shilh* kelimesinin Arâmicesi karşılığı “Şla” veya “Şala” kökünden gelen *Şilya* olduğunu söyleyen Abdülhad Davud, Hz. Peygamberin kendinden önceki peygamberlere göre çok daha sakin, barışçı, güvenilir, düşünceli ve cezp edici bir şahsiyete sahip olduğunu belirtir. Bundan dolayı kendisine Mekkeliler *Muhammedu’l Emin*³ ismini verdiklerini de delil olarak getirir. Arapların Hz. Peygambere bu lakabı verirlerken *Şilo* hakkında en küçük bir bilgiye bile sahip olmadıklarını söyleyen Abdülhad Davud, Arapçadaki “emene” fiilinin aynen İbrânicedeki “aman” kelimesiyle aynı manalara sahip olup, “metin, sürekli, değişmez, emin” manasında kullanıldığını belirtir. Dolayısıyla “gönül rahatlığı, inançlı ve güvenilir” gibi manaları da ifade ettiğinden dolayı *Şilo* ile “emene” fiilinin aynı manada kullanıldığını savunur ve bu durumun da Hz. Peygambere işaret ettiğini belirtir.⁴

¹ *Septuaginte*, M. Ö. III. Yüzyılda İbrâniceden Yunancaya yapılan Tevrat tercümesidir. 72 kişi tarafından tercüme edildiği düşünüldüğünden dolayı bu adı almıştır. Apokrifleri içerdiğinden dolayı İbrânice aslından farklıdır. *The Oxford Dictionary of World Religions* (Ed. John Bowker), “Septuaginte”, Oxford University Press, New York, 1997, s. 875. *Septuaginte* bir başka ifadeyle, M.Ö. 3. Yüzyılda İskenderiye’de yaşayan ve Yunanca konuşan Yahudiler için Yunancaya tercüme edilen Tevrat versiyonudur. Miladi 1. Yy’dan itibaren de Yunanca konuşan Hıristiyanlar için standart bir versiyon olmuştur. *The Penguin Dictionary of Religions* (Ed. John R. Hinnells), “Septuaginte”, Penguin Books, England 1984, s. 291.

² *Tevrat ve İncil*, s. 65.

³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/425.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 69–70.

Abdülahad Davud, *Şilo* kelimesinin *Şaluah* kelimesinden bozulmuş olma ihtimali üzerinde de durmuştur. O takdirde de bu kelimenin manasının Kur'an'da da sıkça geçen ve Hz. Peygamberin unvanı olan "Resul" manasına denk geleceğini belirtir. Dolayısıyla ona göre *Resûlullah* kelimesi ile İbrânicce "elçi ve haberci" manalarına gelen "Şaluah Elohim" aynı manaya sahiptir.¹

Şilo Kelimesine Dair Yahudi Ve Hıristiyanların Yorumları

Abdülahad Davud, *Şilo* kelimesinin semantik olarak Hz. Peygambere işaret ettiğini gösterdikten sonra bu kelimenin kime işaret ettiğine dair Yahudi ve Hıristiyanların görüşlerini vererek kendi görüşleri ile karşılıklı bir çalışma yapmıştır.

Abdülahad Davud'a göre, gerek Yahudiler gerekse Hıristiyanlar Tekvin, 49/10 da verilen takdisin Mesih'in en önemli kehanetlerinden birisi olduğuna inanırlar.² Dile getirilen bu kehanetten maksadın Hz. İsa olamayacağı kanaatinde olan Abdülahad Davud, buna Yahudilerin Hz. İsa'yı Mesih olarak kabul etmediklerini delil olarak ileri sürer. Hatta Yahudiler Hz. İsa'nın peygamberliğini kabul etseler bile Mesihliğini kesinlikle kabul etmeyeceklerini söyler. Çünkü ona göre, onların bekledikleri Mesih'de bulunacak olan şartlar, çarmıha asmaya götürdükleri kişi ile uyum içerisinde değildir. Zira Yahudiler, elinde dünyevi gücün sembolü olan kılıcıyla, Davud krallığını yeniden ihya edecek, dağılmış halde bulunan İsrail ulusunu tekrar Kenan diyarında toplayacak, birçok milletleri de kendi hâkimiyeti altına alacak bir Mesih bekliyorlardı. Bundan dolayı onlar da zeytin dağında doğmuş Hz. İsa'ya iltifat

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 71.

² Abdülahad Davud'un bu görüşü için Yahudiler ve Hıristiyanlar tefsirleri şunları söyler. Yahudilere göre; Kumran'da bulunan yazıtlar, Targumlar ve rabbani literatür gibi ilk gelenekte, *Shiloh* Mesihe ait bir başlık olarak kullanılır her ne kadar Kitab-ı Mukaddesçe desteklenmese de. Hatta *Şiloh*'un sessiz harflerinin sayısal değeri de (y-b-'sh-y-l-h) Mesihin sayısal değerine eşittir. Yahudilere göre bu kelime hakkında birçok tefsir yapılırsa da en uygun olanı günümüz tefsirleridir. Nahum M. Sarna, *Genesis: The Traditional Hebrew Text with New JPS Translation*, The Jewish Publication Society, Philadelphia 1989, s. 337. Bu ifade Hıristiyanlarca da bir yer, bir şahıs veya bir takdir anlamlarında anlaşılabilir. Ancak daha çok şahıs manası vardır. Bu bapta beklenen zaman Davud ve Saul zamanları olabilir. Fakat bu ifadeleri birçok İncil müfessiri de Mesih'e ait bir terim olarak tercüme etmişlerdir. Yani Yahuda'nın elinde ki asa Mesih gelene kadar duracaktır. Onun gelmesi ile hüküm verme işleri de Yahuda'dan alınacaktır. *NIB I*, 665.

etmediler ve ona inanmadılar.¹ Dolayısıyla Abdülahad Davud'a göre bu kehaneti Hz. İsa'nın şahsında aramak yanlış olacaktır.

Abdülahad Davud, bu kehanetin Hz. Peygamberin şahsında gerçekleştiğini savunur. Bu durumu ispat etmek için de bazı deliller ileri sürer. Ona göre Tekvin, 49/10'da geçen *Saltanat asası* ve *Hükümdarlık asası* gibi remzi ifadeleri Kitabı-ı Mukaddes müfessirleri de aynı şekilde sırasıyla *Saltanat* ve *Peygamberlik* olarak yorumlamışlardır.² Hz. Musa'nın, Hz. Davud'un Şilo kelimesi ile bağlantılarının olamayacağını söyleyen Abdülahad Davud, Hz. Davud'un sulbünden gelmesi beklenen Mesih'in Hz. İsa da olamayacağını söyler.³ Zira Hz. İsa, yazılı bir şeriat bırakmadığı gibi, *Saltanat asasına* da hiç sahip olmamış, hatta halk böyle bir şeyi kendisinden istediği zaman oradan kaçarak uzaklaşmıştır.⁴

Abdülahad Davud, Hz. Muhammed'in (a.s.) İsmail oğullarının bütünüyle eskimiş olan saltanatının ve uygulanamaz hale gelmiş olan şeriatının yerine yenilerini getirmek için Kur'an ve askeri güç ile geldiğini ifade eder.⁵ Yani Hıristiyan ve Yahudilerce de *saltanat* ve *Peygamberlik* olarak yorumlanan *Saltanat ve Hükümdarlık Asası*'nın Hz. Peygamberin hayatıyla ortaya çıktığını savunur.

Yahudilerin Şilo anlayışlarını eleştiren Abdülahad Davud, onların hem *Şilo* gelmedikçe *saltanatın* ve *kanun koymanın* kendi ellerinden gitmeyeceklerine hem de *Şilo*'nun henüz gelmediğine inandıklarını belirtir. Bu durumda *saltanatın* ve *kanun koymanın* (*peygamberlik*) hala onlardan gitmemiş olması gerektiğini fakat Yahudiler için on dört asırdır bu iki müessesenin de tarihe karıştığını belirterek bu inançlarında

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 65.

² Abdülahad Davud'un bu görüşü hakkında bk. "Krallık asası" Yahudilerce, yetkinin ve egemenliğin bir amblemi olarak görüşmüştür. Bu tarz ifadelerden genel anlaşılan ise, Yahuda'nın her zaman diğer kabilelere üstünlük kuracağıdır. Nahum M. Sarna, 336. Hıristiyanlarca "krallık asası" kelimesi ise Yahudilerinkine benzer bir manada Yahuda'nın üstün olması şeklinde anlaşılmıştır. Yalnız bu üstünlük Mesih'in gelmesi ile bitmiştir. Ellen G. White, *The Seventh-day Adventist Bible Commentary: the Holy Bible with exegetical and expository comment*, (SABC) (Ed. Francis D. Nichol), Review and Herald Publishing Association, Washington 1953, I, 481.

³ Matta 22/44, 45; Markos 12/35, 37; Luka 20/41-44.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 67-68.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 68-69.

hata yaptıklarını savunur. Ona göre, Yahudiler şu iki ihtimalden birini kabul etmeye mecburdurlar; ya *Şilo* gelmiştir, fakat ataları onu tanıyamamışlardır, ya da *Şilonun* gelmesi gereken Yahuda kabilesi dünyanın dört bir yanına dağıldığından dolayı artık böyle bir kabile bulunmamaktadır. Abdülahad Davud Yahudilerin bu inançlarında haksız olduklarını ifade etmek için bir delil de Tekvin’de geçen ifadelerden anlaşıldığına göre gelecek olan *Şilo*’nun, Yahuda kabilesine tamamen yabancı birisi olması gerektiğini söyler. Zira ona göre bu ifadeler *Şilo* gelince *Saltanat* ve *kanun yapıcılığın* Yahuda’dan gideceğini açıkça göstermektedir. Bu durumda ancak *Şilo*, Yahuda kavmine yabancı olması durumunda gerçekleşebilir.¹ Çünkü eğer *Şilo*, Yahuda kavminden olursa *Saltanat ve Kanun yapıcılık* yine bu kavimde kalacak, bu ise ilgili ifadelere ters olacaktır. Abdülahad Davud’un bu tespiti yine Hz. İsa’nın da *Şilo* olamayacağına işaret eder. Çünkü Hz. İsa anne tarafı itibariyle Yahuda soyundan gelmektedir.²

2.4.2. Daniel’in Rüyasındaki “Barnaşa”nın (İnsanoğlu) İşareti

Abdülahad Davud’un Hz. Peygamberin vasfen zikredildiğini ispat ettiği yerlerden birisi Daniel Peygamberin rüyasında geçen Barnaşanın (insanoğlu) Hz. Muhammed (a.s.) olduğunu söylemesidir.

Daniel Peygamberin Rüyası

Daniel Peygamber, Babil Kralı Belşassar’ın krallığının birinci yılında bir rüya görmüştür.³ Rüyasın da dört canavar vardır. Bu canavarlardan dördüncüsünün on boynuzu bulunmaktadır. Daha sonra on birinci boynuz olarak bir küçük boynuz çıkmış ve ilk üç boynuzu yere düşürmüştür. Bu boynuzdan sonra, *Barnaşa* (İnsanoğlu) ortaya çıkmış ve onun çıkmasıyla küçük boynuz öldürülmüştür.

Rüyanın devamında Daniel Peygamber, orada olan birisine rüyasının yorumunu sormaktadır.⁴ Rüyayı tabir eden kişinin verdiği bilgiye göre dört canavardan her biri birer krallığı temsil etmektedir. On boynuz ise dördüncü devletin on kralını anlatır.

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 73.

² Matta 1/1–17.

³ Daniel 7/1–14.

⁴ Daniel 7/15–28.

Sonradan çıkan üçüncü küçük boynuz ise bu ülkenin üç kralını tahttan indirecek ve müminlere zulmedecek olan bir kralı temsil etmektedir.

Bu rüyada tespit edilmesi gereken üç önemli şey vardır. İlki dördüncü canavar, ikincisi sonradan çıkan küçük boynuz, üçüncüsü de Barnaşadır. Abdülahad Davud'a göre, dördüncü canavar Roma İmparatorluğu¹, küçük boynuz imparator Konstantin², Barnaşanın ise Hz. Peygamberdir.³

Abdülahad Davud, ilk olarak dördüncü canavarın ve küçük boynuzun tespitine çalışır. Çünkü bu ikisinin tespitiyle *Barnaşanın* tespiti daha rahat olacaktır.

Küçük Boynuzun Tespiti

a. Hıristiyanlara Göre Küçük Boynuz

Abdülahad Davud, Hıristiyanların küçük boynuz ve dördüncü canavar hakkında yapmış oldukları yorumları aktarır. Küçük boynuzun farklı şahıslar olabileceğini belirten ilk Hıristiyanlardan onun bir *antichrist*⁴ olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi, Roma'daki Papa olduğunu (Protestanlara göre) veya -hâşâ- Hz. Peygamber olduğunu söyleyenler de vardır. Bir kısmı ise dördüncü canavar için Grek imparatorluğu, küçük boynuz içinse *Antiochus*⁵ olduğunu söylerler. Abdülahad Davud, bu yorumun yanlış

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 76.

² *Tevrat ve İncil*, s. 79.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 92.

⁴ Antichrist kelimesi, I. ve II. John zamanına denk gelen bir dönemde, Yunanca konuşan Hıristiyanların bulunduğu yerlerde ilk kez ortaya çıkan ve "İsa'ya karşı olma" anlamına gelen bir kelimedir. Aynı zamanda "İsa'nın düşmanı, İsa'nın rakipleri yanında yer alma" manalarında da kullanılmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'te Antichristler hakkında herhangi bir yazılı açıklama bulunmasa da onların karakterleri hakkında bilgi sahibi olunabilir. Johann Michl, "Antichrist", *Bauer Encyclopedia of Biblical Theology* (Ed. Johannes B. Bauer), Sheed And Ward, London 1970, s. 28. Bu kelime Hıristiyanlıkta "deccal" manalarını da içermektedir. Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, İsam Yayınları, İstanbul 2006, s. 169.

⁵ M.Ö. yaşamış 13 tane Selefkiler kralı *Antiochus* vardır. *Meydan Larousse*, "Antiochos" I, 575-576. Abdülahad Davud, bunlardan hangisinin olduğunu belirtmemektedir. Fakat bahsi geçen *Antiochus*'un IV. *Antiochus*, *Epiphanes*'dir. *NIB*, VII, 103. IV. *Antiochus*, M.Ö. 175-164 yılları arasında krallık yapmıştır. Onun krallığı Yahudi tarihinin dönüm noktasına işaret eder. Seleflerine nazaran daha çok çalışarak Selefkiler imparatorluğunda birçok Grek şehri kurmuştur. *EJd*, "Antiochos" III, 74.

olduğunu Fransız bilim adamı *M. Morgan* başkanlığındaki bir heyet tarafından *Shushan*¹ ve başka yerlerde yapılan araştırmalarla ortaya çıktığını bildirir.²

b. Abdülahad Davud’a Göre Küçük Boynuz

Abdülahad Davud’a göre küçük boynuz, üç rakibini saf dışı ederek tahta çıkan on birinci Roma İmparatoru Konstantin³’dir. Abdülahad Davud, küçük boynuzun Konstantin olduğunu ispat etmek üzere bazı deliller sunmaktadır.

İlk olarak Abdülahad Davud’a göre rüyada geçen ve küçük boynuzun çıkmasıyla yere düşen üç boynuz, Konstantin’e rakip olarak tahtı ele geçirmeye çalışan, *Maximian*⁴’ın da içlerinde bulunduğu üç rakiplerinden başkası olamaz.⁵

İkinci olarak Konstantin’in faaliyetlerini delil gösteren Abdülahad Davud, onun uygulamalarının Hıristiyanlığın iman ve inanç esaslarını bozmaya yönelik olduğundan dolayı, Hıristiyanlık için çok zararlı sonuçları olduğunu söyler. Abdülahad Davud’a göre, önceki canavarlar müminlere saldırmışlar ama bu saldırılar onların imanlarına zarar verememiştir. Küçük boynuz ise sadece hedefine onların imanlarını koymuş ve takiyye yaparak tam Hıristiyan olmadan onların inançlarını karıştırmıştır.⁶

¹ Shushan, *Susa* ya da *Şuşan* olarak bilinir. Yunancası *Susiane*’dir. İran’ın Kuzistan eyaletinde, Kerhaz ırmağının kıyısında ve Zagros dağlarının eteğinde yer alır. 1850’de W. K. Loftus, arkeolojik kazı yapmış ve dört höyüğe ulaşmıştır. Bunlardan üstünde hisarın bulunduğu höyük, 1897–1908 yılları arasında Jacques de Morgan tarafından kazılmıştır. Morgan’ın bulguları arasında, Akad kralı *Maniştusu*’nun dikilitaşı, onun ardılı olan *Naram-Sin*’in steli ve Babil kralı *Hammurabi*’nin yasaları vardır. *Ana Britannica*, “Susa”, XX, 151 Daha geniş bilgi için bk. *Archaeological Encyclopedia of the Holy Land* (Ed. Avraham Negev and Shimon Gibson, Continuum), “Shushan”, New York-London 2001, s. 469.

² *Tevrat ve İncil*, s. 78–79.

³Konstantin (*Constantinus*), 280’den sonra bir tarihte Niş’te doğmuş, 337 yılında İzmit’te ölmüştür. Hıristiyanlığı kabul eden ilk Roma imparatorudur. Airusçuların başlattığı dinsel tartışmalara son vermek amacıyla, 325 yılında ilk İznik Konsülünü toplamıştır. *Ana Britanica*, “Constantinus I”, VI, 136.

⁴Maximian’ın Latincedeki adı *Marcus Aurelius Valerius Maximianus*’tur. 280’e doğru doğmuş, 312’de *Milvius* köprüsü üzerinde *Konstantin* tarafından yenilmiş ve orada ölmüştür. *Meydan Larousse*, “Maxentius”, VIII, 470.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 80.

⁶ *Tevrat ve İncil*, s. 80–81.

Abdülahad Davud'un küçük boynuzun *Konstantin* olduğuyla alakalı olarak öne sürdüğü üçüncü delil, bu imparatorun “*Yüce olana karşı büyük sözler*” söylemiş olmasıdır. Nitekim Teslis inancını kabul etmek Allah'a karşı söylenmiş en büyük sözlerden biridir ve O'nun birliğini inkâr etmektir.¹

Abdülahad Davud, küçük boynuz ile alakalı olarak öne sürdüğü dördüncü delil ise, onun sadece *En Yüce Olan*'a karşı küfretmekle kalmayıp, O'nun mukaddeslerine de savaş açmış olmasıdır. Konstantin, Allah'ın tek olduğu akidesine inanan ve teslis akidesine karşı çıkan Hıristiyanlara zulüm ve işkence yapmıştır. Roma'nın tüm askerleri kilisenin emrine verilmiş ve Daniel Peygamberin rüyasında gördüğü ayaklar altında mahvolan ülkelerde yaşayan üniteryanlar², Müslümanlar gelene dek eziyet çekmişlerdir.³

Konstantin ile alakalı Abdülahad Davud'un beşinci olarak getirdiği bir delil de; onun *Şeriatı ve Zamanı* değiştirmesidir. *Konstantin*, Allah'ın şeriatını değiştirmiş, yeni bayramlar ihdas etmiştir. Hz. Musa şeriatının ilk emri olan “*Benimle birlikte başka ilahlar edinmeyeceksin*”⁴ emrini kaldırmış, yerine Teslis inancını getirmiş ve şeriatı değiştirmiştir. Aynı şekilde cumartesiyi kaldırıp yerine pazar gününün koymakla da zamanı değiştirmiştir.⁵

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 82.

² (Hıristiyanlara göre) heresi bir akım olan Üniteryanların kökeni İskenderiye papazı Airus'a dayanır. Airus, Ortodoks doktrin olan teslis inancını reddetmiştir. Üniteryanizm, İznik ve İstanbul Konsüllerinde kınanmıştır. Orta çağ boyunca Üniteryanizm heretik olarak sayılmıştır. *Michael Servetus*'un yazılarında her nasılsa farklı bir kılıkla tekrar ortaya çıkmıştır. Birçok Amerikan Üniteryan, kendi hareketlerinin kilisenin bir parçası olmadığı sonucuna ulaşmış ve 1959'da kendilerini Universalist'lerle birleşmeye adanmışlardır. C. Gredd Singer, “Unitarianism”, *Baker's Dictionary of Theology* (Ed. Everett F. Harrison, Geoffrey W. Bromiley, Carl F. H. Henry), Baker Book House, Michigan 1960, 537–538. Günümüzde Anabaptistlerce ve Socinianslarca temsil edilen anti-teslisçi bakış açısını belirtmektedir. Willison Walker, *A History of the Christian Church*, T. & T. Clark, Edinburgh 1963, s. 443.

³ *Tevrat ve İncil*, s.83–84.

⁴ Çıkış 20/3.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 85.

Barnaşanın Hz. Peygamber Olabileceği

Abdülahad Davud, yukarıdaki tespitleri yaptıktan sonra beklenen Barnaşa'nın Hz. Muhammed (a.s.) olduğunu vurgular. Bu tahminini ispatlamak için bazı deliller getirir.

- a. Daniel'in rüyasında geçen bir kelime¹ Kur'an'da İslam karşılığı olarak kullanılan "hüküm, mahkeme" anlamına gelen "din" ile aynıdır. Bundan maksat ise İslam dinidir. Bu durumda *En Yüce*'nin huzuruna çıkan Barnaşa, Hz. Muhammed'dir (a.s.).²
- b. Barnaşa ya da diğer adıyla İnsanoğlu, Bizans İmparatoru Konsatantin'den sonra geleceğinden dolayı, Hz. Peygamber'den başkası olamaz.³
- c. Abdülahad Davud'a göre, Daniel Peygamberin rüyasında geçtiği üzere Hz. Peygamberden başka "şan ve şeref sahibi" ikinci bir insan göstermek mümkün değildir. Rüyada Barnaşa'nın bulutları aşarak "eskiden beri var olanın yanına" ilerlemesi ise Hz. Peygamberin Mi'rac hadisesidir.⁴

Hıristiyanlara Göre Barnaşa ve Bunun Yorumu

Abdülahad Davud, Hıristiyanların Barnaşa hakkında Hz. İsa olduğunu söylediklerini belirtir. Fakat bu durum ona göre tamamen boş bir iddiadır. Bu tezini kuvvetlendirmek için iki delil getirir. Şayet Hz. İsa, bir insan ve bir peygamber kabul edilirse, dinini tebliğde başarılı olup olmadığı bakılması durumunda kesinlikle Hz. Muhammed (a.s.) kadar başarılı olamadığı görülecektir. Bu durumda rüyada bahsedilen İnsanoğlunun o olmadığına işaret eder. Şayet Hz. İsa, bir ilah kabul edilecek olursa o zaman da bir insan olmayacağı için Barnaşa (insanoğlu) unvanına sahip olamayacaktır.⁵ Kendi içlerinde böyle bir tenakuza düşeceklerini belirten Abdülahad Davud, Hıristiyanların bu görüşlerinde hata yaptıklarını söyler.

¹ Tespitlerimize göre bu kelime Daniel 7/10, 22 ve 26'da geçen "mahkeme" kelimesidir. *İncil ve Salıb*, s. 193.

² *Tevrat ve İncil*, s. 94.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 94–95.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s.98–99.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 96–97.

Bu arada Abdülahad Davud, İncillerde ve bazı *Yahudi Apokrif metinlerinde*¹ geçen *insanoğlu*² tabirinin de sıradan bir ifade olmadığını ve bu tabirle Hz. Peygamberin kastedildiğini söyler. Abdülahad Davud'un bu delillerinde üzerinde daha çok durduğu husus Hz. İsa'nın bahsedilen *insanoğlu* olamadığı hususudur.³ Tabi bununla birlikte bahsedilen şahsın Hz. Peygamber olduğunu da birkaç delille ispat etmektedir.⁴

Abdülahad Davud'un Hz. Peygamberin müjdelenmesini Kitab-ı Mukaddes'ten bulduğu bir delil de Hz. Davud'un "Efendim" hitabıdır.

2.4.3. Hz. Davud'un "Efendim" Hitabının İşareti

"Efendim" Kelimesinin Tahlili

Abdülahad Davud, Mezmurlar 111. Bab'da geçen ifadelerin⁵, Matta 22/44; Markos 12/36; Luka 20/42' de geçen ifadelere kaynaklık yaptığını ifade eder. Yeni Ahitte geçen bu cümleleri kendisi: "*YaHVaH, EFENDİME, dedi ki; "Düşmanlarını*

¹ Kutsal kabul edilmeyen kitaplar. Apokrif kelimesi, Grekçede "gizli, saklı" anlamlarına gelirken, zamanla aşağılayıcı bir mana kazanmış ve "şüpheli, sapık" kelimelerini karşılığı olarak kullanılmıştır. Apokrif kitapların delalet ettiği kitaplar hususunda Yahudi ve Protestanlar ile Katolikler aynı düşünmez. Yahudi ve Protestanların "Apokrif" dedikleri kitaplara, Katolikler, "Deutero canonique" (sonradan alınanlar), Katoliklerin "Apokrif" dediklerine de Protestanlar "Pseudépigraphe" demektedirler. Apokrif kitapların ortak özellikleri ise, dinî karakterde olmalarına rağmen, yazarları bilinmeyen, kısmî faydaları olsa da yanlış ve Zararlı şeyler de ihtiva eden, kiliselerde halka okunması kabul edilmeyen ve resmî listede yer almayan kitaplar olmalarıdır. Ömer Faruk Harman, *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*, s. 36–37.

² Matta 17/9, 11, 22, 23; Markos 9/9, 30; vs. İncillerde bu ifade toplam 83 yerde geçmektedir.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 312–346.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 346–355.

⁵ Abdülahad Davud, burada 111. Bab demektedir, ancak sonrasında yapacağı açıklamalardan anlaşılacaktır ki "111" rakamını sehven kullanmış olabilir. Zira ileride tercümesini verdiği bap Mezmurlar 110. Bap'tır. O da şu şekildedir: "*Rab Efendime: "Ben düşmanlarını ayaklarının altına serinceye dek sağımda otur" diyor.*" Bununla birlikte Mezmurlar 9 ve 10. Baplar bazen tek bir Bap olarak sayılabilmektedir. Bu şekilde bir kullanımın olduğu Kitab-ı Mukaddes için bk: *La Bible de Jerusalem*, Desclée de Brouwer, Paris 2000. Bu durumda da 111. Bap 110. Bap hali alabilmektedir. Abdülahad Davud'un elinde olan Mezmurlar bu şekilde sıralanmış da olabilir.

ayaklarının altına basamak yapıncaya kadar sağımda otur.” şeklinde tercüme eder¹ ve bu cümlede geçen Efendim kelimesiyle Hz. Peygamberin zikredildiğini belirtir.

İlk beyitteki iki ismin tüm dillere *Rab Rabbime dedi ki* şeklinde tercüme edildiğini² söyleyen Abdülahad Davud’a göre bu cümlelerde bir çelişki vardır. Çünkü birinci *Rab* kelimesinden maksat Allah ise, ikinci *Rab*’den de maksadın yine Allah olması gerekir. Yani hem hitap eden hem de hitap edilen Allah olacaktır ki bu durumda da Hz. Davud, iki Allah’a inanıyor olması gerekecektir.³ Dolayısıyla böyle bir hitabı yapması tevhit inancına sahip olan Hz. Davud’dan beklenilmemelidir.

Abdülahad Davud, mütercimlerin bu kelimeleri yanlış çevirdiklerini ileri sürer ve İbrânice metinde geçen “YaHVah ve Adon” kelimelerini kullanmanın, bu kelimelerin tercüme edilmek istenen lisanda tam karşılığı bulunana dek bu halleriyle kalmalarının daha doğru olduğu belirtir. *Yehova*, “İsrail kavminin milli ilahı” demektir.⁴ *Adon*, ise “Kumandan, Bey, Efendi” gibi manalara gelir. Bundan dolayı Abdülahad Davud, bu cümleyi “*Allah, Efendim’e dedi ki*” şeklinde tercüme etmenin uygun olacağını savunur.⁵

“Efendim” İle Kastedilenin Hz. Peygamber Olması

“Efendim” hitabının Hz. Peygambere yapıldığını söyleyen Abdülahad Davud, bazı örnekler vererek bu durumu ispata çalışır. İlk olarak üzerinde durduğu husus İncillerde anlatılan Hz. İsa’nın bir sorusudur. Hz. İsa’nın hahamlara sorduğu “*Mesih hakkında ne düşünüyorsunuz? O kimin oğludur?*”⁶ şeklindeki soruya hahamlar, “*Davud’un oğludur*” cevabını vermişlerdir. Bu sorunun akabinde Hz. İsa tarafından sorulan “*Davut O’ndan Rab diye söz ettiğine göre, O nasıl Davut’un oğlu olur?*” sorusuna ise

¹ Günümüz Türkçe tercümelerinde ise bu cümle şu şekildedir: “*Rab Rabbime dedi ki, “Ben düşmanlarını senin ayaklarının altına serinceye dek sağımda otur.”*”

² Örneğin bu cümle Arapça İncillerde “*Gâle’r Rabbü li rabbi*” şeklinde, İngilizce İncillerde ise “*The Lord says to my Lord*” şeklindedir.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 111–112.

⁴ *YHVH* hakkında detaylı bilgi için bk. Fuat Aydın, *Dinler Tarihle/riyle Okumak*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, s. 47–77.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 112–113.

⁶ Matta 22/42; Markos 12/35–37; Luka 20/41–44.

cevap verememişlerdir. Hz. İsa'nın bu sorusu herkesi derin bir sessizliğe boğar, çünkü verilecek bir cevap yoktur. Fakat Abdülahad Davud'a göre, bu hadisenin ilginç olan kısmı bu sessizlik değil, cevapsız kalan sorunun Hz. İsa ya da İncil yazarlarınca da cevabının verilmeyişidir. Çünkü böyle bir konuyu yarıda kesmek ne Hz. İsa'nın ne de kâtiplerin şanına yakışacak bir iştir. Bundan dolayı Hz. İsa, talebelerinin anlamaya muvaffak olmadıklarını gördüğü anda sorunun cevabını vermesi gerekirdi. Susması için ya cahil olması ya da önemsemez birisi olması gerekirdi ki bu sıfatları ona yakıştırılmaz. Nitekim Abdülahad Davud'a göre Hz. İsa'da, bu soruyu cevapsız bırakmamıştır. Ancak, kilise onun verdiği cevabı nakletmemiştir. Yinede Hz. İsa'nın Davud'un Efendisi ile ilgili verdiği cevabın *Barnaba*¹ İncilinde bulunabileceği kanaatinde olan Abdülahad Davud, bu İncile göre Allah ile Hz. İbrahim arasında, Hz. İsmail üzerine bir anlaşma yapıldığını söyler. Bu anlaşmaya göre “*Şanı en yüce olan, Övgüye en layık olan*” Hz. İshak'ın soyundan değil de Hz. İsmail'in soyundan gelecektir.² Öyleyse Hz. Davud'un *Efendim* diye seslendiği Hz. Muhammed'den (a.s.) başkası olamaz.³

Abdülahad Davud göre, Allah'ın ve kulların nazarında en büyük Efendi ve Peygamber, insanlardan tevahhuş ederek, bir ağaç kovuğunda Allah'ı tefekkürle geçiren kimse olamaz. Aksine, insanların içine girerek, şeytanı ve onun kurumlarını yıkarak, insanlığa en büyük hizmeti edendir, en büyük Efendi ve Peygamber. Bu kişide Hz. Muhammed'den (a.s.) başkası olamaz.⁴

¹ Barnaba İncili, ilk dönem Hıristiyanlarından Aziz Barnaba'ya atfedilen İncildir. Barnaba İncili, kanonik İncillerin aksine teslis ve enkarnasyonu reddeder, Hz. Muhammed'in risaletini müjdeleyen haberler verir. Çok eski dönemlerde yazılmış fakat papa tarafından yasak kitaplar arasına alınmıştır. Barnaba İncili, uzun müddet Batı kayaklarında yer almaz. Barnaba İncilinden ilk kez bahseden 1703–1719 yıllarında Jean Albert Fabricius olmuştur. Barnaba İncilinin bugün tek yazma nüshası İtalyancadır ve Viyana'daki Avusturya Milli Kütüphanesinde bulunmaktadır. Osman Cilacı, "Barnabas İncili", *DİA*, V, 76.

² Barnaba İncili 43.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 115–116.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 117.

2.4.4. Malaki Kitabının İşareti

Abdülahad Davud, Hz. Peygamberin Kitab-ı Mukaddeste zikredildiğini söylediği cümlelerden birisi de Malaki kitabında geçen “*İşte habercimi gönderiyorum. Önümde yolu hazırlayacak. Aradığınız Rab ansızın tapınağına gelecek; görmeyi özlediğiniz antlaşma habercisi gelecek*” diyor *Her Şeye Egemen RAB*”¹ cümlesidir. Abdülahad Davud’un bu ifade üzerinde durarak Hz. Peygambere işaret edeceği “haberci (elçi) ve Rab (Adon, Efendi, Ahid elçisi, Anlaşma habercisi)” kelimeleri olacaktır. İlk olarak onun bu ifadelerle alakalı Hıristiyanların yaptıkları yorumlar hakkındaki görüşlerine bakılacaktır.

Hıristiyanların Malaki’deki Cümleyi Yorumlamaları ve Yanılgıları

Abdülahad Davud’a göre Hıristiyanlar, bu ifadelerde geçen birinci elçinin Vaftizci Yahya, ikincisini ise Hz. İsa olduğunu söylemektedirler.² Abdülahad Davud, Hıristiyanların bu görüşlerinde hataya düştüklerini söyler ve bu duruma bazı deliller getirir.

Abdülahad Davud, Hıristiyanların dediği gibi gerçekten Hz. Yahya, Hz. İsa’yı müjdeleyen bir peygamber olsaydı Hz. İsa’yı gördüğü zaman onun yanına koşup, havarilerinin arasına katılması gerektiğini söyler. Fakat durum böyle olmamıştır. Nitekim bir peygamberin kendisinden üstün bir kimse için yolu açmak ve dini saflaştırmak için Allah tarafından gönderildiğine inanmak ve sonra da aynı şahsın, müjdesini verdiği kimsenin yanında değil de çölde hayvanlar arasında yaşadığını söylemek, Abdülahad Davud’a göre enteresan bir durumdur.³

Bahsi geçen ilk habercinin Hz. Yahya olamayacağını yukarıdaki gibi söyleyen Abdülahad Davud, *ansızın mabede gelecek* olan kimsenin de Hz. İsa olmadığını belirtir. Zira Hıristiyanlar malum kehanette iki farklı kişiden bahsedildiğini kabul etmektedirler. Abdülahad Davud’a göre ise bahsedilen tek bir kişidir. Yani Allah’ın gönderdiği elçi ve beklenen Efendi aynı kişilerdir. Ona göre bu tek şahıs da Hz. İsa

¹ Malaki 3/1.

² Matta 11/10; Markos 1/2; Luka 7/27;1/76. Bununla birlikte İncil tefsirleri burada üç ayrı şahsın olabileceğini kabul edenlerde vardır. *NIB*, VII, 868.

³ *Muhammed in the Bible*, s. 99.

olamaz. Çünkü eğer Hz. İsa, zannedildiği gibi Tanrı olsaydı, Yahve'nin önu sıra yol hazırlamak için gönderilmiş olamazdı. Yok, eğer Hz. İsa, bu kehaneti yapan Yahve ise, öyleyse önu sıra yolu hazırlanan diğere Yahve'nin kimliğinin tespiti gerekecektir ki bu da Abdülahad Davud'a göre imkânsızdır.¹

Malaki'de Bahsedilen Kişinin Hz. Peygamber Olması

Malaki kitabında geçen hitabın Hz. Peygambere yapıldığını söyleyen Abdülahad Davud, ilk olarak bu mevzu ile alakalı her şeyden önce, gönderilecek olan elçinin ruh ve beden sahibi bir insan olduğunun ve melek veya insanüstü bir varlık olamayacağını iyi bilinmesi gerektiğini belirtir. İkinci olarak Hz. Peygamberin, "Efendi" ve "Kutsal Ahdin Elçisi" olarak bilinen başka bir elçinin önünde yol açmak için gönderilmediğini, bilakis doğru, güzel bir dini kurup geliştirmek için gönderildiğini ifade eder. Onun vazifesi ise Allah ile kulları arasında bulunan her türlü engeli kaldırmaktır. Bu durumda gelecek olan elçi, kendinden önceki peygamberlerin eski dinlerini tüm insanlığa hitap edecek bir tarzda yeniden tesis edecek olmalıdır.²

Abdülahad Davud, beklenen şahsın üç önemli özelliği bulunduğunu söyler. "Mabede ansızın gelmesi, insanlar tarafından beklenecek ve araştırılacak olması ve çok arzulanıp özlenmesi".³ Abdülahad Davud'a göre ise bu üç özellikte ancak Hz. Peygamberin şahsında görülmektedir.⁴

Abdülahad Davud'un tebşîrât ile ilgili üzerinde durduğu diğere bir konu da Hz. Yahya'nın müjdelediği peygamberin Hz. Peygamber olduğunu söylemesidir.

2.4.5. Hz. Yahya'nın Müjdelediği Peygamber

Abdülahad Davud, Hz. Yahya'nın İncillerde geçen ifadelerinden yola çıkarak Hz. Peygamberin Hz. Yahya tarafından da haber verildiğine dair bazı sonuçlara ulaşır. Ona

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 130.

² *Tevrat ve İncil*, s. 124–126.

³ Malaki 3/1.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 131.

göre; Hz. Yahya tarafından müjdelenen kişi¹ Hıristiyan dünyasının kabul ettiği gibi Hz. İsa değil, Hz. Muhammed'dir (a.s.). Burada ilk önce Hz. Yahya'nın haber verdiği zatın Hz. İsa olamayacağına dair Abdülahad Davud'un görüşleri ele alınacak, akabinde bu zatın Hz. Peygamber olduğunu belirten Abdülahad Davud'un delilleri verilecektir.

Hz. Yahya'nın Haber Verdiği Peygamberin Hz. İsa Olamayacağı

a. Abdülahad Davud, Hz. Yahya'nın ifadelerinde geçen “sonra”² kelimesinin müjdelenen şahsın Hz. İsa olmadığını gösterdiğini söyler. Bu duruma delil olarak her iki peygamberin de aynı yılda yaşadıklarını sunar. Ona göre “sonra” kelimesi belirlenmemiş bir zamanı gösterir. Peygamberlik lisanında bu kelime bir iki yıl değil, bir veya birden fazla devri ifade eder.³ Dolayısıyla Hz. İsa, Hz. Yahya ile aynı dönemde geldiğinden dolayı “sonra” kelimesinin muhatabı olamaz.

Abdülahad Davud, Hz. Yahya'nın müjdelediği zatın Hz. İsa olmadığını belirtmekle birlikte Hz. Yahya'nın Hz. İsa'yı gerçek bir kurtarıcı olarak insanlara takdim ettiğini ve onlara Hz. İsa'nın emirlerine uymaya çağırıldığını da söyler.⁴

b. Abdülahad Davud'un bu hususta öne sürdüğü ikinci bir delil de, Hz. Yahya'nın Hz. İsa'ya tabi olmamasıdır. Eğer gerçekten Hz. Yahya'nın müjdelediği kişi Hz. İsa olsaydı, kendisi ona tabi olur, onun havarileri arasına girerdi. Fakat bunların tam aksine Hz. Yahya, insanlara vaazlar vermekte, onları vaftiz yapmaktadır.⁵

c. Abdülahad Davud'un üzerinde durduğu bir diğer husus, Hıristiyan kiliseleri her ne kadar, Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu kabul etseler de; onun bütün İsrail oğulları gibi sünnet olmasının⁶ ve Hz. Yahya'nın yanına gidip vaftiz olmasının⁷ böyle bir şeyin asılsız

¹“Ben sizi günahlardan kurtulasınız diye su ile vaftiz ediyorum, fakat benden sonra gelecek ve eğilip önünde pabuçlarının iplerini bile çözmeye bile layık olmadığım büyük peygamber gelip sizi kutsal ruh ve ateş ile vaftiz edecek” Markos 1/7; Matta 3/11; Luka 3/16; Yuhanna 1/26.

² Matta 3/11; Markos 1/7; Luka 3/16; Yuhanna 1/26.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 207–208.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 209.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 210.

⁶ Luka 2/21.

⁷ Matta 3/13–17; Markos 1/9–11; Luka 3/21–22.

olduğunu ortaya koyduklarını söylemesidir. Abdülahad Davud'a göre eğer Hz. İsa, Hıristiyanların inandığı gibi *kutsal ruhla ve ateşle* vaftiz edecek olan *daha büyük* kişiye günahkâr bir Yahudi gibi Ürdün nehrine gidip vaftiz olmazdı. Ayrıca Abdülahad Davud'a göre Hz. İsa'nın vaftiz olduğu sırada söylediği “*gerçek olarak adaleti tam tesis etmek bize yaraşır*”¹ sözünden ise Müslüman bir bakış açısıyla bakılmadığı takdirde bir şey anlaşılmamaktadır. Bu bakış açısı ise; Hz. Yahya, Hz. İsa'yı görünce, Allah'ın son Peygamberi sanarak onu vaftiz etmekten çekinmiş, Hz. İsa'da kendi kimliğini ona açıkladıktan sonra kendisinin son peygamber olmadığını göstermek için vaftiz olmayı kabul etmiş ve “*gerçek olarak adaleti tam tesis etmek bize yaraşır*” sözünü söylemiştir.²

d. Abdülahad Davud'un dikkat çektiği bir diğer husus ise, Hz. Yahya'nın hapiste bulunduğu sırada Hz. İsa'ya havarilerini gönderip “*Gelecek Olan sen misin, yoksa başkasını mı bekleyelim?*”³ diye sordurmasıdır. Çünkü bu olaydan Hz. Yahya'nın talebeleri kendisine Hz. İsa'dan haber getirene kadar onu tanımadığı anlaşılmaktadır.⁴

Abdülahad Davud, Hz. Yahya'nın müjdelediği Peygamberin kim olabileceği ile ilgili olarak yukarıdaki açıklamaları yaptıktan sonra müjdelenen kişinin Hz. Muhammed (a.s.) olduğunu söyler ve bu durumu ispat etmek için deliller getirir.

Hz. Yahya'nın Haber Verdiği Peygamberin Hz. Muhammed (a.s.) Olması

a. Abdülahad Davud'un bu hususta öne sürdüğü ilk delil, Hz. İsa'nın ifadesine göre; “*Size doğrusunu söyleyeyim, kadından doğanlar arasında, Vaftizci Yahya'dan daha üstün olanı ortaya çıkmamıştır. Bununla birlikte, Göklerin Egemenliğinde en küçük olan, ondan üstündür*” demesidir.⁵ Hz. İsa'nın bu kıyaslamasının, Hz. Yahya ile göğün krallığında ondan önce görevli peygamberler arasında cereyan ettiğini söyleyen

¹ Bu cümle Abdülahad Davud'un kendisine aittir. Hz. İsa'nın vaftiz olduğu sırada bu şekilde bir söz söylediğine dair bilgi bulamadık. Fakat Abdülahad Davud'un bu cümleden maksadı Hz. İsa'nın Hz. Yahya'ya söylediği ve Matta 3/15'te geçen “*Şimdilik buna razı ol! Çünkü doğru olan her şeyi bu şekilde yerine getirmemiz gerekir*” ifadelerinden çıkartılabilir.

² *Tevrat ve İncil*, s. 210–211.

³ Matta 11/2–3; Luka 7/20.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 211.

⁵ Matta 11/11; Luka 7/28.

Abdülahad Davud, bu anlayışa göre, kronolojik olarak, en son gelenin en genç olacağından dolayı *en küçüğü* olacağını söyler. Her Hıristiyanın, Hz. İsa'nın "*son peygamber*" olmadığını, bundan dolayı da "*en küçüğü*" olamayacağını kabul edeceklerini aktaran Abdülahad Davud, bu duruma örnek olarak İncil metinlerini göstermiştir.¹ Ona göre bu durumda Hıristiyanlık içerisinde hangi peygamberin en son peygamber olduğunu tespit edilmesi oldukça güç hatta imkânsız olacağından dolayı *en küçük* peygamberi başka bir yerde aramak icap edecektir. Dolayısıyla bu *en küçük* ama *en büyük* peygamberin nübüvvet silsilesinin son halkasını oluşturan Hz. Muhammed (a.s.) olduğu kanaatine varır.²

Abdülahad Davud'un Barnaba İncilinden yaptığı bir aktarmaya göre Hz. Peygamber'in ruhu Barnaba ile yaptığı bir konuşmada, her şeyden evvel kendisinin yaratıldığını söylemiştir.³ Bu sebeple Vaftizci Yahya'nın geleceğini haber vermesi ve "*Benden sonra gelen benden üstündür. Çünkü O benden önce vardı*" diye sözünü ettiğim kişi budur"⁴ diyerek müjdelemesi Müslümanların inancına uygun bir ifadedir ve bu ifade Hz. Peygambere işaret etmektedir.⁵

b. Abdülahad Davud'un bu konuda öne sürdüğü diğer bir delil, Hz. Yahya'nın kendisinden sonra gelecek olan zatın⁶ kendisinden üstün olduğunu kabul etmesi olduğunu söyler ve bu durumu anlatmak için Hz. Peygamber ile Hz. Yahya'yı karşılaştırır. Ona göre bir cihetten Hz. Yahya'nın *Herod* tarafından yakalanarak hapse atılması düşünülse ve diğer cihetten de Hz. Peygamber'in Mekke'ye zaferle girip, tüm putları temizlemesi düşünülse hangi peygamberin daha büyük olduğu anlaşılacaktır. Aynı kıyas Hz. İsa ile Hz. Peygamber arasında da yapılsa sonuç değişmeyecektir.

¹ Resullerin İşleri 11/27–28; 13/1; 15/32 vs.

² *Tevrat ve İncil*, s. 220–221.

³ Barnaba İncili 42.

⁴ Yuhanna 1/15.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 222.

⁶ Matta 3/11; Markos 1/7; Luka 3/16.

Abdülahad Davud'a göre, Hz. Yahya'nın "*O benden daha kuvvetlidir*"¹ itirafının önemini anlamaya bunlar kâfidir.²

Abdülahad Davud'un tebşîrât hakkındaki görüşleri burada son vererek onun Hıristiyanlık hakkındaki görüşlerini incelenecektir.

¹ Matta 3/11; Markos 1/7; Luka 3/16; Yuhanna 1/26.

² *Tevrat ve İncil*, s. 223–225.

BÖLÜM III: HİRİSTİYANLIK HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Abdülahad Davud, Hıristiyanlık hakkındaki düşüncelerinin birçoğunu *İncil ve Salib* adlı kitabında açıklamıştır. Bu eserinde ağırlıklı olarak durduğu konular “İncil” ve “Melekûtullah” kavramları olmuştur. Açıklama yaptığı diğer konuları ise bu kavramları anlatırken dağınık bir biçimde yer vermiştir. Tabii bununla birlikte Hz. Peygamberin Kitab-ı Mukaddeste müjdelendiğini ele aldığı ve *Islamic Review*'de ve *Sebîlürreşad*'daki yayınlanan makalelerinde de yeri geldikçe bu konulara değinmiştir. Bu eserlerinden elde edilen görüşleri bu bölümde ele alınacaktır.

Abdülahad Davud'un Hıristiyanlık hakkındaki eleştirilerini temel başlıklar altında toplamak daha uygun olacaktır. İlk olarak üzerinde durulacak konular Abdülahad Davud'un Hıristiyanların inanç anlayışlarına yönelik yaptığı eleştirilerdir.

3.1. İnanç Anlayışları Hakkındaki Eleştirisi

3.1.1. Teslis

Abdülahad Davud'un Hıristiyanlıktaki inanç kavramları üzerinde oldukça fazla durduğu konulardan birisi, Teslis inancıdır. Abdülahad Davud'a göre Teslis, Baba (Eb), Oğul (İbn) ve Kutsal ruh (Ruhulkudüs) olarak üç ilahî rükünden oluşmaktadır. Bu ilahî varlıklardan birincisi, ikincisinin babası olmasının yanında kâinatın da yaratıcısıdır. İkinci uknum olan Oğul ise, birincisinin oğludur ve âlemi gûnahtan kurtarmıştır. Üçüncü uknum olan Ruhulkudüs ise ilk iki uknumdan sürekli sâdir olmakta ve hayat verme vazifesini yerine getirmektedir. Bu üç uknum ayrı ayrı üç ilah değil, “üçten bir, birden üç” olması hasebiyle, üçü beraber tek bir ilahtır. Kilise teslisin üç ilahtan oluşmadığını söylemekle beraber, üç uknum arasında var olan bağ ve her birinin diğerlerinde olmayan sıfatlara ve fiillere sahip bulunması, üç uknumun teker teker ilah olmayacağını göstermektedir. Yani Baba validir, Oğul ve Ruhulkudüs olamaz. Dolayısıyla tek bir rükün diğer rükünlere bağlı ve onlarla kayıtlı bulunduğundan dolayı tam Allah olamaz.¹

¹ *İncil ve Salib* s. 20–21.

Genel manada Abdülhad Davud'un teslis hakkındaki düşünceleri bunlar olmakla birlikte bazı detaylar da bulunmaktadır. Abdülhad Davud, Hıristiyanların zat-sıfat ayrımında hata ettiklerini söyler. Ona göre Hıristiyanlar, Yaraticıyı “İlahî Baba”, O'nun kelamını “Oğul”, yarattıklarına ruh vermesi sebebiyle de onu “Kutsal Ruh” yaparlar. Fakat bunu yaparken, O'nun yaratmadan önce Baba, konuşmadan önce Oğul ve hayat vermeden önce de Ruhulkudüs olamayacağını unuturlar.¹ Ancak Abdülhad Davud'a göre, Allah'ın sıfatlarını *a posteriori*² tezahürleri sayesinde anlaşılrsa da O'nun ezeli ve *a priori*³ sıfatları idraklerin üstündedir. Allah'ın sıfatları, ayrı ve müstakil bir varlık gibi düşünülemez. Aksi takdirde bir olan Allah'ta bir Teslise değil, birkaç düzine Teslise inanmak zorunda kalınacaktır.⁴ Yani her bir sıfatı için bir zat bulunması icap edecektir.⁵

Abdülhad Davud'un teslisi eleştirdiği hususlardan birisi de, bu anlayışta sıralamanın “Baba- Oğul- Kutsal Ruh” şeklindeki olmasıdır. Ona göre bu sıralama “üstün olma” durumu dikkate alınarak yapılmıştır. Yani bu sıralamada yapılabilecek her hangi bir değişiklik Hıristiyanlara göre kabul edilemez.⁶

Abdülhad Davud, *İncil ve Salib* adlı eserinde Hıristiyanların teslis akidelerinde üç hatanın var olduğunu söyler. İlki, sıfattan mevzunun aranmasıdır. İkincisi ise bunların sonsuz gibi kıyas edilmeleridir. Üçüncüsü de, batıl bir akideden gelen, Allah'ta bir babalık, oğulluk ve mahreç görmeleridir.⁷

¹ *İncil ve Salib* s. 209.

² Duyu deneyinden türetilen, duyu deneyi aracılığıyla kazanılan bilgiye verilen ad. Buna göre, bir kimsenin bir şeyi *a posteriori* olarak bilmesi, o kişinin bildiği şeyi dünyanın bir parçası olarak, gerçeklikte var olan bir şey olarak duyularla tecrübe etmekle suretiyle bilmesi demektir. Ahmet Cevizci, “a posteriori bilgi”, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, İstanbul 2000, s. 67.

³ Duyu deneyine hiç başvurmadan, yalnızca akıldan ve aklın etkinliğinden türetilen bilgi, deneysel olmayan bilgidir. Buna göre, bir şeyi *a priori* olarak bilmek, onu dış dünyada tecrübe etmeden bilmektir. Ahmet Cevizci, “a priori”, *Felsefe Sözlüğü*, s. 67.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 12–13.

⁵ *İncil ve Salib* s. 209.

⁶ *Tevrat ve İncil*, s. 18–19.

⁷ *İncil ve Salib* s. 210.

Abdülahad Davud'un üzerinde durduğu diğer bir hususta, Teslisi meydana getiren üç şahsın aralarında mükemmel bir eşitliğin olmadığıdır. Şayet birinci ilah, diğer ilahlara her bakımdan eşitse, o zaman Allah'ın üç değil, sadece bir olduğunu kabul etmek gerekir. Teslisin bu üç elemanı arasında hem büyük bir münasebetin hem de büyük bir ayrılığın olduğunun kabul edilmesi, bunların birbirlerine eşit ve aynı oldukları hususunu ortadan kaldırır. Baba, Oğlun meydana gelmesine sebep iken kendisinin bir babası yoktur. Oğlun bir babası varken, kendi oğlu yoktur. Ruhulkudüs ise bu ikisinden neşet etmiş bir varlıktır. Baba, yaratıcı ve yok edici; Oğul, kurtarıcı ve şefaati edici; Ruhulkudüs ise, hayat verici olarak tarif edilmektedir. Fakat bu üçten hiçbirisi yalnız başına, “Yaratıcı, Şefaati ve Hayat Verici” değildir. ¹ Bundan dolayı, İlahlıkları Babalık makamına erişmeyen iki İlahın acz ve cehl sıfatında bulunmaları zorunludur. Çünkü Oğul ve Ruhulkudüs, Baba gibi İlah olamamaktadırlar.²

Teslisin üçüncü unsuru olan Ruhulkudüs hakkında Hıristiyanların onu bir şahıs, müstakil bir varlık olarak telakki ettiklerini söyleyen Abdülahad Davud, Ruhulkudüs'ün, Teslis'in üçüncü unsuru olmadığını ve müstakil bir şahsiyeti de bulunmadığını belirtir. Abdülahad Davud, bu durumun daha iyi anlaşılması için Yeni Ahit metinlerinden üç örnek getirerek Ruhulkudüs'ün bir şahsiyet olamayacağı durumunu izah eder.

a. İlk verdiği örnek Luka, 11/13'de geçen “*Sizler kötü yürekli olduğunuz halde çocuklarınıza güzel armağanlar vermeyi biliyorsanız, gökteki Baba'nın, kendisinden dileyenlere Kutsal Ruh'u vereceği çok daha kesin değil mi?*” cümlesidir. Ona göre bu cümleden Ruhulkudüs'ün Allah'ın bir hediyesi olduğu ve bu hediyein de bir şahıs olamayacağı anlaşılmaktadır. Zira burada Hz. İsa'nın, *Baba Allah'ın, Ruhulkudüs Allah'ı dünyadaki çocuklarına hediye olarak vereceğini söylemiş olduğunu beklemek aklen mümkün değildir.*³

b. Abdülahad Davud'un İkinci olarak verdiği örnek Pavlus'un Korintlilere I. Mektubu, 2/11–12'de geçen “*Tanrı'nın bize lütfettiklerini bilelim diye, bu dünyanın ruhunu değil, Tanrı'dan gelen Ruh'u aldık. İnsanın düşüncelerini, insanın içinde olan kendi*

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 20.

² *İncil ve Salib* s. 167.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 270–271.

ruhundan başka kim bilebilir? Bunun gibi, Tanrı'nın düşüncelerini de Tanrı'nın Ruhundan başkası bilemez” ifadeleridir. Burada Ruhulkudüs’ün, cinsiyetsiz, cansız bir varlık olarak *Allah’tan bir ruh* şeklinde tasvir edildiğini söyleyen Abdülahad Davud, burada Ruhulkudüs’ün, Allah manasında değil, Allah’ın, dilediği kimseleri onun vasıtasıyla bilgi sahibi kıldığı, irşat ettiği ve kalbine ilham doldurduğu ilahi bir vasıta manasında olduğunu belirtir. Bundan dolayı da Ruhulkudüs’ün bir şahıs olmasının beklenemeyeceğini ifade eder.¹

c. Abdülahad Davud’un bu konuda ortaya koyduğu üçüncü bir delil, yine Pavlus’un Korintlilere I. Mektubu 6/19’da geçen: “*Bedeninizin, Tanrı’dan aldığımız ve içinde olan Kutsal Ruh’un tapınağı olduğunu bilmiyor musunuz? Siz kendinize ait değilsiniz*” cümlesidir. Abdülahad Davud, burada da anlatılan Ruhulkudüs’ün, bir şahıs veya melek olmayıp, Allah’ın fazileti, kelamı, kuvveti manasında olduğunu dile getirir.²

d. Abdülahad Davud, Romalılara Mektuplar, 8/9’daki “*Ne var ki, Tanrı'nın Ruhunu içinde yaşıyorsa, siz benliğin değil, Ruh'un denetimindesiniz. Ama bir kişide Mesih'in Ruhunu yoksa o kişi Mesih'in değildir*” cümlesinde, *müminlerin kalplerinde yaşayan ruh*’un sırasıyla, *Allah’ın* ve *Mesih’in Ruhunu* olarak isimlendirildiğini belirttikten sonra buradaki ruhun manasının, Hıristiyanların teslisin üçüncü şahsı olarak inandıkları Ruhulkudüs manasında olmadığını söyler.³

Abdülahad Davud, Ruhulkudüs’ün gerçek varlığını ortaya koymak için İncil metninden aldığı ayetleri yorumlamakla yetinmemiştir ve ilk dönem Kilise Babalarından bazılarının Ruhulkudüs hakkında ortaya koydukları görüşlerle kendi tezini kuvvetlendirmiştir.

Abdülahad Davud’a göre *Hermas*⁴, Ruhulkudüs ifadesiyle Hz. İsa’daki ilahi cevheri yani Hz. İsa’nın her şeyden evvel yaratılmış olduğunu anlamaktadır. *Justin*¹ ve

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 271.

² *Tevrat ve İncil*, s. 272.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 273.

⁴ M.S. I. Yüzyılın sonlarında, ikinci yüzyılın başlarında yaşamış olan apostolik kilise babasıdır. *The Shepherd of Hermas* diye bilinen apokrif kitabın yazarıdır. Kendi dediğine göre, Roma’lı *Clement*’in çağdaşı ve serbest bırakılmış bir köledir. Kölelikten sonra çiftçilik yapmıştır. Lavinia Cohn-Sherbok, “Hermas” *Who’s Who in Christianity*, Routledge, London-New York 1998, s. 128.

*Teofilus*², Ruhulkudüs'ü bazen *Kelam*'ın³ zuhurunun özel bir şekli bazen de ilahi bir sıfat olarak anlamışlar. Onu, asla ilahi bir şahıs olarak görmemişlerdir. *Athenagoras*⁴, Ruhulkudüs'ün güneş ışınları gibi Allah'tan yayıldığını ve tekrar O'na geri döndüğünü belirtmiştir. *İrenaeus*⁵, ise Ruhulkudüs ile Oğul'un, Allah'ın iki kulu olduğunu ve meleklerin de bunlara tabi olduklarını söylemiştir. Abdülahad Davud, son olarak

¹ II. Yüzyıl kilise babalarından olan Justin (100–163), Hıristiyanlığın en önemli savunucularından biridir. Hıristiyanlığı “gerçek felsefe” olarak savunmuş, Yahudi olanları ve olmayanları bu bağlamda birleştirmeyi düşünmüştür. Filistin'in Nablus şehrinde doğmasına rağmen Justin, ne Yahudi ne de Sâmirî olmadığını söyler. Onun büyük babasının ismi Yunanca bir kelime olan Bacchius, babasının ismi ise Latince bir isim olan Priscus'tur. Ayrıca Justin'in kendi ifadelerinden sünnetsiz olduğu anlaşılmaktadır. E. Glenn Hinson, “Justin Martyr”, *Encyclopedia of Religion* (Ed. Lindsay Jones), Thomson Gale, Detroit 2005, VII, 5043. Justin'in doktrini -gelişmemiş olmasına rağmen- kilisenin birleştirilmesi ve kiliseye evrensellik kazandırılması üzerineydi. Ona göre kilise, gerçek İsrail'di ve bunlar kendilerini rakip mezheplerin zulümlerine karşı korunmalı ayrıca Roma bir birlik (ordu) oluşturmalı ve heresilere karşı baskın yapmalıydı. H. Chadwick, “Justin Martry”, *New Catholic Encyclopedia* Catholic University of America, USA 1967, VIII, 94.

²“Antakyalı Teofilus” (*Theophilus of Antioch*) olarak bilinir. İkinci yüzyıl kilise babalarındandır. Fırat nehri yakınlarında doğmuştur. M. S. 180 yılını takip eden dönemde üç ciltlik *Autolyco*' a bir eser yazmıştır. Bu eser günümüze kadar gelmiştir. Ermogenes ve Marcion' a karşı eserleri kaybolmuş bulunmaktadır. Frederick W. Norris, “Theophilus of Antioch”, *Encyclopedia of Early Christianity* (ed. Everett Ferguson), Garland Publishing, New York-London 1990, s. 895.

³ Kelam, kelimesi Grekçe bir kelime olan *Logos* olarak ifade edilir. Logos ise *lego*'dan gelmektedir ve “söz, açıklama, konuşma, prensip veya ilke” gibi manaları vardır. Grek felsefesinde farklı manalara gelen Logos, Yahudi filozof Philo tarafından Allah ve dünya arasında, Tanrının belirgin bir görüntüsü (imgesi) olarak tasvir edilmiştir. Norman L. Geisler, “Logos”, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics (BECA)*, Baker Books, Michigan 2002, s. 430.

⁴ II. yüzyıl kilise babasıdır. Yazmış olduğu iki çalışma dışında neredeyse hakkında hiçbir şey bilinmemektedir. Hendrick F. Stander, “Athenagoras”, *Encyclopedia of Early Christianity*, s. 112. Anlaşılır sitede, kuvvetli zekâsıyla teslisin felsefi olarak ilk savunandır. *NDC*, “Athenagoras”, s. 56.

⁵ II. Yüzyıl kilise babalarındadır. *Ermış İrenaeus* olarak anılır. 120–140 yılları arasında İzmir'de doğduğu, 200–203 dolaylarında Lyon'da öldüğü söylenir. İzmir'de İsa'nın son arkadaşlarını tanıdığı söylenen *Polycarp* ile görüşmesi sonucunda Hıristiyan olduğu söylenir. İsmet Zeki Eyuboğlu, *Ortaçağ Düşüncesi –Kilise Babaları- Tanrıbilimin Doğuşu*, Pencere Yayınları, İstanbul, 2002, s. 67.

Origen'in¹ Ruhulkudüs hakkındaki yorumunu verir. *Origen*, Ruhulkudüs'e şahsiyet atfetmemekle beraber, onu Oğul'un eseri olarak görmüştür.²

3.1.2. Çarmıh

Çarmıh da teslis gibi Abdülahad Davud'un üzerinde durduğu önemli konulardan birisidir. Nitekim eserlerinden birisinin adını "İncil ve Salıb (çarmıh)" koyması da onun çarmıh anlayışına verdiği ehemmiyeti göstermesi bakımından önemlidir.

Abdülahad Davud'a göre İslamiyet ile Hıristiyanlık arasında ihtilaf edilen konuların arasında çarmıh mevzusu önemli bir yer tutar. Ona göre bu konu sadece tarihî bir vakıa olarak kabul edilseydi ve öyle ele alınıyor olsaydı bu şekilde dinî bir ehemmiyet taşımayacaktı. Fakat Hıristiyanlar Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesini ve orada vefat etmesini³ bu şekilde değerlendirmemektedirler. Abdülahad Davud, Hıristiyanların çarmıh anlayışları hakkında şunları söyler. Onlara göre salıb:

*Teslisi temsil ettiğinden dolayı bu dinin üssü'l-esasını teşkil eder; yani Hıristiyanlık salıb ile vardır. Salıb kâinattaki feci vakaların en büyüğüdür. Kilisenin gerçek temeli salıbdır. Salıb, kilisenin de temelidir. Salıb, mahşer günününün alameti olup ona iman edenler asla helak olmayıp aksine ebedi hayata sahip olacaklardır.*⁴

Abdülahad Davud, çarmıh hadisesine karşı Hıristiyanların bu şekilde bir inanca sahip olmalarının temelinde nelerin olabileceğini sorgulamıştır. Ona göre Hıristiyanlar, Hz. Âdem ve Havva'dan miras alınan bir aslî günah ile tüm insanoğlunun lekelenmiş ve bu leke ile tüm insanlığın cehennemi hak ettiğini düşünmektedirler. Allah da insanlığı bu cezadan kurtarmak için dünyaya oğlunu göndermiş ve insanoğlunun bu günahına

¹ 185'te İskenderiye'de doğdu. 253'te Try'de öldü. Çoktanrılı bir aileden gelmesine rağmen Hıristiyanlığı benimsemiştir. İsmet Zeki Eyuboğlu, *Ortaçağ Düşüncesi –Kilise Babaları- Tanrıbilimin Doğuşu*, 78. İskenderiyeli Clement'in öğrencisidir. Yirmi sekiz yaşındayken binlerce insanın kendisinin vaazlarını dinlemeye geldiği soru-cevap usûlüne uygun bir okula nezaretlik etmiştir. Lavinia Cohn-Sherbok, "Origen" *Who's Who in Christianity*, s. 227.

² *Tevrat ve İncil*, s. 277–278.

³ Hz. İsa'nın çarmıhta vefat etmesi Hıristiyan inancına göredir. Zira İslam'a göre Hz. İsa, çarmıhta vefat etmemiştir. Nisa 4/157.

⁴ *İncil ve Salıb* s. 18.

kefarete olarak oğlunun çarmıhta kurban edilmesine müsaade etmiştir.¹ Böylelikle geçmiş bütün peygamberlerden ve diğer salih kullardan gizli tutulan sır, Mesihin çarmıha gerilmesiyle kilise tarafından bilinir hale gelmiştir. Yani Hıristiyanlara göre çarmıh, ilahi sırların anlaşılması için bir vasıtasıdır.²

Abdülahad Davud çarmıh konusunun çok önemli olduğunu çünkü eğer böyle bir hadise olmamış ise kilisenin akidesinin temelinden sarsılacağı kanaatindeydi. Ona göre, şayet Mesih çarmıh üzerinde ölmemişse, ne kurban ne kurtuluş ve ne de teslis ortada kalmayacaktır. Nitekim Abdülahad Davud, Hz. İsa'nın çarmıha gerilerek idam edilmesinin ve sonrasında da dirilmesinin bir hayal ürünü olduğu belirtmektedir.³ Bu görüşünü desteklemek için “*Oysa onlar İsa'yı öldüremediler, asamadılar da*”⁴ ayetini delil olarak getirir. Ona göre, çarmıhta Hz. İsa, yerine “Yahuda İskaryot”⁵ idam edilmiştir. Hz. İsa ise bir iki gün kaybolmasından sonra tekrar yeryüzüne çıkmış ve gökyüzüne çekilene kadar havarileri ile kalmıştır.⁶

3.1.3. Yeni Ahit Koleksiyonu ve Oluşumu

Abdülahad Davud, tebşîrât ile ilgili delillerini açıklarken kullandığı metodunu İncil kelimesi için de kullanmaktadır. Yani İncil kelimesini etimolojik olarak incelemekte ve bu kelimenin semitik lisanlarda nasıl ifade edildiğini söyleyerek bazı yorumlar yapmaktadır. Bu başlık altında ilk önce Abdülahad Davud'un İncil ve Yeni Ahit Koleksiyonu hakkındaki bazı görüşleri verilecek, akabinde bu koleksiyonun ilk kez resmîyet kazandığı İznik Konsülü hakkındaki görüşlerine değinilecek ve Muallim Ohannis Kirkoryan'ın Abdülahad Davud'un İncil anlayışına yaptığı eleştirisine yer verilecektir.

Abdülahad Davud, “İncil” kelimesinin Yunanca *Euanghelion* kelimesinin Arapçalaşmasından meydana geldiğini belirtir. Yani İncilin Arapçaya girmiş yabancı

¹ Bk. Yuhanna 3/16; Petrus'un Mektubu I 1/19.

² *İncil ve Salib* s. 19–20.

³ *İncil ve Salib* s. 23.

⁴ Nisa 4/157.

⁵ Hz. İsa'yı ele veren kişi.

⁶ Abdülahad Davud, “Hıristiyanlık Filistin'de Bir Yahudi Devletinin Kurulmasına Müsait Midir?” *Sebilürreşad*, sayı 400–401, Mart 1335/1919, XVI, 103.

bir kelime olduğu kanaatindedir. *Eu* lafzının “iyi ve hakiki” manasında kullanılan bir ön ek olduğunu belirten Abdülahad Davud, *Euanghelion* kelimesinin ise; “müjde, beşaret, tebşîr” gibi manalara geldiğini ve bu kelimenin asıl anlamının ise “hakiki saadetin müjdecisi” demek olduğunu söyler.¹

Hz. İsa’nın Arâmice belki Süryanice konuştuğunu söyleyen² Abdülahad Davud, Süryânicede İncil yerine *Swarta* kelimesinin kullanıldığını belirtir. Ona göre, bu isim *swar* fiilinden gelir ki Arapça *sabr*’ın karşılığıdır. Buna göre Hz. İsa’nın dünyaya getirdiği din “ümit ve sabır”dan ibarettir.³

Abdülahad Davud’a göre kilise ve havariler İncil lafzında bir Mushaf manası bulunduğunu asla düşünmemişlerdir. Onlara göre İncil lafzı *bir fikr-i mavevî ve tarikat-ı muvakkate* idi.⁴ Abdülahad Davud *tarikat-ı muvakkate* demesinin sebebini, âtide gelecek olan bir Melekûtullahın, bir ümidin ve bir saadetin İncil tarafından vaat olunması olarak açıklar.⁵ Ona göre İncillerin yazılmasına gerek yoktu Melekût yaklaşmaktaydı.⁶

Ona göre, İncil metinlerinin hepsi kaybolmuş, mahvolmuşlardır.⁷ Elimizde olan İnciller ise içerdikleri bilgiler itibariyle Yahudi olmayan birileri tarafından yazılmışlardır. Çünkü bu İnciller, Yahudi Vahiylere karşı bir denge ve bilhassa *Sibyllian*⁸ kitaplarına karşı bir tepki havası taşımaktadırlar. Böyle İncilleri meydana getirmek ise ancak Yunanlı Hıristiyanların marifeti olabilir.⁹ Nitekim İncillerde geçen “*God, Devil, Paraclete, Heaven, Hell*” gibi ifadelerde kutsal kitaba ait olan ifadeler

¹ *İncil ve Salib* s. 37.

² Abdülahad Davud, “Kiliselerin İttihadı Mümkün Müdür”, 89.

³ *İncil ve Salib* s. 37.

⁴ *İncil ve Salib* s. 41, 185.

⁵ *İncil ve Salib* s. 41.

⁶ *İncil ve Salib* s. 107.

⁷ *İncil ve Salib* s. 59.

⁸ Üçüncü yüzyılda *Suriyeli Noetus* tarafından başlatıldığı öne sürülür. Tanrının birliği ve İsa’nın kutsallığına dair çelişkileri çözmeye çalışmıştır. Bu doktrine göre, tesliste üç şahıs yoktur, “Oğul ve Kutsal Ruh” tek olan Allah’ın dünyevî tezahürleridir. Haçta acı çeken ise Babadır. *NDC*, “Sabellianism”, s. 604.

⁹ *Tevrat ve İncil* s. 319–320.

değil, pagan mitolojilerinden alınmış tanımlamalardır. Çünkü bu kelimeler Hz. İsa'nın ve onu dinleyen Yahudi halkının kullandığı kelimeler değildir.¹

İncillerin Oluşturulma Tarzları ve Risaleler

Abdülahad Davud, Yeni Ahit külliyatını oluşturan yirmi yedi kitabın M.S. 325 yılında yapılan İznik Konsülünün tasdiğiyle resmîyet kazandığını belirtir. Ona göre, bu tarihten önce Yeni Ahit külliyatındaki eserlerin hiç birisi genel bir kabul görmüş değildir. İznik konsülüne binden fazla delege katılmış, yüzden fazla da İncil ve Risale getirilmiştir. Kırk-elli çeşit birbiriyle zıt görüşler içeren İncil'lerden dördünün; aynı şekilde sayısız Risalelerden de yirmi bir tanesi seçilerek tasdik edildiğini bildiren Abdülahad Davud, bu seçimde sadece 318 kişinin imzası bulunduğunu aktarır. Ona göre -buradan da anlaşılacağı üzere- kilise 325 sene kutsal kitapsız kalmış ve toplantıya katılanların yarısından az bir kısmının imzasının olduğu bir külliyatı resmi kitap haline getirmiştir.²

Abdülahad Davud, bu eserlerin dikkatli incelendiği takdirde yirmi üç mektubun yazarlarının dört İncilden habersiz olduklarının gözleneceği kanaatindedir. Ona göre, İncillerin naklettiği olayların hemen hepsi mektupların meçhulüdür. Demek oluyor ki risaleler yazıldığı zamanlarda İnciller henüz yazılmamıştır. Çünkü bu eserlerde İncillerin muhteviyatına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Her ne kadar, Snotik İncillerin³ bahsettiği, Hz. İsa'nın, hayatının son gecesinde kendi etini ve kanını ekmek ve şaraba benzetererek on iki havarisine dağıtması olayından Pavlus mektuplarında bahsetse de, onun mektuplarında "*falan İncilde yazılı olduğu gibi*" diye bir ibareye rastlanılmamaktadır. Zira mektupların yazıldıkları dönemde İnciller olsaydı

¹Abdülahad Davud, "Why the Devil is Called "Iblis" in the Qur'an" *Islamic Review*, İngiltere 1926, s. 391.

² *İncil ve Salib* s. 26; *Tevrat ve İncil*, s. 82-84, 186.

³ İlk üç İncil (Matta, Markos, Luka) bu isimle adlandırılır. İlk üç İncil ile dördüncü İncil olan Yuhanna İncilindeki farklılıklarını göstermek için kullanılır. İlk üç İncil arasındaki uyumlar daha fazladır. Yaklaşık olarak Markos İncilinin % 91'i, Matta İncilinin % 50'si ve Luka İncilinin % 41'i kendi aralarında paralellik göstermektedir. Dördüncü İncil Yuhanna ile İlk üç arasında; hadiselerin sıralanışı, anlatım tarzı, İsa'nın öğretide kullandığı metot gibi pek çok farklılıklar bulunmaktadır. D.T. Rowlingson, "Synoptic Problem", *The Interpreter's Dictionary of the Bible* (Ed. George Arthur Buttrick), Abingdon Press, New York 1962, s. 491-495.

Pavlus ve Petrus bu İncillerden bahsedeceklerdi. Abdülahad Davud, bu durumun daha rahat anlaşılması için *Ebâbil*¹ ve *Şakku'l-kamer*² hadiselerinden bahseden bir Müslüman ilim adamının muhakkak Kur'an'da bu konuların işlendiği yere bakacağını delil olarak getirir.³

Abdülahad Davud, bu risalelerin, Hz. Mesihin doğumundan, çocukluğundan, neler yaptığından, mucizelerinden, vaaz ve tebligatlarından vs. kesinlikle bahsetmediklerini hatta bu risalelerde Hz. Meryem'in adı bile geçmediğini söyler. Ona göre bu risaleler adeta hayalî bir Mesihin insanlığı aslî günahtan kurtarmak için çarımha gerilerek öldürüldüğünü ve onun yaptığı bu fedakârlık karşısında ona sevgi ve saygı besleyip itaat edilmesinin lüzumundan bahseden yazılardan ibaret olup dört İncili okumamış birisi “pekâlâ, kimmiş bu İsa Mesih diye bağıracaktır.” Bu risalelerdeki tek konu “*Mesih öldü ve dirildi*”, bu kadardır.⁴

İzник Konsülü ve Hataları

Abdülahad Davud, İzник konsülünün toplanmasını İskenderiye Hıristiyanlarından *Atanasios*⁵ adındaki bir rahibe dayandırır. Ona göre, bu rahip henüz şemmas⁶ iken İzник Konsülünü toplamayı başarmıştır. Bu Konsülde muvahhitlerin reisi *Arius*'la⁷

¹ Fîl 105/1–5.

² Kamer 54/1.

³ *İncil ve Salib* s. 27–28.

⁴ *İncil ve Salib* s. 28–29.

⁵ Athanasius, İskenderiyeli bir piskopostur. 296–373 yılları arasında yaşamıştır. İzник Konsülüne İskenderiye Piskoposunun yardımcısı olarak katılmıştır. Ortodoksinin savunucusu olmuş, bundan dolayı da Airus'un husûmetine maruz kalmıştır. *NDC*, “Athanasius”, s. 55. Athanasius'un karakteri piskopos olarak üç periyoda ayrılır. İlk devre (328–345), *Airusçulara* itiraz ettiği dönemdir. İkinci devre (346–356), kendi doktrinini Mısır'da kuvvetlendirdiği ve Airus'un tesirini azalttığı dönemdir. Üçüncü devre ise (357–373), Kutsal Ruhun ilahlığını reddedenlere karşı olduğu ve doğunun eski muhafazakârlar ile Nicene Ortodoksunun uzlaştırdığı dönemdir. W. Emery Barnes, “Athanasius”, *Encyclopedia of Religion and Ethics (ERE)* (Ed. James Hasting), T & T. Clark Ltd., Edinburg 1981, II, 169.

⁶ “Tepesi tıraşlı papaz, kilise kandilcisi” demektir. *Meydan Larousse*, “Şemmas”, XI, 757.

⁷ Arius, miladi 260–280 yılları arasında bir tarihte Libya'da doğdu. Eğitiminden sonra İskenderiye'de kiliselerin başına tayin edildi. Yaklaşık 319 yılına gelindiğinde İsa'nın bir insan olduğu öğretisini temsil edenlerin başını çeken kişi oldu. Bunun üzerine İskenderiye'deki kilise meclisi tarafından kınandı ve aforoz edildi. *CODCC*, “Airus” s. 38. Arius, 325 yılında yapılan İzник Konsülünde Hz. İsa'nın Baba ile

birlikte meclisin büyük çoğunluğunun bazı İncil ayetlerine dayanarak Mesihin mahlûk olduğunu ispat etmeye çalıştığını söyleyen Abdülahad Davud, diğer taraftan *Atanasios* ve diğer teslisçilerin, İncil cümlelerine ve onun bir kısım tefsirlerine dayanarak Mesihin Allah'ın zatı ile yek cevher olduğunu ispat etmeye çalıştıklarını belirtir. Ona göre bu mesele çoğunluğun lehine sonuçlanması gerekirken tam tersi olmuş ve teslisçilerin dedikleri kabul edilmiştir. Abdülahad Davud, bu kabulde Konstantin'in rolünün olduğunu savunur. Konstantin'in emri üzerine yedi yüzden fazla ruhani lider meclisten çıkarılmış, birçokları uzaklara sürülmüş, bazı önde gelenleri ise öldürülmüştür. Mecliste kalan 318 üye ise üçe ayrılmıştır. Bunlardan iki fırkanın *Atanasios*'un savunduğu “yek cevher” akidesine karşı çıktıklarını ancak imparatorun korkutmalarıyla bu akideyi imzalamak zorunda kaldıklarını söyleyen Abdülahad Davud, bu kabulden sonra İznik Konsülüne uygun olmayan kitaplarının hepsinin imha edildiğini, geriye kalanların ise “Yeni Ahit Kitapları” olarak belirlendiğini belirtir.¹

Abdülahad Davud, bu meclisin en garip tarafının henüz vaftiz olmamış Mecusî bir imparator olan *Konstantin*'in dinî meseleleri çözümlmek için tam yetki sahibi olan yüce bir mecliste, Ruhulkudüs'e ait olduğu iddia edilen önemli bir makamı işgal etmesi olduğunu söyler. Bu tezine delil olarak Kilisenin “sultân-ı müerrihîn” olarak zikrettiği Kayseriye Piskoposu Tarihçi *Eusebius*'un², çok yakın dostu olduğu imparator hakkında hakikate aykırı bir şey yazmayacak olmasını delil getiren Abdülahad Davud, *Eusebius*'un dediğine göre de *Konstantin*, ölmeden önce kendisi tarafından vaftiz edildiğini belirtir. Yani İznik Konsülü yapıldığında *Konstantin* henüz Hıristiyan değildir. Abdülahad Davud, Hıristiyanların dile getirdiği *Konstantin*'in

aynı sonsuzluğa sahip olmadığı dolayısıyla Baba ile İsa'nın eşit olamayacağını, İsa'nın Allah tarafından yaratılmış bir insan olduğu görüşlerini savunmuştur. Bu görüşlerinden dolayı Arius, İznik Konsülünde de kınanmış ve sürgüne gönderilmiştir. 334 yılında sürgünden çağrılan Arius 336 yılında İstanbul'da ölmüştür. *Who is Who in Christianity*, “Airus”, s.12.

¹ *İncil ve Salib* s. 32–33.

² *Eusebius* (ö: yaklaşık 260–340), Kayserili papaz ve kilise babası. Kilise tarihi dördüncü yüzyıl apostolik dönem bilgi kaynaklarının en önemlisidir. Eserlerinde Batı kiliseleri hakkında az bilgi bulanmakla beraber Doğu Kiliseleri hakkında oldukça bilgi bulunabilir. *Diocletian*'ın zulmünü göstermek üzere “Filistin Şehitleri” kitabını ayrıca Konstantin'in bir biyografisini yazmıştır. Norman L. Geisler, “Eusebius”, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, Baker Books, Michigan 2002, s. 218.

Roma'da *Damasus*¹ tarafından vaftiz edildiğinin söylenmelerinin ise, “*Konstantin’in hiçbir zaman vaftiz edilmemiştir*” diyenlerin mevcudiyetiyle tekzip olunacağını belirtir.² Bu durumda Abdülahad Davud’a göre İznik Konsülünün kurucusu Ruhulkudüs değil, Hıristiyan olmayan bir hükümdardır.

Ohannis Kirkoryan’ın Abdülahad Davud’un İncil Anlayışına Eleştirisi

Daha önce Muallim Ohannis Kirkoryan’ın Abdülahad Davud’un *İncil ve Salib* adlı eserine bir reddiye yazdığını söylenmişti. Kirkoryan, bu eserinde Abdülahad Davud’u eleştirdiği yönlerden birisi, onun İncil hakkındaki görüşleridir. Kirkoryan, Abdülahad Davud’un İncil hakkında yaptığı “İncil Allah’ın bir kitabıdır, Hz. İsa ise onu sözlü olarak ilan etmiştir” demesini³ kabul edebileceklerini söyler. Fakat Abdülahad Davud’un hem mevcut İncillerin tahrif edilmiştir dediğini⁴ hem de Hz. İsa’nın gerçek İncilinin neden ibaret olduğunu da mevcut İncillerden ortaya çıkararak tezada düştüğünü söyler. Kirkoryan, İncillerde tenkidi mümkün unsurlar bulunsa bile, bu durumların İncilin tahrifini asla göstermeyeceğini belirtir. Ona göre, asıl cevher mevcut ve mahfuzdur. Asıl cevher ise, “Melekûtullahın meliki olan Allah’ın insanları seven ve onlara tenezzül eden Peder olması” ve “Melekûtun şeriatından maksadın, Allah’a ve insanlara karşı muhabbet olması” hakikatleridir ki bunlarda İncillerde tahrifsiz bir surette bulunmaktadır.⁵

3.1.4. Şefaaf

Hıristiyanların şefaaf anlayışları hakkında bazı yorumlarda bulunan Abdülahad Davud, kiliselerin şefaaf anlayışlarının onların dalaletlerine sebep olan inançların başında gelenlerden birisi olduğu kanaatindedir. Zira ona göre bu mesele hem ulûhiyete hem

¹ *Damasus* (304–284), bir Hıristiyan azizidir. 1 Ekim 366–11 Aralık 384 tarihleri arasında Papalık yapmıştır. Papalık yaptığı sürede Roma’nın papalık olarak üstünlüğünü kabul ettirmiştir. Latinceyi ayin dili haline getirmiş, şehitlerin mezarlarının ortaya çıkarılmasına ehemmiyet vermiştir. *Ana Britannica*, “Damasus I”, VI, 578.

² *İncil ve Salib* s. 34.

³ *İncil ve Salib* s. 223.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 92; 176; 279; 293.

⁵ Muallim Ohannis Kirkoryan, *İzâh-ı Hakikat İncil ve Salib Nâm Esere Cevab*, Kekişyan Matbası, İstanbul 1914, s. 19.

de din müesseselerine temas etmektedir.¹ Abdülahad Davud, Hıristiyanların şefaata anlayışlarını birkaç maddede topladıktan sonra bunlara dair olan yorumlarını kendisi de maddeler halinde belirtmiştir.

Abdülahad Davud'un Hıristiyanların şefaata inançları hakkında ki görüşleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Allah, ortada bir şefaataçı olmadan kimseyi cehennemden kurtarmaz.²
2. İnsanoğlunun bir şefaataçıya ihtiyaç duyduğu muhakkaktır.³
3. Mutlak şefaataçı tam Allah ve tam insan olmalı. Bu zat ise Hz. İsa'dan başkası olamaz. Yalnız tam Allah olmak şefaata vazifesini yerine getirmez çünkü tam Allah olan şefaataçıya yaklaşmak imkânsızdır.⁴ Tam insan olan şefaataçıya sadece insanlar yaklaşabilir, fakat insan olmaları sebebiyle de onlar Allah'a yaklaşamazlar. Bundan dolayı hem insan hem Tanrı bir varlık, yani "İsa" olmalıdır.⁵
4. Yarısı Allah'tan yarısı da topraktan meydana gelen Hz. İsa'nın vazifesi Pavlus'un tariflerinde geçtiği gibi olmalıdır.⁶
5. Kilise, inananlarına diğer şefaatte bulunabilenlere de başvurmalarını emretmektedir. Bunlar, başta Hz. Meryem olmak üzere, kutsal kitaplarda adı geçen Mikail, Cebrail ve diğer meleklerle beraber havariler, mu'terifin⁷, azizler, şehitlerdir.⁸

¹ Abdülahad Davud, "Mühim Bir Eser-i Din-i Hakkında", *Sebilürreşad*, XVI, 157.

² *İncil ve Salib* s. 136.

³ *İncil ve Salib* s. 136.

⁴ Abdülahad Davud, "Mühim Bir Eser-i Din-i Hakkında", *Sebilürreşad*, XVII, 157.

⁵ *İncil ve Salib* s. 137-138.

⁶ Bu tariflerden bir kısmı: "Ama İsa sonsuza dek yaşadığı için kâhinliği süreklidir. Bu nedenle O'nun aracılığıyla Tanrı'ya yaklaşanları tamamen kurtaracak güçtedir. Çünkü onlara aracılık etmek için hep yaşamaktadır." İbranilere Mektup, 7/24-25 ; "Kim suçlu çıkaracak? Ölmüş, üstelik dirilmiş olan Mesih İsa, Tanrı'nın sağındadır ve bizim için aracılık etmektedir." Romalılara Mektup, 8/34; "Çünkü tek bir Tanrı ve Tanrı ile insanlar arasında tek bir Aracı vardır." Torintoslulara Mektup I, 2/5.

⁷ Kendilerine yapılan itirafları (günah çıkartmaları) işiten Papaz. *NDC*, "Confessor", s. 180.

⁸ *İncil ve Salib* s. 138.

6. Kiliseye göre, sakramentleri icraya memur olan ruhbanlar dahi şefaatchidirlir. Rahipsiz kurtuluş yoktur. Bir insan, Papaz tarafından vaftiz edilmedikçe, Hz. İsa'nın etinden ağzına bir lokma koyulmadıkça, ölürken zeytinyağıyla mesaj edilmedikçe faziletleri semeresiz kalacaktır.¹

Abdülahad Davud'un "Hıristiyanların şefaata kavramına" dair olan görüşleri yukarıda verildiği gibidir. Abdülahad Davud, Hıristiyanların bu anlayışlardan bazı sonuçlara ulaşmıştır. Bu sonuçlar yukarıda verilen anlayışlara birer eleştiri mahiyetini taşımaktadır.

1. Allah'ın, adaleti gereği kendi katında mutlak bir şefaatchiyi kabul etmeyeceğini söyleyen Abdülahad Davud, şayet mutlak şefaatchi Allah'ın kendisinin olacağı kabul edilirse, Allah'ın bunu kendi isteği üzerine yapacağını belirtir. Ona göre eğer, mutlak şefaatchi bir mahlûk olacak ise, Allah'ın, bir mahlûku hatırına tüm nefret ettiği insanları affetmesi de kendi adaletine ters düşecektir.²

2. Abdülahad Davud'un ikinci olarak çıkardığı sonuç mutlak şefaatchi nazariyesinin, Allah'a cehalet, zulüm ve kötü niyet isnat etmek olacağı belirtir.³ Bundan dolayı da böyle bir şeyin olamayacağını vurgular.

3. Abdülahad Davud'un üzerinde durduğu bir husus da şefaata hakkının sadece peygamberlere ait olduğudur. Onlar da kendi ümmetlerine kayıtlı şefaatte bulunabilirler. Fakat Allah (hiçbir şeyi kabule mecbur olmadığı gibi) peygamberlerinin şefaatlerini kabule mecbur değildir. Abdülahad Davud'a göre, Peygamberler, ümmetlerinin kusurlarının affını Allah'tan ancak istirham edebilirler.⁴

4. İki nevi şefaatin olduğunu söyleyen Abdülahad Davud, birisinin sevgiden dolayı ihtiyari olduğunu, diğerinin ise vazife dolayısıyla yerine getirilen aracılıktan ibaret

¹ *İncil ve Salib* s. 138–139.

² *İncil ve Salib* s. 139.

³ *İncil ve Salib* s. 140.

⁴ *İncil ve Salib* s. 140.

olduğunu belirtir. Bundan dolayı da hidayetin Allah'ın iradesinde olduğunu vurgular ve onun iradesi dışında bir şefaatin kabul olmayacağını belirtir.¹

Hıristiyanların şefaet anlayışlarını eleştirerek şefaet hakkındaki kendi görüşlerini de veren Abdülahad Davud'un üzerinde durduğu bir hususta Hıristiyanlıkta bulunan günah anlayışıdır.

3.1.5. Günah, Şeriat ve Aslî Günah

Abdülahad Davud'un günah hakkındaki görüşleri iki ana kavram üzerinden ele alınacaktır. Bunlar, "Hıristiyanlıktaki günah anlayışı", ve "aslî günah" kavramlarıdır.

Hıristiyanlıktaki Günah Anlayışı

Abdülahad Davud, Hıristiyanlıkta günah kavramını Pavlus'un anlayışı çerçevesinde ele alır. O, Pavlus'un mektuplarında geçen ifadelerinden yola çıkarak Pavlus'un günah kavramı anlayışını "*şeriat durdukça günah işlenir. Fakat Hz. İsa, şeriatı kaldırdı. Dolayısıyla artık günah işlenmez*" şeklinde bir önerme yaparak özetler. Abdülahad Davud, bu önermeyi açıklamak suretiyle bu konuya izah getirir. İlk olarak "*şeriat durdukça günah işlenir*" şeklinde olan büyük önermeyi açıklar.²

Pavlus'un şeriat hakkında, emir (yani şeriat) durdukça vazifenin de yerinde duracağını belirttiğini aktaran Abdülahad Davud; Pavlus'un, emrin kaldırıldığı zaman vazifenin de kalkacağına inandığını ifade eder. Bu yüzden Pavlus'a göre sorumluluk ve günah, şeriata bağlıdır; şeriat olmazsa, iyi ve kötü birbirinden ayıramayacağı için, neyin iyi neyin kötü, olduğu bilinemeyecektir.³ Pavlus'un bu görüşlere sahip olduğunu savunan Abdülahad Davud, Pavlus'un muhakemesine göre şeriatın katil olduğunu söyler. Çünkü şeriat gelmeden önce diri olan Pavlus, şeriat gelmesiyle ölmüştür.⁴ Abdülahad Davud'a göre Hıristiyanlığın dalaletinin kaynaklarından birisi bu düşüncedir. Zira Hz. İsa'nın İncilleri asla böyle bir fikir ortaya atmamıştır.⁵

¹ *İncil ve Salib* s. 140.

² *İncil ve Salib* s. 172.

³ Pavlus'un bu görüşleri için bk. Romalılara Mektup 7/1–12.

⁴ Romalılara Mektup 7/9–10.

⁵ *İncil ve Salib* s. 172–173.

Pavlus'un bu fikirlerini eleştiren Abdülhad Davud, insanın akıllı, konuşan, sosyal bir varlık olduğundan dolayı, şeriata tabi olması gerektiği kanaatindedir. Ona göre insan, vicdanının fark edebildiği kadar kötüyü iyiden ayırabilir. Zira küçük bir çocuk bile çalmış olduğu şekerden dolayı annesinden korkar. Yani suç işlediğinin farkına vicdanı sayesinde akli erer. Dolayısıyla şeriati günahın dirilticisi olarak gören Pavlus hata etmiştir, yanılmıştır. Şeriat günahın doğurucusu değil, ancak onun belirli olan ölçüsü olabilir. Günahın faili ise insanın kendisidir.¹

Abdülhad Davud, Pavlus'un dediğinin zıddına, şeriatın her şeyi tekmil ettiği kanaatindedir. Şeriatın dediğini tutan adam, hakiki insan olabilir. Abdülhad Davud'a göre, İsrail oğullarının bütün salihleri ve peygamberleri şeriat ile amel ettiklerinden dolayı kurtulmuşlardır. Bu konuda kendisinin zan altında kalacağından korkan Pavlus, peygamberlerin ve Salih kimselerin iman ile kurtulduklarını söyler.² Abdülhad Davud ise yalnız imanın da yetmeyeceğini çünkü şeytanın da Allah'a inandığını, fakat ibadeti olmadığından dolayı imanının varlığının ispat edilemeyeceğini belirtir.³

Abdülhad Davud, Pavlus'un günah ve şeriat hakkındaki düşüncelerini özetlediği "*şeriat durdukça günah işlenir. Fakat Hz. İsa, şeriati kaldırdı. Dolayısıyla artık günah işlenmez*" önermesindeki birinci önerme yukarıda açıklandı. Abdülhad Davud'a göre, bu önermenin ikinci kısmı olan "*Hz. İsa'nın şeriati kaldırması*" kaziyesinde Pavlus'un görüşleri ağırlık kazanmaktadır. Zira Abdülhad Davud'a göre, Pavlus'un şeriat hakkında "faydasız", "öldürücü", "günah sever" gibi sözler söylemesinin sebebi "kuzu"yu ortaya çıkarabilmektir. Abdülhad Davud, Pavlus'un mektuplarından bulunduğu bazı cümlelerin⁴ Pavlus'un bu ikinci önermesini desteklediğini söyler ve Pavlus'un tek gayesinin, Hz. İsa'nın kanının kefaret olmak üzere insanlığın şeriatın lanet ve esaretinden kurtulduğunu anlatmak olduğunu ifade eder. Pavlus'un

¹ *İncil ve Salib* s. 173–174.

² Romalılara Mektup 3/21–22.

³ *İncil ve Salib* s. 174–175.

⁴ "*Şimdiyse biz, daha önce tutsağı olduğumuz Yasa karşısında ölürek o Yasa'dan özgür kıldık.*" Romalılara Mektup 7/6; "*Mesih uğrumuza lanetlenerek bizi Yasa'nın lanetinden kurtardı.*" Galatyalılara Mektup 3/13; "*Çünkü ben, Tanrı için yaşamak üzere Yasa'nın aracılığıyla Yasa karşısında öldüm.*" Galatyalılara Mektup 2/19

muhakemesine göre, Hz. İsa, şeriatı kaldırarak kendisinin insanlara olan inayetini ortaya koymuştur.¹

Abdülahad Davud'un, Pavlus'un günah hakkındaki öğretilerini özetlediği önermenin iki kaziyesi açıklandıktan sonra geriye sonuç cümlesi kalmaktadır. Abdülahad Davud'a göre Pavlus, “*dolayısıyla artık günah işlenmez*” derken, Hıristiyanlara ne yaparlarsa yapsınlar günah sayılmayacağını öğretmektedir.²

Muallim Ohannis Kirkoryan'ın Abdülahad Davud'un Şeriat Anlayışına Eleştirisi

Muallim Ohannis Kirkoryan'ın Abdülahad Davud'un görüşlerini eleştirdiği yerlerden birisi de onun şeriat anlayışıdır. Kirkoryan'a göre de Hz. İsa yazılı bir şeriat bırakmamış,³ insanlara bazı esaslar vermiş, gerisini onların aklıları ile keşfetmelerini istemiştir. Allah'ın insanlardan istediği, kendisini sevmeleridir. Bu durumda da Melekûtullahın şeriatı muhabbet olmaktadır.⁴

Kirkoryan, Abdülahad Davud'un eleştirdiği bir mevzu olan⁵; Pavlus'un, mektuplarında şeriatın kaldırıldığına dair yazdığı şeylerin,⁶ bazı maksatları olduğunu söyler. Ona göre bazı Yahudi muallimleri, Yunanlılardan ve Romalılarından Hıristiyan olanların, Kudüs'e giderek, kâhinler eliyle kurbanlar takdim etmelerini ve Yahudilikte olduğu gibi Allah'a ibadet etmelerini istemişlerdir. Pavlus ise bu duruma itiraz olarak, Allah'a belli bir mekânda ibadet etmek zorunda olmadıklarını, Hıristiyanlara çocuk gibi bir takım şeriatın verilmeyeceğini, iman ve muhabbetle rabbine ibadet ederek tantanalı merasimlerden kaçınmaları gerektiğini söylemiştir. Kirkoryan'a göre, Pavlus tüm mektuplarında bu hakikati anlatmıştır.⁷

¹ *İncil ve Salib* s. 177–178.

² *İncil ve Salib* s. 178.

³ Bu konudaki Abdülahad Davud'un görüşleri için bk. *Tevrat ve İncil*, s. 67–68.

⁴ Muallim Ohannis Kirkoryan, s. 16–17.

⁵ *İncil ve Salib* s. 172–178.

⁶ Bk. Romalılara Mektup 3/20; 7/1–12.

⁷ Muallim Ohannis Kirkoryan, s. 20.

Bu başlık altında Abdülahad Davud'un incelenecek görüşlerinden birisi de onun aslı günah hakkında ki görüşleridir. Zira bu mevzu Hıristiyanlıkta oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir.

Aslı Günah Kavramı

Hıristiyanlara göre Hz. Âdem'den miras gelen aslı günah, ancak vaftiz ile ortadan kalkabilir.¹ Bu günah Hz. İsa hariç (Hz. Meryem'de dâhil²) tüm insanoğlunda bulunmaktadır.³ Abdülahad Davud, Hıristiyanların bu inançlarının dinlerinin esası olduğunu ifade eder ve onların görüşlerini kısaca özetler. Hıristiyanlara göre insan, günah ile doğmuştur. Her ne yaparsa yapsın cehenneme mahkûmdur. Bu günah insanın fitratından ancak bir masum kan ile temizlenebilir. Bu kan ise çarımhta akan Hz. İsa'nın kanıdır. Bu duruma inanmayan kimse ise ebediyen cehennemde yanacaktır.⁴

Abdülahad Davud, Hıristiyanların bu görüşlerini eleştirmektedir. Ona göre papazlar günaha ehemmiyet verdikçe mağfiret usulleri de artmıştır. Hıristiyanlıkta bulunan vaftizden sonra işlenen günahların kefaretinin ancak papazlara itiraf etmek yoluyla affolunabileceği inancı ise birçok merasime, usullere tabi olan bir hadisedir.⁵

3.1.6. Papanın Yanılmazlığı ve Yetkisi

Abdülahad Davud'a göre, Katolik Kilisesi, İncillerin mahiyetini ve nelerden ibaret olduklarını çok iyi bilmektedir. Yani şu anda mevcut olan İncil kitaplarının Hz. İsa'ya gelen vahiy ve ilhamların tamamını ihtiva etmediğini kabul eder. Katolik mezhebine göre, Hz. İsa'ya gelen vahyin bir kısmı İncillerde kaydedilmişken diğer kısmı da önce havarilere oradan da kiliseye ulaşmıştır. Dolayısıyla, İncil hakkında olsun, Hıristiyanlık hakkında olsun, çıkan tüm problemlerin çözümü, Hıristiyanlığın halifesi

¹ *İncil ve Salib* s. 217.

² Krş: Hz. Meryem'in Vatikan Meclisinin aldığı kararla asli günahı bulunmamaktadır. *İncil ve Salib* s. 187.

³ Abdülahad Davud, "Mühim Bir Eser-i Din-i Hakkında", *Sebilürreşad*, sayı 406-407, Nisan 1335/1919, XVI, 157; Abdülahad Davud, "Kiliselerin Tevhidine Neden Lüzum Görülüyor", 210.

⁴ Abdülahad Davud, "İngiltere'de Din-i İslam'ın İntişarı (Makalat)", *Sebilürreşad*, sayı 306, Temmuz 1335/1919, XII, 356.

⁵ *İncil ve Salib* s. 217.

iddiasında bulunan, mukaddes kitapların ve ilahî hadiselerin tek müfessiri olan Roma'ya (Papaya) aittir. Bundan dolayı bir Katolik için artık İncilin çok fazla ehemmiyeti yoktur. Zira bir Katolik'e göre Hz. İsa'nın dininin kaynağı mukaddes kitaplar değil, Papadır. Çünkü onlara göre Hıristiyanların yüce hilafet makamında oturan Papanın, Tanrı katından bahşedilen yanılmazlık sıfatından dolayı, Mesih dininin ahlakına ve ahkâmına ait olmak şartıyla verdiği her karar ve hüküm kesindir. Abdülahad Davud, Katolıklere göre bu hükümlere itaatin vacip olduğunu söyler ve bir Katolik'in, Hıristiyanlığın anlaşılmasız itikatlarından çıkmasını bu yanılmazlık ilkesi ile mümkün olduğunu ifade eder.¹

Abdülahad Davud, Papaların yanılmazlık sıfatını taşımada ne derece başarılı oldukları mevzusuna değinmez. Yalnız Katolik rahiplerinin, muvahhidin ulemasının İncil kitaplarının aleyhinde ortaya koydukları itirazlar esnasında, diğer Hıristiyan mezheplere alaycı bir tavırla bakarak, “*işte gördünüz mü, Katolik mezhebine girmedikçe başka çıkar yol bulmanız imkânsızdır*” demekten kendilerini alamayacaklarını belirtir.²

Papa-Günah İlişkisi

Abdülahad Davud'a göre, Hıristiyanlıkta günahların af edilmesini sağlayan vasıtalarından birisi Papadır. Papanın sadece hayatta olan Hıristiyanların değil, belki ölmüş olan Hıristiyanların da günahlarını silme yetkisine sahip olduğunu söyleyen Abdülahad Davud, papanın dinsiz saydıkları Ortodoks ve Protestanların reislerinin a'raf ateşinden çıkmalarını men etme ve hiç bilmediği Hıristiyanlar için, *Endüljans*³ fermanı dağıtabildiğini belirtir.⁴

¹ *İncil ve Salib* s. 35–36.

² *İncil ve Salib* s. 35–36.

³ Katolıklere göre, en büyük günahlar, itiraf neticesinde affedilir. Arafda muayyen bir müddet yanmayı gerektiren günahlar ise, Kilisece affedilebilmesi durumuna “endüljans” denir. Kişi kendisi veya başkası için, kısmî veya bütün günahlar için, Papanın endüljansı temin edilebilir. Suat Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, s. 271.

⁴ *İncil ve Salib* s. 217–218.

3.1.7. Pavlus'un konumu

Abdülahad Davud, Hıristiyanlığın tesisinde önemli roller oynayan Pavlus hakkında bazı yorumlarda bulunmuştur. Ona göre Pavlus, Hz. İsa'nın şakirdi olmadığı gibi onu dünya gözü ile de görmüş değildir. Onun Hz. İsa'nın hayatına ve talimine dair bilgileri yok denecek kadar azdır. Aynı şekilde o, dört İncilden de habersizdir.¹

Abdülahad Davud'a göre Pavlus, sadece ölmüş, öldürülmüş ve dirilmiş bir Hz. İsa portresi ortaya koymaktadır. Yeni Ahidin on beş risalesi onun adını taşıdığını aktaran Abdülahad Davud, Hıristiyanlığın gerçek kurucusu bu zattır denilse hayret edilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Ona göre Pavlus, Bünyamin torunlarından, ferisiler mezhebinden, Sanhedrin Meclisi² üyesi zamanında yaşayan âlimlerin şakirdi, Musa şeriatına göre temiz bir hayat yaşayan Tarsuslu genç *Saul*'dur. Şam'da Hz. İsa'yı gördükten sonra bütün kalbi, akli Mesih aşkı ile dolmuştur.³

Abdülahad Davud, Hıristiyanları hak dinlerinden döndürmek için her şeyi yapan Pavlus'un, inandığı İsa'nın belirli bir İsa olmadığı kanaatindedir. Ona göre, Pavlus'un mektupları, dört İncile olduğu gibi Eski Ahit'in ruhuna da ters düşen şeylerdir. Ona göre Pavlus, koyu bir Ferisi ve Yahudi fıkıhçısıdır. Hıristiyanlığa geçmesinden sonra daha da aşırı bir tavır takınmıştır.⁴

Abdülahad Davud, tıpkı dört İncilin Hz. İsa'yı bazen birbirine zıt işlerde gösterdiği gibi, Resullerin İşlerinin ve mektupların da bazen Pavlus'u zıt bir şekilde tasvir ettiklerini söyler. Abdülahad Davud bu durumu verdiği bir örnekle delillendirmiştir. Ona göre, Pavlus, hem Musa şeriatına sadakatini ve bağlılığını ispat etmek üzere adakta bulunmakta, hem de başını tıraş ettirmektedir.⁵ Adak ile ilgili kurallar Tevratın Sayılar bölümü altıncı babın tamamında yazılıdır. Orada yazıldığına göre adak halinde

¹ *İncil ve Salib* s. 169.

² Yahudi geleneğinde yüksek mahkemeye verilen addır. Ayrıntılı bilgi için bk. Christine E. Hayes, "Sanhedrin", *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion* (Ed. R. J. Zwi Werblowsky, Geoffrey Wigoder), Oxford University Press, New York, 1997, s. 607.

³ *İncil ve Salib* s. 169–170.

⁴ *Tevrat ve İncil*, s. 38.

⁵ Resullerin İşleri 18/18; 21/24.

iken tıraş olmak yasaktır.¹ Hâlbuki Pavlus, adak halindeyken tıraş olarak bu yasaya karşı gelmiştir.² Buradan da anlaşılmaktadır ki ya mektuplar arasında bazı çelişkiler bulunmaktadır ya da Pavlus, Musa şeriatının gerekliliğine tam inanmamaktadır. Abdülahad Davud’un yukarıda Pavlus hakkında söylediği “Yahudi fıkıhçısı” olması göz önüne alınırsa, mektuplar arasında ihtilafın bulunması ağırlık kazanacaktır.

3.1.8. Melekûtullah

Abdülahad Davud’un üzerinde en çok durduğu hususlardan birisi de İncillerde çokça zikri geçen “Melekûtullah”³ kavramıdır. Bu kavram günümüz Türkçe İncil tercümelerinde “Tanrı’nın Egemenliği, Göklerin Egemenliği” olarak çevrilmiştir. Abdülahad Davud’a göre Melekûtullahtan maksat İslam dinidir.⁴

Abdülahad Davud’un üzerinde bu kadar fazla durmasının sebebi bu kelimeye Hıristiyanların yanlış anlamlar vererek ondaki hakikati görememeleridir. Nitekim Abdülahad Davud’a göre, herhangi bir papaza Melekûtullahtan ne anladığı sorulsa bu soruya “kilise” diye cevap verecektir.⁵ Fakat Abdülahad Davud, Hz. İsa’nın hayattayken böyle bir kilise teşkil etmediğini bundan dolayı da havarilerin ve diğer inananların ibadetlerini sinagoglarda yaptıklarını belirtir ve böyle bir kilisenin Hz. İsa

¹ *İncil ve Salib* s. 170–171.

² Abdülahad Davud’un Pavlus hakkında ki görüşleri bunlar olmakla beraber yine *İncil ve Salib* kitabında özetle şunları da belirtmektedir: Abdülahad Davud, Pavlus’u tenkit etmekle haksızlıkta bulunmuş olabileceğini söyler. Zira onun arkasında bırakmış olduğu yazıların kötü niyetli ellere geçmiş olması muhtemeldir. Kendisine isnat olunan gerçeğe aykırı öğretilerin sorumluları başka yerde aranmalıdır. Bundan dolayı Abdülahad Davud, Pavlus’un şahsına son derece saygı beslemektedir. *İncil ve Salib*, 171.

³ Matta 13/24, 31, 33; Markos 4/26, 31, Luka 13/18–19; Elçilerin İşleri 19/8; Romalıları Mektup 14/17; vs.

⁴ *İncil ve Salib* s. 184.

⁵ Krş: Hıristiyanların yaptıkları İncil tefsirlerinde Melekûtullah “Mesih İsa’nın geleceğini de içeren Allah’ın kurallarına teslim olmak” *NIB*, VIII, 203–204, Allah’ın kurallarının tamamen bir insanın kalbine doğması, P.P. Levertoff & H.L. Goudge, *A New Commentary on Holy Scripture* (Ed. Charles Gore, Henry Leighton Goudge, Alfred Guillaume), London 1928, Part III, 142, ya da asırlar boyunca devam eden bir sözün nihayet İsa Mesih’in gelmesi ile melekûtun gerçekleşmesi gibi manalarda kullanılmıştır. *SABC*, V, 347.

zamanında oluşmadığından dolayı Hıristiyanların verdikleri bu mananın hedefini bulmadığını söyler.¹

Abdulahad Davud'a göre, Hz. İsa havarilerine Fatiha sûresine yakın manada bir dua öğretmişti. Bu duada Allah'a hitaben "*Senin Melekûtun gelsin*"² diye bir hitabet vardır. O günden bu güne kadar kilise bu cümleyi tekrar edip Melekûtullahı beklemektedirler. Abdulahad Davud, eğer dedikleri gibi Melekûtullah kilise ise, kilisenin bu duayı yapmasının mantıksız olduğunu söyler. Eğer Melekûtullah kilise değilse bu zamana kadar gelmediğinden dolayı artık bu duadan vazgeçilmesi gerektiğini belirtir.³

İncilin Gayesinin Melekûtullah Olması

İncili günümüzde bulunan nüshaları itibariyle muğlâk ve muharref bir kitap olarak kabul eden Abdulahad Davud, bu kitapların gayesini bulmanın gayet karışık bir iş olduğu kanaatindedir. Ancak buna rağmen dört İncilin gayesinin anlaşılabilirliğini de ifade etmektedir.⁴

Abdulahad Davud bu girişi yaptıktan sonra İncilin gayesinin Melekûtullah olduğunu söyler. Bu hususla alakalı ilk delilini diğerlerinden daha önce bir tarihte yazıldığından dolayı Markos İncilinden getirir. Ona göre Markos İncili incelendiğinde tüm kelimelerin ve tebligatların gayesinin Melekûtullah olduğu görülecektir. Örneğin Markos İncilinin kırk beş cümleden oluşan birinci babında Hz. İsa'nın söylemiş olabileceği cümlelerin Abdulahad Davud şunlar olabileceğini söyler:

1/15: "*Zaman doldu diyordu*", "*Melekûtullah (Tanrı'nın Egemenliği) yaklaştı. Tövbe edin, Müjde'ye inanın!*"

1/25: "*İsa, "Sus, çık o adamdan!" diyerek kötü ruhu azarladı.*"

1/38: "*İsa onlara, "Başka yerlere, yakındaki kasabalara gidelim" dedi. "Oralarda da Tanrı sözünü duyurayım. Bunun için çıkıp geldim."*

¹ İncil ve Salib s. 90.

² Matta 6/10.

³ İncil ve Salib s. 91.

⁴ İncil ve Salib s. 106.

1/41: “Yüreği sızlayan İsa, elini uzatıp adama dokundu, “İsterim, temiz ol!” dedi.”

1/44: “Sakın kimseye bir şey söyleme!” dedi. “Git, kâhine görün ve cüzamdan temizlendiğini herkese kanıtlamak için Musa'nın buyurduğu adakları sun.”

Abdülahad Davud, Hz. İsa'nın söylemiş olabileceği bu beş cümlelerin de maksatlarının Melekûtullah olduğunu belirtir. Ona göre bu cümleler, Melekûtullaha dâhil olmak için mutlaka kalp ve beden temizliğinin, yani iman ve tövbenin şart olduğunu göstermektedirler. Nitekim Hz. İsa'nın son örnekte görüldüğü üzere şifaya kavuşturduğu cüzamlıyı kâhine yollaması dikkat çekicidir. Çünkü Hz. İsa, cüzam ve diğer konular hakkında Yahudi kitaplarında bulunan hükümleri¹ Melekûtun tesisine kadar aynen kabul etmektedir.²

Melekûtullahın Özellikleri

Abdülahad Davud, Hz. İsa'nın İncillerde geçen cümlelerine bakarak Melekûtullahın; ırk, millet ve vatan ayrımı yapmaksızın insanlığı dinî bağlarla birbirine bağlayacağı, daimi bir surette büyümekte olup, gelişeceği³, bazı kavimler arasında öyle hızla çoğalacağı ve onun çoğalmasıyla az bir zaman da o kavim içinde tek bir müşrik bile kalmayacağı⁴ gibi bazı özelliklerinin olduğunu söyler.⁵

Melekûtullahın Yahudiliğin olgunlaşmış bir hali olduğunu söyleyen Abdülahad Davud, Hz. İsa'nın bir din ve Melekût kurmadığını söylemekle onu küçük görmüş gibi olmak istememektedir. Çünkü ona göre Hz. İsa'nın Melekûtullah hakkında oldukça katkısı bulunmaktadır. Onun vermiş olduğu müjde ve vaazlar neticesi ile birçok Hıristiyan Müslüman olmuştur.⁶

Abdülahad Davud'a göre, Hıristiyanların Melekûtullahı üç farklı şekilde tarif etmişlerdir. Bu tarifler Hz. İsa'ya Pavlus'a ve kiliseye aittir. Abdülahad Davud'a göre

¹ Cüzamlı bir hastanın ne yapması gerektiği hakkında bk. Levililer 14/1–32.

² *İncil ve Salib* s. 116.

³ Markos 4/2; 6/9.

⁴ Matta 13/31–33; Markos 4/31–32.

⁵ *İncil ve Salib* s. 118–124.

⁶ *İncil ve Salib* s. 149–150.

bu tariflerden doğru olan Hz. İsa'nın tarifidir. Pavlus'un ve kilisenin Melekûtullah hakkında yaptıkları açıklamalar doğru olamaz.¹

Bu görüşlerin neler olduğunu ele alan Abdülahad Davud, Hz. İsa'nın Melekûtullahı tevhit üzerine bina ettiğini söyler.² Pavlus ise Melekûtullahı kilise olarak tarif etmektedir. Abdülahad Davud, günümüzde Hıristiyanların pek çok kiliseye ayrıldığından dolayı Pavlus'un bu görüşünde hata ettiğini söylemektedir.³ Abdülahad Davud'a göre kiliseler ise Melekûtullahı Hz. İsa'nın kurduğu bir kilise olarak kabul etmektedirler. Her bir kilise de Hz. İsa'nın kurduğu bu kilisenin kendileri olduklarını söylediklerini belirtir ve Pavlus'unki ile aynı sebepten dolayı bu görüşü de kabul etmez.⁴

Melekûtullahın Hıristiyanlık ve Yahudilik olamayacağını yukarıda olduğu gibi ispat ettikten sonra Abdülahad Davud, Melekûtullahın "İslam" dini olduğunu ve Kelamullahın da "Kur'an" olduğunu belirtir.⁵

Muallim Ohannis Kirkoryan'ın Abdülahad Davud'un Melekûtullah Anlayışına Eleştirisi

Muallim Ohannis Kirkoryan'ın Abdülahad Davud'un görüşlerine yaptığı itirazlardan birisi de onun Melekûtullah hakkındaki görüşleridir. Kirkoryan'a göre "Melekûtullah" demek, meliki Allah olan bir Melekût demektir. Bu dünyada hiçbir devlet Melekûtü ihtiva edemez ama Melekût her şeyi ihtiva edebilir. Mesihin ilan ettiği Melekûtta bundan başka bir şey değildir.⁶

Kirkoryan'a göre, Hz. İsa, Melekûtullahı maddi ve sınırlı unsurlardan kurtarıp, onu ruhanî, umumi ve özellikle de ilahî bir müessese olarak ilan etmiştir. Bu Melekûtun meliki Allah olduğu için, başşehri de mütevazı bir insanın kalbidir. Bu Melekût bir memleketle, bir milletle veya bir asırla sınırlanmış olmadığını belirten Kirkoryan,

¹ *İncil ve Salib* s. 165.

² *İncil ve Salib* s. 167.

³ *İncil ve Salib* s. 171–179.

⁴ *İncil ve Salib* s. 180–181.

⁵ *İncil ve Salib* s. 184.

⁶ Muallim Ohannis Kirkoryan, s. 14.

bundan dolayı da Hz. İsa'nın, kılıç ve ordu ile Melekût kurmadığını söyler. Çünkü ona göre eğer öyle olsaydı “Allah Melekûtu” değil, “dünya Melekûtu” olurdu. Son olarak Hz. İsa'nın, melikiyet için muayyen bir usul de vermediğini belirten Kirkoryan, şimdiki kiliselerin Melekûtullahın usulleri olmadığını da itiraf eder. Ancak ona göre her asrın insanlarının ve her milletin kendisi için bir kilise usulü seçebileceklerini fakat bu usulün kendilerine has bir usul olup, Melekûtullahı içermediğini söyler. Fakat Melekûtullahın tüm bu usulleri içerdiğini savunur.¹

3.2. İbadet Anlayışları Hakkındaki Eleştirisi

3.2.1. Vaftiz

Vaftiz kelimesinin etimolojik olarak inceleyen Abdülahad Davud, kökü itibariyle Yunanca bir kelime olan “vaftiz”in (*baptimos*), İbrânice ve Aramca karşılıklarının ne olduğu hususunda kesin bilginin olmadığını belirtir. Kitab-ı Mukaddesin *Peşitta* tercümesinde vaftiz kelimesinin karşılığı olarak “amut gibi ayağa kalkmak” manasına gelen “*aimad*” ve “*aa'mid*” kelimelerinden türeyen ve eski bir Yahudi abdesti demek olan² *ma'mudiya* kelimesi kullanılmasına karşın, kilisenin vaftiz kelimesine “suya batırma” gibi manalar hamlettiğini söyler. Oysa ona göre bu kelimedeki kilise vaftizini ima edecek tarzda “suya batma, dalma, yıkanma, çiseleme ve banyo yapma” gibi manalar bulunmamaktadır. Bu manaların ise İbrânicede, “*rahas*” (banyo yapmak) ve “*tabhal*” (batmak, dalmak) kelimeleriyle ifade edilir. Arapça dâhil, bütün Sâmi dillerinde “*a'mad*” fiili yalın halde “sütun gibi bir şeyi dikmek” manasında kullanılmış olup “yıkanma, dalma” gibi manaları ihtiva etmez. Abdülahad Davud, verdiği bu bilgilere dayanarak Grekçe “*Baptimos*” kelimesine kilise tarafından yanlış manaların verildiği kanaatine varır. Ona göre, Arâmice konuşan Hz. Yahya ve Hz. İsa Grekçe olan bu kelimeyi hiç duymamışlar, bu fiilin karşılığı olarak başka bir kelime kullanmışlardır.³

Abdülahad Davud, *baptimos* kelimesine kilisenin verdiği manalar ile Sâmi dillerinde hangi kelimeler ile ifade edilebileceğini söyledikten sonra bu kelimenin asıl manası

¹ Muallim Ohannis Kirkoryan, s. 22.

² *Tevrat ve İncil*, s. 130.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 235–236.

üzerinde durmuştur. Ona göre, Grekçe “*baptimos*” kelimesi “hafif renk, boya ve dalma” gibi manalara gelmektedir. Bu manalar göz önüne alındığında ise *baptimosun* karşılığı Arapçada “boyamak” anlamına gelen “*sebeğa*” kelimesinin olduğu görülecektir. Abdülhad Davud, bu mananın *Sâbiler* ile bir ilgisinin olduğunu düşünür. Eserinde Kur’an’da bu kelimenin iki yerde¹ geçtiğini ve bu kelime hakkında İslam âlimleri farklı görüşlerde bulduklarını² ve ilk kilise babalarından *Epiphanius*³ gibilerin söylediğine bakılırsa *Sâbilerin* Hz. Yahya’ya inandıklarını belirtir. Abdülhad Davud bu hususta Ernest Renan’ı⁴ da örnek göstererek *Sâbilerin* “vaftizciler” demek olduğu tezini kuvvetlendirmiştir.⁵

Abdülhad Davud, “vaftiz” kelimesinin sıbğatullahı⁶ çağrıştırdığı kanaatindedir. Nitekim ona göre, Grekçe “*baptimos*” kelimesi, Arâmice “*sab’utha*” veya “*Sbhu’tha*” kelimesinin tam karşılığıdır. Bu kelime ise Kur’an’daki “*sıbğatün*”⁷ kelimesine denk gelir. Abdülhad Davud’a göre, vaftizci bir kimse, dine yeni giren kişiyi veya çocuğu su dolu bir havuza, bir elbiseyi boya dolu bir kazana batırıyormuş gibi batırır. Bundan da anlaşılacağı üzere, vaftiz ne bir “*thara*” yani “temizlik, arıtma, yıkama” ne bir “*tbhala*” yani “suya iyice daldırma” ne de bir “*rahsa*” yani yıkanma ve banyo yapma hadisesi olup, aksine bir “*sab’itha*” yani “boyama ve renk verme” işidir. Yani

¹Bakara 2/62; Mâide 5/69.

² Bu görüşlere topluca bakmak için bk. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Akçağ, Ankara 1995, III, 231–246.

³ Epiphanius of Constantia (Salamis), aziz ve IV. yüzyıl kilise babalarından. Çalışmalarını Mısır ve Suriye’de yapmıştır. Eski Mısır dilini ve İbraniceyi bilmektedir. Filistin’e döndüğünde bir manastır kurmuş ve 30 sene boyunca idare etmiştir. Kıbrıs piskoposu tarafından 367’de Salamis’e (Eski Kıbrıs’ta bir şehir) Piskopos olarak seçilmiştir. Athanasius’un görüşlerine bağlı kalmış, Ariusçulara ve Origenitlere karşı durmuştur. P. Canivet, “Epiphanius of Constantia” *New Catholic Encyclopedia*, V, 478–479.

⁴ Ernest Renan (1823–1892), Fransız filozof ve yazar. İlk dönem Hıristiyanlık üzerine yaptığı tarihi çalışmalarıyla bilinir. http://en.wikipedia.org/wiki/Ernest_Renan.19.05.2008, 15:57.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 236–237.

⁶Bakara 2/138

⁷ Bakara 2/138.

Abdülhad Davud’a göre vaftizci, dine yeni giren birisini su ile yıkamıyor, ona manevi bir boya veriyordur.¹

Abdülhad Davud’un vaftiz ile ilgili olarak üzerinde durduğu bir diğer husus, vaftizin Allah ile kulları arasındaki ahdin sembolü olmadığıdır.² Ona göre bu ahdin sembolü ise Hz. İbrahim ve Hz. İsmail ile başlayan³ “sünnet”tir.⁴

Ateş ve Kutsal Ruh ile Yapılacak Vaftizin Mahiyeti

Abdülhad Davud, İncillerde geçen Hz. Yahya’nın “...*O sizi Kutsal Ruh'la ve (ateşle) vaftiz edecektir*”⁵ sözünden yola çıkarak da vaftiz hakkında bazı açıklamalar yapmıştır.

Hz. Yahya kendisinden sonra gelecek bir şahsı müjdelemiştir. O zatın Hz. Muhammed (a.s.) olduğu “Hz. Yahya’nın Müjdelediği Peygamber” başlığında ele alınmıştır. Abdülhad Davud, bu müjdelemede geçen kutsal ruhla ve ateşle vaftizin *Sıbgatullah*⁶ olduğunu ve bu işi de Allah’ın kutsal ruh ile yapacağını söyler.⁷

Abdülhad Davud, Kutsal Ruh ve ateşle yapılacak olan vaftizin, Allah’ın en son ve en büyük peygamberinin kuvvet ve üstünlüğünü meydana getiren temel prensip olduğunu söyler. Yuhanna yazarı, Hz. İsa ve şakirtlerinin vaftizini anlatırken aynen Hz. Yahya’nın yaptığı gibi su kullandıklarını anlatır.⁸ Yuhanna İncilinde Hz. İsa’nın vaftiz yaptığını belirten bir yerde parantez içinde geçen “*Aslında İsa'nın kendisi değil,*

¹ *Tevrat ve İncil*, s. 241–242.

² *Tevrat ve İncil*, s. 238–239.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 32.

⁴ Bk: Tekvin 17/11.

⁵ Matta 3/11; Markos 1/8; Luka 3/16.

⁶ “*Siz Allah’ın verdiği rengi alınız. Allah’ın boyasından daha güzel boyası olan kimdir? “Biz ancak O’na ibadet ederiz” deyiniz.*” Bakara, 2/138. Sıbgatullah ile vaftiz arasındaki benzerliklerini ifade edenler olmuştur. Bu duruma göre, Arap Hıristiyanlar, vaftiz suyuna bir renk karıştırırlar ve vaftiz olan şahsın hayatta yeni bir renk aldığına inanırlar. Kur’an ise, boyanılması gereken gerçek boya ve rengin İslam olduğunu vurgulamaktadır. Ali Ünal, *Allah Kelamı Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, Define Yayınları, İstanbul 2007, s. 77.

⁷ *Tevrat ve İncil*, s. 259.

⁸ Yuhanna 3/23.

*öğrencileri vaftiz ediyorlardı*¹ tabirinin yapılan bu vaftizin Hz. Yahya'nın ki ile aynı olduğunu gösterdiğini söyleyen Abdülahad Davud, Hz. İsa'nın ve talebelerinin, Hz. Yahya ile aynı vaftizi yapmasının Hz. Yahya'nın kendisinden sonra geleceğini müjdelediği ve Kutsal ruh ve ateşle vaftiz yapacağını duyurduğu şahsın², Hz. İsa olmadığını ortaya çıkardığı kanaatindedir. Ona göre, Hz. Yahya'nın uygulayacağı vaftiz tarzının, Hz. Peygamber'in çıkacağı zamana kadar uygulanacağı ise Matta İncilinin üçüncü babından mantikî olarak çıkartılabilir. Abdülahad Davud, bu duruma bir delil de Hıristiyanların vaftizinin bir sakrament haline gelmiş olarak devam etmesini kilisenin suyla yapılan vaftizden, başka bir anlam çıkarmadıklarının delili kabul eder.³

Aslında her iki vaftiz şeklinin (suyla yapılan-ateşle yapılan) birbirinden tamamen farklı olduğunu söyleyen Abdülahad Davud, birisinin tövbenin bir işareti olarak vücudun suya batırılması ve yıkanması suretiyle yapılırken; diğerinin ise kalpte, inançta, histe tamamıyla değiştirici bir tesir meydana getiren, ateş ve Kutsal Ruh ile yapıldığını belirtir. Ona göre birincisi bedeni arıtırken, ikincisi zekâyı aydınlatır, imanı sağlamlaştırır ve kalbi temizler. İlki harici bir temizlik olup Yahudilik; ikincisi ise dâhili bir temizlik olup İslamiyet'tir. Birincisi kabuğun yıkanmasıysa ikincisi, ruhun yıkanmasıdır. Kısacası Abdülahad Davud, Hz. Yahya'nın ve Hz. İsa'nın yapmış oldukları vaftizin, Müslüman bir kişinin kendisi tarafından da yapabildiği abdest ve guslün küçük bir numunesi olduğu ve bu vaftiz türünün "*Sıbğatullah*"⁴ gelinceye kadar mecbur olduğu hükmündedir. Bu birinci vaftiz şeklinin Hz. Peygamberin gelmesiyle kaybolup gittiğini belirten Abdülahad Davud, dolayısıyla Hıristiyanların, suyla yapılan vaftizin sonsuza kadar devam etmesinin kitaplarının emri olduğu hususunda yanıldıklarını savunur. Çünkü İnciller, suyla yapılan bu vaftiz şeklinin, suyun yer almadığı başka bir vaftiz şekliyle tamamen iptal edileceğini haber vermişlerdir.⁵

¹ Yuhanna 4/1-3.

² Matta 3/11.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 232-233.

⁴ Bakara 2/138.

⁵ *Tevrat ve İncil*, s. 233-235.

3.2.2. İstavroz

Abdülahad Davud'un Hıristiyanlığı eleştirdiği konulardan birisi de onların istavroz çıkarmalarıdır. Putlara karşı savaş açmış olan kilisenin kendisiyle teslisin temsil edildiği ve teslisin onunla bir mana bulduğunu iddia ettikleri salıbe itibar etmelerinin enteresan bir durum olduğunu söyleyen Abdülahad Davud, Protestanlar dışında bütün Hıristiyanların üç parmaklarıyla yüzlerine ve göğüslerine istavroz çizdiklerini belirtir. Abdülahad Davud'a göre bu istavrozu çekerken, "Babanın, Oğlun ve Ruhulkudüs'ün adıyla" diyen Hıristiyanlar, teslise secde ederler. Bu şekilde istavrozu yapmayan bir Hıristiyan ise kiliselerce kabul edilmez, hatta onun hakkında helakine ve cehennemde olacağına hükmederler.¹ Protestanların istavroza bu manayı vermediklerini aktaran Abdülahad Davud, onların da teslis ile insanlığın kurtuluşu ereceğine inandıklarını söyler.²

3.3. Kiliselerin İttifakının Mümkün Olmaması

Abdülahad Davud, kiliselerin ittifak etmelerinin mümkün olabileceği üzerine *Sebülürreşad*'da makaleler yayınlamıştır. Ona göre Hıristiyanlar şu ana kadar kendi aralarında hiçbir genel barış, uzlaşma sağlayamadıkları gibi, hayır dua ve karşılıklı sevgi hislerini de duymamışlar ve oldukça fazla guruplara bölünmüşlerdir.³

Hıristiyanlığın beş yüzü aşkın mezhepten meydana geldiğini söyleyen Abdülahad Davud, her birisinin kendi mensuplarının Melekûtullaha dâhil olduklarını savunduklarını belirtir. Ona göre her bir mezhep diğer dört yüz doksan dokuz mezhebi dalalette görmektedir.⁴ Ve her birisi kendi görüşünü yaymak için diğer mezhep ve dinlerle kıyasıya bir yarış içinde bulunmaktadır.⁵

¹ Abdülahad Davud, "Kiliselerin Tevhidine Neden Lüzum Görülüyor", s. 211.

² *İncil ve Salib* s. 20.

³ *Tevrat ve İncil*, s. 179.

⁴ *İncil ve Salib* s. 117-118.

⁵ Abdülahad Davud, *İslamiyetin Zaferi*, Sadeleştirilen Mehmed Şevket Eygi, Bedir Yayınlar, İstanbul 1966, s. 5-6.

Abdülahad Davud'a göre kiliseler kendi aralarındaki ihtilafı gidermek için sürekli konsüller düzenlemişlerdir. Ancak bu konsüller ile birleşmekten ziyade ayrılıklar artmıştır.¹

Abdülahad Davud, kiliselerin ittihadının iki şart ile olabileceğini belirtir. Ona göre birinci şart, bütün Hıristiyanların büyük bir azim ve ihlâs ile hakikati aramalarıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için ise ilk olarak Tevrat kitaplarını tekrar tercüme edilmeli ve onda bulunan iki hakikatin yani Tevratın ruhunun tevhide dayandığını ve onda gelecek olan bir peygamberi müjdelediğini kabul etmeleri gerektiğini söyler. İkinci şart olarak ise sahip buldukları bazı itikatları terk etmeleri gerektiğini belirtir.² Kısacası Abdülahad Davud, Hıristiyan kiliselerinin tevhit etrafında birleşmedikçe ittifak etmelerinin imkânsız olduğunu söyler.³

Abdülahad Davud, on üç asırda Hıristiyanlığın yalnız mezheplere değil, müteaddit dinlere bölündüğünü kaydeder. Ona göre İslam'da bulunan dört mezhep birbirlerini kabul ederken, Hıristiyanlıkta mezhepler arasında bulunan en ufak bir farkların bile⁴ diğer mezheplerce kabul edilmediğini söyler.⁵

¹ Abdülahad Davud, "Kiliselerin İttihadı Mümkün Müdür", 88.

² Abdülahad Davud, "Kiliselerin İttihadı Mümkün Müdür", 89.

³ Abdülahad Davud, "Kiliselerin Tevhidine Neden Lüzum Görülüyor", 210.

⁴ Kiliseler arasında ne gibi farklılıkların olduğunu görmek için bk. Abdülahad Davud, "Katolik ve Ortodoks Kiliselerinin İttihadı Mümkün Müdür", *Sebilürreşad*, sayı, 404–405, İstanbul 1335/1919, XVI, 133; Abdülahad Davud, "Anglikan İle Ortodoks Kiliselerinin İttihadı Mümkün Müdür", *Sebilürreşad*, sayı 498–499, İstanbul 1335/1919, XVI 172.

⁵ Abdülahad Davud, "Katolik ve Ortodoks Kiliselerinin İttihadı Mümkün Müdür", 133.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İslam tarihinde birçok Müslüman yazar reddiye tarzı eserler yazmışlardır. Bu eserleri kaleme almada etkin olan sebeplerden biri, İslam'a ve Müslümanlara yönelik eleştiriler ise, diğeri ve belki de en önemlisi, sonradan Müslüman olan kişinin; Müslüman oluşu sebebini, içinde bulunduğu önceki gruba makul bir şekilde anlatma çabası olmuştur. Abdülahad Davud, bu ikinci grup içinde yer alan bir reddiye yazarıdır.

20. yüzyıl âlimlerinden olan Abdülahad Davud da İslam Reddiye geleneğindeki yerini yazdığı eserlerle almıştır. 1867 yılında İranlı Katolik Hıristiyan bir ailede dünyaya gelen Abdülahad Davud, ilk eğitimini İran'da almıştır. Okulunda gösterdiği başarılarından dolayı eğitimini tamamlaması için Roma'ya gönderilen Abdülahad Davud, burada da oldukça başarılı bir grafik çizmiş ve genç yaşta rahip olmuştur. Daha sonra tekrar İran'a dönmüş ve orada bulunan Asurî vatandaşlara Hıristiyanlık hizmeti vermeye başlamıştır. Bu sıralarda teslis ile ilgili aklına bazı soru işaretleri takılmış ve tevhitçi bir Hıristiyan mezhebi olan Üniteryanizm'e geçmiştir. Bu olaydan sonra İngiltere'ye gitmiş ve yeni mezhebi hakkında bilgi sahibi olmuştur. İngiltere'den İran'a dönerken uğradığı İstanbul'da ihtida ederek Müslüman olmuştur.

İstanbul'da durduğu süreç içerisinde Hıristiyanlık ile ilgili *İncil ve Salib ve Esrar-ı İseviye* adında iki kitap yazmış ve *Sebülürreşad* dergisinde bazı Hıristiyanlık/Hıristiyanlarla ilgili makaleler yayınlamıştır. Buradaki hayatı oldukça sıkıntılı geçtiğinden dolayı Amerika'ya gitmiştir. Amerika'dayken İngiltere'de yayımlanan *Islamic Review* adlı dergide Hz. Peygamberin Kitab-ı Mukaddes'te müjdelenmesiyle ilgili bir dizi makale yayınlamıştır. Bu makaleleri vefatından sonra *Muhammed in the Bible* adıyla yayımlanmış ve Türkçeye "Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed" ismiyle tercüme edilmiştir. Kendisi -büyük bir ihtimalle- 1930'larda Amerika'daki bir yaşlılar yurdunda vefat etmiştir.

Kendisi mühtedi bir zat olan Abdülahad Davud, Müslüman olmadan önceki hayatında Hıristiyan bir papaz olarak görev yapmıştır. Bu görevde bulunması onun Hıristiyanlık

hakkında bilgi sahibi olmasını netice vermiştir. Müslüman olduktan sonra da yanlış olduğunu düşündüğü önceki bilgilerinden de faydalanarak Hıristiyanlığa reddiyeler yazmıştır.

Kıtab-ı Mukaddesin yazıldığı en eski dil olan Yunancayla ve Hz. İsa'nın dili olan Arâmiceyle birlikte on bir dil bilmesi onu etimolojik tahliller yapmaya sevk etmiştir. Yüksek bir muhakeme yürüterek ortaya koyduğu delillerini bu dillerden etimolojik tahliller yaparak bilimsel açılardan desteklemiştir. Bu yönüyle de kendisine kadar olan reddiye geleneğine oldukça katkı yapmış ve diğer reddiye yazarlarından farklılık göstermiştir.

İslam reddiye geleneğinin temel mevzularını teşkil eden tebşîrât, teslis, İncil, çarmıh gibi konularda yorumlarda bulunmuştur. Bu konularda verdiği bilgileri, sadece kendi inandığı şekliyle vermemiş, Hıristiyanların ve Yahudilerin bu konular hakkında nasıl düşündüklerini de söylemiştir. Bu şekilde bir yöntem takip etmesi, onun bu dinlere karşı vukufiyetini gösterdiği gibi, okuyucuya karşılıklı bir çalışma yapma fırsatı da vermiştir.

Eserlerinde dikkat çeken bir husus onun metodik oluşudur. İnceleyeceği konuları başlıklara ayırmış ve belli bir sıra takip ederek izahlarda bulunmuştur. Bununla birlikte bazen de konunun dışına yönelerek anlatacağı konu ile dolaylı yönden ilgisi olan bilgiler de vermiştir. Örneğin *Eudokia* kelimesinin Hz. Peygambere işaret ettiğini anlattığı yerde tercüme eserler ve Yeni Ahit'in tercümeleri hakkında oldukça uzun izahlarda bulunduktan sonra bu kelimenin hangi açılardan Hz. Peygambere işaret ettiğini anlatmıştır. Onun bu tür bir üslup kullanması, okuyucunun zihnini sonradan gelecek olan hakikatlere bir altyapı hazırlamak istemesi şeklinde de yorumlanabilir.

Eserlerinde dikkat çeken diğer bir hususiyet, kendinden önceki reddiye yazarlarına hemen hiç atıfta bulunmamasıdır. Yani eserlerinde taklitçi bir yapıya girmeden, kendi bilgilerini ve yorumlarını aktarmıştır. Bununla birlikte Hıristiyanlık ve tebşîrât hakkında yaptığı yorumlar, genelde kendinden önceki İslam âlimleri ile paralellik göstermektedir.

Abdülhad Davud'un eserlerine muttali olan herkes görmüştür ki, onun önceki reddiye yazarlarından geri kalır bir yanı yoktur. Hatta pek çoğundan üstün olduğu bile söylenebilir. Bu durum dikkate alındığında onun daha iyi anlaşılabilmesi için diğer reddiye yazarları ile; Tevrat ve İncil cümlelerine getirdiği yorumların Hıristiyan ve Yahudi kaynaklarıyla karşılaştırmalı bir şekilde çalışılmasının da yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

KAYNAKLAR

AFYONCU, Erhan, “İbrahim Müteferrika” *DİA*, XXI, 324–327.

ALBAYRAK, Sadık, *Son Devir Osmanlı Uleması*, Medrese Yayınevi, İstanbul 1980, I-V.

Ana Britannica, “Constantinus I”, Ana Yayıncılık, İstanbul 1990, VI,136.

_____, “Urmiye”, Ana Yayıncılık, İstanbul 1990, XXI, 423.

_____, “Damasus I”, Ana Yayıncılık, İstanbul 1990, VI, 578.

_____, “Susa”, Ana Yayıncılık, İstanbul 1990, XX, 151.

Archaeological Encyclopedia of the Holy Land (Ed. Avraham Negev and Shimon Gibson, Continuum), “Shushan”, New York-London 2001.

AYDIN, Fuat, *Ali b. Rabben et-Taberî ve Eseri er-Red ale'n Nasârâ*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1994.

_____, *Dinler Tarihle/riyle Okumak*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

_____, “Ali b. Rabben et-Taberî'nin Kitâbu'd-Dîn ve'd-Devle Adlı Eseri ve İsbat-ı Nübüvve” *Usûl İslam Araştırmaları*, sayı 6, Temmuz-Aralık 2006, s. 25–56.

AYDIN, Mehmet, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdıkları Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Selçuk Ü. Yayınları, Konya 1989.

_____, “Hıristiyanlığa Karşı Yazılmış Osmanlıca Reddiyeler”, *Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleri İle Osmanlı Devleti Kongresi*, Konya 2000.

BARNES, W. Emery, “Athanasius”, *Encyclopedia of Religion and Ethics* (Ed. James Hasting), T & T. Clark Ltd., Edinburg 1981, II, 169.

BRUCE, Alexander Balmain, *The Expositor's Greek Testament* (Ed. W. Robertson Nicoll), Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, I.

- BÜYÜKCOŞKUN, Kudret, “İncil ve Salib”, *Kitap Dergisi*, sayı 63–64–65, Mayıs-Haziran-Temmuz, 1992, 40–46.
- Büyük Larousse*, “Reddiye”, Gelişim Yayınları, İstanbul 1986, XVI, 9735–9736.
- CANİVET, P., “Epiphanius of Constantia” *New Catholic Encyclopedia*, V, 478-479.
- CEVİZCİ, Ahmet “a priori”, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, İstanbul 2000, s. 67
- _____, “a posteriori bilgi”, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, İstanbul 2000, s. 67.
- CHADWICK, H., “Justin Martry”, *New Catholic Encyclopedia Catholic University of America*, USA 1967, VIII, 94-95.
- CİLACI, Osman,”Barnabas İncili”, *DİA*, V,76–81.
- COHN-SHERBOK, Lavinia, “Hermas” *Who’s Who in Christianity*, Routledge, London-New York 1998, s. 128–129.
- _____, “Origen”, *Who’s Who in Christianity*, Routledge, London-New York 1998, s. 227.
- _____, “Airus”, *Who’s Who in Christianity*, Routledge, London-New York 1998, s. 12–13.
- ÇELEBİ, İlyas, “Hüseyin el-Cisr”, *DİA*, XVIII, 537–540.
- Darüşşafaka Türkiye’de İlk Halk Okulu*, İsmail Akgün Matbası, İstanbul 1948.
- DAVUD, Abdülhad, *Muhammed in the Bible*, A Publications of Presidency, Doha 1980.
- _____, “Anglikan İle Ortodoks Kiliselerinin İttihadı Mümkün Müdür”, *Sebülürreşad*, sayı 498–499, İstanbul 1335/1919, XVI, 171–173.
- _____, “Hıristiyanlık Filistin’de Bir Yahudi Devletinin Kurulmasına Müsait Midir?” *Sebülürreşad*, sayı 400–401, Mart 1335/1919, XVI, 103–105.
- _____, “İngiltere’de Din-i İslam’ın İntişarı (Makalat)”, *Sebülürreşad*, sayı 306, Temmuz 1335/1919, XII, 355–356.

_____, “Katolik ve Ortodoks Kiliselerinin İttihadı Mümkün Müdür”, *Sebilürreşad*, sayı, 404–405, İstanbul 1335/1919, XVI, 133–135.

_____, “Kiliselerin İttihadı Mümkün Müdür”, *Sebilürreşad*, sayı, 398, İstanbul 1335/1919, XVI, 88–90.

_____, “Kiliselerin Tevhidine Neden Lüzum Görülüyor”, *Sebilürreşad*, sayı 412–413, Mayıs 1335/1919, XVI, 208–211.

_____, “Mühim Bir Eser-i Din-i Hakkında”, *Sebilürreşad*, sayı 406–407, Nisan 1335/1919, XVI, 155–158.

_____, “Why the Devil is Called “Iblis” in the Qur’an” *Islamic Review*, İngiltere Ekim 1926, s. 391–395.

_____, *İncil ve Salīb*, Yayına Hazırlayan; Kudret Büyükcoşkun, İnkılâb Yayınları, İstanbul 1999.

_____, *İslamiyetin Zaferi*, Sadeleştiren Mehmed Şevket Eygi, Bedir Yayınlar, İstanbul 1966.

_____, *Muhammed fi'l Kitâbi'l Mukaddesi*, Çev. Fehmi Şemma, Dâru'z Ziya, Katar 1985.

_____, *Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed (as)*, Çev. Nusret Çam, Nil Yayınları, İstanbul 1980.

Dictionary of Christianity (Ed. J. C. Cooper) “Propaganda Fide”, Fitzroy Dearborn Publisher, Chicago 1997, s. 221.

_____, “Eucharist”, Fitzroy Dearborn Publisher, Chicago 1997, s. 87.

EL-HİNDÎ, Rahmetûllah, *İzhar-ul Hakk Tercümesi*, Çev., Ömer Fehmi Efendi-Nüzhet Efendi, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1972.

EL-KATTAN, İbrahim, (Mukaddime), Abdülhad Davud, *Muhammed fi'l Kitâbi'l Mukaddesi*, Çev. Fehmi Şemma, Dâru'z Ziya, Katar 1985.

el-Kitâbü'l-Mukaddes, Dârü'l-Kitâbi'l-Mukaddes, 1358/1940.

Encyclopedia Judaica, “Antiochus”, (Ed. Cecil Ruth), Keter Publishing House, Israel, III, 74.

ERBAŞ, Ali, *Hıristiyan Ayinleri (Sakramentler)*, Nûn Yayıncılık, İstanbul 1998.

_____, *Hıristiyanlıkta İbadet, Ayışığı Kitapları*, İstanbul 2003.

EVERY, Edward, “Âsuriler”, çev. Sami Kılıç, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2005, X, 97.

EYUBOĞLU, İsmet Zeki, *Ortaçağ Düşüncesi –Kilise Babaları- Tanrıbilimin Doğuşu*, Pencere Yayınları, İstanbul, 2002.

GEİSLER, Norman L., “Eusebius”, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, Baker Books, Michigan 2002, s. 218-219.

_____, “Logos”, *Baker Encyclopedia of Christian Apologetics*, Baker Books, Michigan 2002, s. 430.

GİMARET, D., “Radd”, *Encyclopedia of Islam* (Ed. C.E. Bosworth-E. Van Donzel-W.P. Heinrich-G. Lecomte) E. J. Brill, Leiden 1995, VIII, s. 362-363.

GOLDZİHER, Ignaz, “Ehl-i Kitaba Karşı İslam Polemiği”, *İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, çev. Cihad Tunç, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1980, IV, 151–169.

GÜNDÜZ, Şinasi, “Uniteryanizm”, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s. 376.

_____, *Hıristiyanlık*, İsam Yayınları, İstanbul 2006.

HAMİDULLAH, Muhammed, *İslam Peygamberi*, İrfan Yayıncılık, İstanbul 2003, I.

HANÇERLİOĞLU, Orhan, “Reddiye”, *Felsefe Ansiklopedisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, V, s. 308.

HARMAN, Ömer Faruk Harman, *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*, İstanbul 1988.

_____, “Abdülhad Davud”, *İlim ve Sanat Dergisi*, sayı 32, İstanbul, 1992

_____, “Abdülahad Dâvûd”, *DİA*, I, 177–178.

HAYES, Christine E., “Sanhedrin”, *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion* (Ed. R. J. Zwi Werblowsky, Geoffrey Wigoder), Oxford University Press, New York, 1997, s. 607.

HINSON, E. Glenn, “Justin Martyr”, *Encyclopedia of Religion* (Ed. Lindsay Jones), Thomson Gale, Detroit 2005, VII, 5043–5045.

http://en.wikipedia.org/wiki/Ernest_Renan, 19.05.2008, 15:57.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Sacerdotalism>28. 04. 2008, 14:35.

<http://www.angelfire.com/or3/etnografya/depo1/minurmiye.htm>. 23.01.2008, 13:03.

http://www.eslam.de/begriffe/d/david_benjamin_keldani.htm, 05.03.2008, 09:42.

<http://www.thetablet.co.uk/pages/history/>, 16.03.2008, 18:24.

<http://www.wokingmuslim.org/work/islamic-review/index.htm>, 23.01.2008, 09:30.

<http://www.zoominfo.com/people/level2page20766.aspx>, 16.03.2008, 17:00.

İncil, Yeni Yaşam Yayınları, Zafer Matbaası, İstanbul 2000.

İZZET, Mehmed, Mehmed Esad, Osman Nuri, Ali Kâmi, *Darüşşafaka Türkiye’de İlk Halk Mektebi*, Yay. Haz. Mehmet Kanar, İstanbul 2000.

KAHVECİ, Niyazi, (İbn Hallikân’dan aktaran), “Şia ve Mutezilenin Reddiye Literatürü Üzerine Çalışma”, *Dinî Araştırmalar*, sayı 23, 2005, VIII.

KARAALIOĞLU, Seyit Kemal, “Reddiye”, *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü*, Okat Yayınevi, İstanbul, 1962, s.123.

KİRKORYAN, Muallim Ohannis, *Îzâh-ı Hakikat İncil ve Salib Nâm Esere Cevab*, Kekişyan Matbaası, İstanbul 1914.

Kitab-ı Mukaddes: Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedid, İngiliz-Amerikan Matbaası, İstanbul 1910.

Kitâb-ı Mukaddes: el-Ahdü'l-Atik, el-Ahdü'l-Cedid, Cemiyatü'l-Kitâbi'l-Mukaddesü'l-Müttehedede, Beyrut 1951.

Kitâb-ı Mukaddes: Kitâbü'l-Hayat, Kahire, 1998.

La Bible de Jerusalem, Desclee de Brouwer, Paris 2000.

LEVERTOFF, P.P., & H.L. Goudge, *A New Commentary on Holy Scripture* (Ed. Charles Gore, Henry Leighton Goudge, Alfred Guillaume), London 1928, Part III.

LIVINGSTONE, E.A., "Propaganda Fide", *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, New York 2006, s. 479.

_____, "Airus", *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, New York 2006, s. 38.

_____, "Catedral", *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, New York 2006, s. 105–106.

_____, "Lazarists", *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, New York 2006, s. 343.

MALUF, Luwis, *El-müncid*, Ferhan Yayınları, Tahran 1996.

Meydan Larousie, "Reddiye", Meydan Yayınevi, İstanbul 1973, X, 493.

_____, "Antiokhos" I, Meydan Yayınevi, İstanbul 1973, 575–576.

_____, "Maxentius", Meydan Yayınevi, İstanbul 1973, VIII, 470.

_____, "Selmas", Meydan Yayınevi, İstanbul 1973, XI, 161.

_____, "Şemmas", Meydan Yayınevi, İstanbul 1973, XI, 757.

MİCHL, Johann, "Antichrist", *Bauer Encyclopedia of Biblical Theology* (Ed. Johannes B. Bauer), Sheed And Ward, London 1970, s. 28.

NECATİOĞLU, Halil, *Matbaacı İbrahim Müteferrika ve Risâle-i İslâmiye: Tenkidli Metin*, Elif Matbaacılık, Ankara 1892.

Nelson's Dictionary of Christianity, (Ed. George Thomas Kurian), "Athenagoras", Nashville 2005, s. 56.

_____, "Athanasius", Nashville 2005, s. 55.

_____, "Confessor", Nashville 2005, s. 180.

_____, "Sabellianism", Nashville 2005, s. 604.

_____, "Peshitta", Nashville 2005, s. 543.

Nelson's New Illustrated Bible Dictionary (Ed. Ronald F. Youngblood), "Bible", Thomas Nelson Publisher, Nashville-Atlanta-London-Vancouver 1995, s. 183–210.

NORRIS, Frederick W., "Theophilus of Antioch", *Encyclopedia of Early Christianity* (ed. Everett Ferguson), Garland Publishing, New York-London 1990, s. 895.

ROWLINGSON, D.T., "Synoptic Problem", *The Interpreter's Dictionary of the Bible* (Ed. George Arthur Buttrick), Abingdon Press, New York 1962, s. 491-495.

SARNA, Nahum M., *Genesis: The Traditional Hebrew Text with New JPS Translation*, The Jewish Publication Society, Philadelphia 1989.

Sebilürreşad Dergisi, "İncil ve Salib", sayı 271, 1329/1913–1924, XI.

SİNGER, C. Gredd, "Unitarianism", *Baker's Dictionary of Theology* (Ed. Everett F. Harrison, Geoffrey W. Bromiley, Carl F. H. Henry), Baker Book House, Michigan 1960, s. 537–538.

STANDER, Hendrick F., "Athenagoras", *Encyclopedia of Early Christianity*, s. 112.

ŞERAFETTİN, Beyazid Cami-i Şerifi Dersiamlarından, "İncil ve Salib", *Sebilürreşad* Dergisi, sayı 279, 1329/1913–1914, XI, 296.

Şeyhülislam Cemaleddin Efendi, *Siyasî Hatıralar (1903- 1913)*, Sadeleştiren Ziyâeddin Engin, Tercüman 1001 Eser, İstanbul 1978.

TANYU, Hikmet, "Ahd-i Cedîd", *DİA*, I, 501–507.

TAYLAN, Necip, "Ali b. Rabben et-Taberî", *DİA*, II, 434–436.

TERCÜMAN, Abdullah, *Tuhfetü'l Erib Fi'r Reddi 'Ala Ehli's Sal'ib* (çev. Hacı Mehmed Zihni Efendi), Bedir Yayınevi, İstanbul 1990.

The Encyclopedia of the Jewish Religion (Ed. R.J. Zwi Werblowsky-Geoffrey Wigoder), "Peshitta", Adama Books, New York 1986, s. 298.

The New Interpreter's Bible, Abingdon Press, Nashville 1994 I-IX.

The Oxford Dictionary of World Religions (Ed. John Bowker), "Septuaginte", Oxford University Press, New York, 1997, s. 875.

The Penguin Dictionary of Religions (Ed. John R. Hinnells), "Septuaginte", Penguin Books, England 1984, s. 291.

THOMAS, David, "Anti-Christian Polemic in Early Islam, Abü'İsa al-Warrak's "Against The Trinity", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev ve Ed. Fuat Aydın, Sakarya Üniversitesi Rektörlük Basımevi, Sakarya 2003, VIII, 199–204.

TÜMER, Günay -Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayıncılık, Ankara 1993.

TWADLE, Laurance, "Vulgate", *Making Sense of English in Religion*, Published by Chambers, Edinburgh 1992, s. 167.

ULAŞ, Sarp Erk, "Hermenötik" *Felsefe Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2002.

ÜNAL, Ali, *Allah Kelamı Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, Define Yayınları, İstanbul 2007.

WAKEFIELD, Gordon S., "Eucharist", *The Westminster Dictionary of Christian Spirituality* (Ed. Gordon S. Wakefield), The Westminster Press, Philadelphia 1983, s. 137-138.

WALKER, Willison, *A History of the Christian Church*, T. & T. Clark, Edinburgh 1963.

WHITE, Ellen G., *The Seventh-day Adventist Bible Commentary: the Holy Bible with exegetical and expository comment*, (Ed. Francis D. Nichol), Review and Herald Publishing Association, Washington 1953, I-V.

YAFEH, Hava Lazarus, “İslam-Hıristiyan Polemiği Üzerine Bir İnceleme” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev. Mehmet Aydın, Ankara Üniversitesi Basımevi, sayı II, Ankara 2004, XLV, s. 255–270.

YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Akçağ, Ankara 1995, III.

YILDIRIM, Suat, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, Işık Yayınları, İzmir, 1996.

ZAPSU, Abdürrahim, *Büyük İslam Tarihi*, M. Sıralar matbaası, İstanbul 1955, I.

ÖZGEÇMİŞ

14.04.1982 yılında Eskişehir’de doğdu. İlkokulu Eskişehir’de okudu. İlkokul bitiminde girdiği Anadolu Liseleri sınavını kazanarak Eskişehir Anadolu İmam Hatip Lisesinde ortaokul ve lise eğitimini tamamladı. 2001 yılında kazandığı Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini 2005 yılında tamamladı. 2006 yılında Sakarya Üniversitesi’nde Dinler Tarihi dalında master eğitimine başladı. Şu an “Bir Osmanlı Mühtedisi Olarak Abdülahad Davud” adlı Yüksek Lisans Tezini hazırlamıştır.